

**TUNNUSTUKSEN MERKITYKSESTÄ
TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNISSÄ – ERITYISESTI
TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISESTA**

Roosa Timonen
Pro gradu -tutkielma
Prosessioikeus
Oikeustieteiden tiedekunta
Lapin Yliopisto
Kevät 2023

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tunnustuksen merkityksestä tunnustamisoikeudenkäynnissä – erityisesti tunnustuksen peruuttamisesta.

Tekijä/-t: Roosa Timonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Oikeustiede, prosessioikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: XIII + 71

Vuosi: Kevät 2023

Tiivistelmä:

Tutkielmassa perehdytään tunnustuksen merkitykseen tunnustamisoikeudenkäynnissä erityisesti tunnustuksen peruuttamisen näkökulmasta. Tutkielman tarkoituksena on ensin selvittää, millainen asema tunnustuksella on suomalaisessa syyteneuvottelujärjestelmässä. Tämän jälkeen tutkielman päätavoitteena on tarkastella, millaisia ongelmia tunnustuksen peruuttamiseen liittyy, ja miten tunnustuksen peruuttaminen vaikuttaa asianomistajaan ja syyttäjään. Tutkielman tarkoituksena on oikeusdogmatiikan ja arvioivan tutkimusotteen keinoin käsitellä tunnustamista tunnustamisoikeudenkäynnissä ja analysoida tunnustuksen peruuttamista sekä asiaa käsittelevää oikeuskäytäntöä, lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Arvioiva tutkimusote näkyy tutkielmassa etenkin käsitellessä tunnustuksen peruuttamiseen liittyviä ongelmia.

Tutkielma on jaettu kuuteen päälukuun. Johdannon jälkeen toisessa luvussa käsitellään syyteneuvottelumenettelyn keskeisiä käsitteitä, menettelyvaiheita ja tuomioesitystä. Kolmannessa luvussa keskitytään puntaroimaan syyteneuvottelussa tehdyn tunnustuksen välistä suhdetta normaaliin lieventämisperusteeseen sekä niiden välistä jännitettä. Neljännessä luvussa käydään läpi edellytyksiä tunnustamisoikeudenkäynnin aloittamiselle, yleisesti tunnustamisoikeudenkäyntiä menettelynä sekä muutoksenhakuun liittyviä erityiskysymyksiä. Tunnustuksen peruutusta avataan tutkielman viidennessä luvussa, joka painottuu asianosaisille aiheutuvien vaikutusten ja peruuttamiseen liittyvien ongelmien tarkasteluun. Kuudennessa ja samalla viimeisessä luvussa käydään läpi tutkielman johtopäätöksiä.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että syyteneuvottelun käyttöönoton johdosta tunnustus on saanut rikosprosessin kannalta entistä keskeisemmän luonteen. Tunnustuksen peruutuksen osalta peruutuksella katsotaan olevan vähäiset vaikutukset asianomistajan asemaan. Vastaavasti tunnustuksen peruutusmahdollisuus lisää syyttäjän työmäärää ja voi laskea syyttäjien kiinnostusta käyttää syyteneuvottelumenettelyä. Rajoittamaton oikeus tunnustuksen peruuttamiseen missä vaiheessa rikosprosessia tahansa on nähty poikkeuksellisen ongelmallisena. Tutkielma osoittaa, että tunnustuksen peruutuksen ongelmallisuus tulee selkeimmin esille muutoksenhakuvaiheessa. Eniten ongelmia aiheuttavat kysymykset, jotka liittyvät tunnustuksen peruuttamisen rajoittamattomuuteen.

Tunnustuksen peruutusoikeuden rajoittaminen on kiistelty kysymys, jossa vastakkain asettuvat yhtäältä prosessiekonomiset tavoitteet ja toisaalta vastaajan oikeusturvaintressit. Mikäli tunnustuksen peruuttamista halutaan rajoittaa, se tarkoittaa väistämättä puuttumista vastaajan oikeusturvaan. Tutkielman perusteella tunnustuksen peruuttamisen asema näyttää muotoutuneen lähinnä oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Kuitenkin tunnustuksen peruuttamisoikeuden rajoittamista koskeva kysymys tulisi kuulua ensisijaisesti lainsäätäjän vastuulle eikä kysymystä tulisi jättää pelkästään oikeuskäytännön muovattavaksi.

Avainsanat: rikosprosessioikeus, syyteneuvottelu, tunnustamisoikeudenkäynti, tunnustus, tunnustuksen peruutus

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

SISÄLLYS

LÄHTEET	IV
LYHENTEET	XIII
1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	1
1.2 TUTKIELMAN TAVOITTEET JA RAKENNE	2
1.3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA LÄHDEAINEISTO	3
2 SUOMALAINEN SYYTENEUVOTTELUJÄRJESTELMÄ.....	6
2.1 SYYTENEUVOTTELUSTA YLEISESTI.....	6
2.2 SYYTENEUVOTTELUUN LIITTYVÄT KESKEISET PERIAATTEET; PROSESSIEKONOMIA, OIKEUSTURVA JA ITSEKRIMINOINTISUOJA	7
2.3 SYYTENEUVOTTELUN TOTEUTUMISMUODOT	11
2.3.1 <i>Esitutkinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen perustuen tekijän tunnustukseen</i>	11
2.3.2 <i>Syyttäjän sitoumus vaatia lievempää rangaistusta tunnustuksen perusteella</i>	13
2.4 TUOMIOESITYS	14
3. TUNNUSTUS RIKOSPROSESSISSA	20
3.1 TUNNUSTUS SYYTENEUVOTTELUN ULKOPUOLELLA	20
3.2 TUNNUSTUS SYYTENEUVOTTELUSSA.....	22
3.3 RL 6 LUVUN 8A §:N JA RL 6 LUVUN 6 SEKÄ 8 §:N KESKINÄISESTÄ SUHTEESTA	25
3.3.1 <i>Oikeustilassa tapahtuneet muutokset</i>	25
3.3.2 <i>Epäiltyjen yhdenvertaisuus</i>	28
4. TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI	31
4.1 TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNIN EDELLYTYKSET	31
4.1.1 <i>Asianosaisten suostumus käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä</i>	31
4.1.2 <i>Tunnustuksen oikeellisuus ja vapaaehtoisuus</i>	32
4.1.3 <i>Vastaajan läsnäolovelvollisuus</i>	35
4.2 MENETTELY	36
4.3 ASIANOMISTAJAN ESITTÄMÄ VAHINGONKORVAUSVAATIMUS.....	40
4.4 MUUTOKSENHAKU TUOMIOESITYKSEN MUKAISEEN TUOMIOON.....	42
5. TUNNUSTUKSEN PERUUTUS	46
5.1 TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISESTA YLEISESTI.....	46
5.2 SUOSTUMUKSEN PERUUTTAMINEN TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISEN LÄHI-ILMIÖNÄ.....	49
5.3 TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISEN VAIKUTUKSET ASIANOSAISIIN	51
5.3.1 <i>Syyttäjä</i>	51
5.3.2 <i>Asianomistaja</i>	53
5.4 TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISEN ONGELMALLISUUS MUUTOKSENHAKUVAIHEESSA	55
5.4.1 <i>Onko vastaajalla oikeus peruuttaa tunnustus vielä muutoksenhakuasteessa?</i>	55
5.4.2 <i>Hovioikeuden tutkiessa asian kokonaan</i>	56
5.4.3 <i>Asian palauttaminen kärjääoikeuteen</i>	58
5.5 TUNNUSTUKSEN PERUUTTAMISEEN LIITTYVÄT MUUT ONGELMAT	61
5.5.1 <i>Hyödyntämiskielto</i>	61
5.5.2 <i>Vanhentuminen</i>	63
5.5.3 <i>Useat vastaajat</i>	65
5.5.4 <i>Menettelyllä tavoiteltavien hyötyjen menettäminen</i>	66
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	67

LÄHTEET

KIRJALLISUUSLÄHTEET

- Aarnio, Aulis*: Laki, teko ja tavoite: Tutkimus tavoitteellisuudesta lain tulkinnassa ja sen soveltamisessa. Helsinki 1975.
- Ashworth, Andrew – Redmayne, Mike*: The Criminal Process. Third Edition. Oxford University Press 2005.
- Ervo, Laura*: Tie totuuteen, s. 1–16. Teoksessa (toim.) Hyttinen, Tatu – Jokela, Antti – Tapani, Jussi – Vuorenpää, Mikko: Rikoksesta rangaistukseen. Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952–26/8–2012. Turku 2012.
- Fredman, Markku*: Puolustajan rooli: rikoksesta epäillyn ja syytetyn avustajan roolin kehitys Suomessa 1980-luvulta nykypäivään. Väitöskirja. Helsinki 2018.
- Frände, Dan*: HD:s straffrätts- och straffprocessrättspraxis år 2017, s. 195–240. JFT 3–4/2018.
- Gilliéron, Gwladys*: Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures. Teoksessa (toim.) Brown, Darryl K – Turner, Jenia I – Weisser Bettina: The Oxford handbook of criminal process. Oxford University Press 2019.
- Harakka, Katja*: Tunnustuksen peruuttamisen ongelmakohdat syyteneuvottelujärjestelmässä, s. 29–40. Teoksessa (toim.) Koponen, Pekka – Lahti, Raimo – Konttinen-Di Nardo, Essi: Kirjoituksia rikosprosessioikeudesta. Helsinki 2016.
- Halijoki, Juha*: Vastajaan tunnustus rikosprosessissa. Defensor Legis 5/2004, s. 791–817.
- Hirvonen, Ari*: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.
- Ilman, Mika*: Plea bargaining enligt finsk rätt s. 142–162. JFT 2/2015.
- Jokela, Antti*: Hovioikeusmenettely. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki 2022.
- Jokela, Antti*: Rikosprosessioikeus. Helsinki 2018.

- Jokela, Antti*: Pääkäsitteily, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III. Toinen uudistettu painos. Helsinki 2015.
- Jokela, Antti*: Rikosprosessi. Neljäs, uudistettu painos. Helsinki 2008.
- Jonkka, Jaakko*: Rikosprosessioikeuden yleisistä opeista. Helsinki 1992.
- Kallioinen, Laura*: Syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti hovioikeuskäytännössä – empiirinen katsaus, s. 75–95. Teoksessa (toim.) Koponen, Pekka – Lahti, Raimo – Elo, Elina: Valittuja kysymyksiä rikos- ja prosessioikeudesta II. Helsinki 2019.
- Koponen, Pekka*: Ylimääräinen muutoksenhaku. Helsinki 2017.
- Koponen, Pekka*: Talousrikokset ja syytteestä sopiminen, s. 59–81. Hyttinen, Tatu – Jokela, Antti – Tapani, Jussi – Vuorenpää, Mikko: Rikoksesta rangaistukseen. Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952–26/8–2012. Turku 2012.
- Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia – Carling, Chris – Lappi-Seppälä, Tapio*: Esitutkinta, syyteharkinta ja prosessi, s. 9–48. Teoksessa (toim.) Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia – Carling, Chris: Seuraamusjärjestelmä 2020. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Katsauksia 5/2022. Helsinki 2022.
- Kuusisto Mäkelä, Frida Emilia*: Prosessiekonomiaa vai uusi restoratiivinen työkalu rikosprosessiin? Syyteneuvottelumenettelyn soveltamiskäytäntö 2015-2017 ja käyttökokeimuksia menettelyn ensivuosisilta Suomessa. Katsauksia 46/2021. Helsinki 2021.
- Lahti, Matti*: Syytetyn tunnustus todistelukeinona, s. 99–116. Teoksessa (toim.) Lappalainen, Juha – Ojala, Timo: Kirjoituksia todistusoikeudesta. Helsinki 2006.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskeva uudistus III, s. 422–450. Lakimies 3/2004.
- Linna, Tuula*: Oikeudenmukaisen rankaisemisen ideaali ja reaali – tunnustaminen rangaistuksen lieventämisperusteena, s. 275–297. Teoksessa (toim.) Frände, Dan – Helenius, Dan – Korkka, Heli – Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio – Melander, Sakari: Juhlajulkaisu Kimmo Nuotio 1959–18/4–2019. Helsinki 2019.

Linna, Tuula: Syytteen muuttaminen ja tarkistaminen, syyteneuvottelu ja oikeusvoima, s. 417–435. *Defensor Legis* 3/2015.

Linna, Tuula: Rikosvastuun huojennus – Suomalainen plea bargaining hakee muotoaan, s. 117–134. Teoksessa (toim.) Hyttinen, Tatu – Jokela, Antti – Tapani, Jussi – Vuorenpää, Mikko: Rikoksesta rangaistukseen. Juhlajulkaisu Pekka Viljanen 1952–26/8–2012. Turku 2012.

Linna, Tuula: Puntarissa plea bargaining – vastassa oikeusturva ja itsekriminointisuoja, s. 190–261. Teoksessa *Oikeustiede – Jurisprudentia*: XLIII. Helsinki 2010.

Matikkala, Jussi: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä 2. uudistettu painos. Helsinki 2021.

Myllymäki, Elli: Tunnustuksen ajoitukselle annettava merkitys. *Helsinki Law Review* 2/2019.

Mäkelä, Frida Emilia – Niemi, Hannu: Syyteneuvottelulainsäädännön toteutuminen Suomessa vuosina 2015-2016. Selvitysmuistio 30.11.2017. Helsinki 2017.

Määttä, Tapio: Metodinen pluralismi oikeustieteessä – ympäristöoikeudellisen tutkimuksen suuntauksat ja menetelmät. *Edilex* 2015/45.

Niemi, Johanna – Saranpää, Timo: Valitus hovioikeuteen, s. 1125-1176. Teoksessa Heleinius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää Mikko: Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Helsinki 2021.

Oikarainen, Jukka: Syyteneuvottelu rikosoikeudellisen järjestelmän osana ja rikosprosessuaalisena menettelynä. *Lisensiaatintyö*. Rovaniemi 2017.

Oikarainen, Jukka: Syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti oikeuspoliittisena kysymyksenä – uhka vai mahdollisuus? s. 742–763. *Lakimies* 5/ 2012.

Pölonen, Pasi – Tapanila, Antti: Todistelu oikeudenkäynnissä. Helsinki 2015.

- Rautio, Jaakko*: Erityisiä rikosprosessilajeja, s. Teoksessa Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus. Kuudes, uudistettu painos. Helsinki 2021.
- Reijonen, Sami*: Asianomistaja syyteneuvottelussa – asianomistaja velkojana ja konkurssi-velkojat kollektiivina. Pro gradu -tutkielma. Helsinki 2020.
- Ross, Jacqueline E.*: The Entrenched Position of Plea Bargaining In United States Legal Practice, s. 717–732. The American Journal of Comparative Law. Oxford University Press 2006.
- Sahavirta, Ritva*: Syyteneuvottelu – kun käytäntö kohtaa teorian, s. 385–398. Teoksessa (toim.) Keinänen, Anssi – Kukkonen, Reima – Kilpeläinen, Mia: Oikeustieteiden moniottelija – Matti Tolvanen 60 vuotta 2015. Helsinki 2016.
- Saranpää, Timo*: Syyteneuvottelusta hovioikeudessa, s. 306–329. Teoksessa (toim.) Riekinen Juhana: Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon. Juhlajulkaisu Tuula Linna 1957–25/9–2017. Helsinki 2017.
- Sillaots, Meris*: Admission and Confession of Guilt in Settlement Proceedings under Estonian Criminal Procedure, s. 116–124. Juridica International IX/2004.
- Sivula, Anna*: Syyteneuvottelun hyödyntämiskielto, s. 30–56. Acta Legis Turkuensia 2018.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Kemppinen, Heikki*: Rikosoikeus – rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki 2022.
- Tapani, Jussi*: KKO 2018:2 – Rangaistuksen määrääminen ja pyrkimys edistää rikoksen selvittämistä, s. 21–25. Teoksessa (toim.) Timonen, Pekka: KKO:n ratkaisut kommentein I 2018. Helsinki 2018.
- Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti*: Syyteneuvottelun ongelmia, s. 229–247. Defensor Legis 2/2015.
- Tapanila, Antti*: Itsekriminointisuoja. Helsinki 2019.

- Törnqvist, Laura:* Rangaistuksen määrääminen tuomioesityksen perusteella, s. 311–329. Teoksessa (toim.) Koponen, Pekka – Elo, Elina – Lahti, Raimo: Valittuja kysymyksiä rikos- ja rikosprosessioikeudesta I. Helsinki 2018.
- Tolvanen, Matti:* Rikosoikeus ja rikollisuuden tutkimus, s. 272–294. Teoksessa (toim.) Miettinen, Tarmo: Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2015/29.
- Tolvanen, Matti:* Kriminaalipoliittinen näkökulma syyteneuvotteluun, s. 330–343. Teoksessa (toim.) Hinkkanen, Ville – Mäkipää Leena: Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlakirja. Helsinki 2013.
- Tolvanen, Matti:* KKO 2022:61 – Näytön arviointi ampuma-aserikoksessa. Teoksessa (toim.) Timonen, Pekka: KKO:n ratkaisut kommentein. Päivittyvät hakuteokset. Helsinki 2016.
- Vaitoja, Jari:* KKO 2017:82 – Suostumuksen peruuttaminen tunnustamisoikeudenkäynnissä, s. 298–300. Teoksessa (toim.) Timonen, Pekka: KKO:n ratkaisut kommentein II 2017. Helsinki 2018.
- Vatjus-Anttila, Jalo:* Vapaaehtoisen tunnustuksen käsite ja itsekriminointisuojaan taustat, s. 12–35. Oikeus 1/2022.
- Vatjus-Anttila, Jalo:* Tunnustukseen perustuva esitutkinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen toimenpiteistöluopumisjärjestelmän uudenkaltaisten tavoitteiden ilmentäjänä, s. 1015–1047. Lakimies 6/2021.
- Vatjus-Anttila, Jalo:* Rangaistus ja tunnustus. Rikoksen tunnustamisen rangaistusteoreettiset, kriminaalipoliittiset ja lainopilliset perusteet. Väitöskirja. Turku 2022.
- Virolainen, Jyrki:* Vastavalituksesta. Teoksessa (toim.) Männistö, Jarkko: Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Juhlajulkaisu Antti Jokela 26.1.2005. Turku 2004.
- Virolainen, Jyrki – Pölönen, Pasi:* Rikosprosessioikeus. 1, rikosprosessin perusteet. Helsinki 2003.

Vogel, Mary: Plea Bargaining under the Common Law. Teoksessa (toim.) Brown, Darryl K – Turner, Jenia I – Weisser, Bettina: The Oxford handbook of criminal process. Oxford University Press 2019.

Vuorenpää, Mikko: Asianomistajan oikeudet rikosprosessissa. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 2014.

Vuorenpää, Mikko – Virolainen, Jyrki: Periaatteet prosessioikeudessa, s. 115–228. Teoksessa Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää Mikko: Prosessioikeus. Kuu-des, uudistettu painos. Helsinki 2021.

VIRALLISLÄHTEET

HE 44/2002 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 58/2013 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi.

KM 2003:3, Tuomioistuinelaitoksen kehittämiskomitean mietintö. Oikeusministeriön 20.6.2001 asettama komitea.

Kuusimäki, Matti: Oikeudenkäyntien viivästyminen. Valtakunnansyyttäjän vastaus perustuslakivaliokunnan esittämään selvityspyyntöön. Dnro 59/62/09. Julkaistu 15.10.2009.

LaVM 5/2014 vp, Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 58/2013 vp) eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi.

Nissinen, Matti: Valtakunnan syyttäjän esitys oikeusministeriön lainvalmisteluosastolle. Dnro 47/61/11. Julkaistu 21.6.2011.

OM 6/2020, Rikosketjun LEAN-hanke. Selvityshenkilön raportti. Oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita.

OM 21/2021, Käytäntöön pohjautuvia näkemyksiä esitutkintayhteistyön tilasta, kipukohdista ja alueellisista innovaatioista. Tilannekatsaus 2021. Oikeusministeriön julkaisu, selvityksiä ja ohjeita.

OMML 47/2010, Arviomuistio syytteestä sopimisesta (plea bargain). Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

OMML 14/2022, Rikosprosessin tehostaminen. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

OMML 37/2022, Rikosprosessin tehostaminen. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

OMML 16/2023, Rikosprosessin sujuvoittaminen. Työryhmän muistio. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja.

PeVL 7/2014 vp, Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä (HE 58/2013 vp) eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi.

VKSV 2001:1, Syyttäjän toimenkuvan kehittäminen. Työryhmän mietintö 1.6.2001. Valtakunnansyyttäjävirston julkaisusarja nro 1.

VKS 2015:6, Ohje syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön soveltamisesta. Yleinen ohje. Dnro 26/31/14.

VKSV 2015. Muistio syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön soveltamisesta. Dnro 26/31/14. Valtakunnansyyttäjän yleisen ohjeen VKS:2015:6 liiteasiakirja.

OIKEUSKÄYTÄNTÖ

EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIN

EIT Natvsvlishvili and Togonidze v. Georgia 29.4.2014

EIT Babd Ahmad v. Yhdistynyt Kuningaskunta 6.7.2010

EIT Saunders v. Yhdistynyt Kuningaskunta 17.12.1996

KORKEIN OIKEUS

KKO 1973 II 73

KKO 1998:162

KKO 2000:63

KKO 2011:102

KKO 2011:109

KKO 2012:9

KKO 2015:69

KKO 2016:81

KKO 2017:51

KKO 2017:82

KKO 2018:2

KKO 2018:23

KKO 2018:45

KKO 2018:60

KKO 2019:72

KKO 2020:61

KKO 2022:67

KKO 2023:19

HOVIOIKEUDET

Vaasan hovioikeus 30.4.2015 R 12/961

Turun hovioikeus 18.6.2015 R 14/1366

Helsingin hovioikeus 14.10.2015 R 14/1793

Helsingin hovioikeus 18.12.2015 R 14/1793

Turun hovioikeus 18.5.2016 R 15/1507

Vaasan hovioikeus 30.9.2016 R 15/1219

Itä-Suomen hovioikeus 16.11.2016 R 15/1378

Itä-Suomen hovioikeus 8.12.2016 R 16/548

Helsingin hovioikeus 19.2.2018 R 17/137

Vaasan hovioikeus 15.3.2018 R 16/962

Helsingin hovioikeus 8.3.2019 R 18/2517

Rovaniemen hovioikeus 29.1.2020 R 19/650

Helsingin hovioikeus 5.6.2020 R 19/692

Vaasan hovioikeus 10.6.2020 R 20/124

Vaasan hovioikeus 25.6.2020 R 19/1128

Helsingin hovioikeus 1.12.2020 R 19/2712

Helsingin hovioikeus 18.12.2020 R 20/581

Vaasan hovioikeus 25.3.2021 R 20/1006

Rovaniemen hovioikeus 24.9.2021 R 21/335

Helsingin hovioikeus 22.7.2021 R 21/243

Helsingin hovioikeus 23.2.2022 R 20/2161

Vaasan hovioikeus 17.6.2022 R 22/22

Itä-Suomen hovioikeus 2.11.2022 R 22/723

KÄRÄJÄOIKEUS

Espoon kärjäoikeus 28.1.2015 R 14/2611

Helsingin kärjäoikeus 11.1.2021 R 20/7684

Helsingin kärjäoikeus 30.8.2022 R 22/4261

LYHENTEET

DNRO	diaarinumero
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999
ETL	esitutkintalaki 805/2011
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
KKO	korkein oikeus
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976)
KM	komiteanmietintö
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Suomen perustuslaki 731/1999
RL	rikoslaki 39/1889
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997
OK	oikeudenkäymiskaari 4/1734
OM	oikeusministeriö
OMML	oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja
VKSV	Valtakunnansyyttäjänvirasto
VP	valtiopäivät

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Syyteneuvottelua ja tunnustamisoikeudenkäyntiä koskeva kansallinen lainsäädäntö tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Suomalaisessa oikeusjärjestelmässä syyteneuvottelu on täysin uudenlainen prosessilaji. Syyteneuvottelun ydinidea kiteytyy siihen, että rikoksesta epäilty tai vastaaja¹ tunnustaa teonkuvauksen mukaisen menettelynsä ja vastineeksi syyttäjä sitoutuu vaatimaan lievempää rangaistusseuraamusta rikosvastuussa. Syyteneuvottelu oli merkittävä uudistus verrattuna perinteiseen rikosprosessimenettelyyn, ja se saikin osakseen myös kritiikkiä lainvalmisteluvaiheessa.²

Syyteneuvottelusta ja tunnustamisesta säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (*jäljempänä* ROL), esitutkintalaissa (*jäljempänä* ETL) ja rikoslaissa (*jäljempänä* RL). Suomalaisessa rikosprosessissa syyteneuvottelumenettely voidaan jakaa kahteen erilliseen vaiheeseen.³ Ensimmäinen vaihe sisältää neuvottelut, joissa syyttäjä harkitsee menettelyn käyttämisen edellytyksiä ja tiedustelee asianosaisten suostumusta syyteneuvottelun soveltamiseen. Mikäli edellytykset syyteneuvottelulle ovat olemassa, syyttäjä ja epäilty neuvottelevat tuomioesityksestä.⁴ Syyteneuvottelun toisessa vaiheessa tuomioesitys käsitellään osana tunnustamisoikeudenkäyntiä, joka on tavallista rikosasian oikeudenkäyntiä kevyempi menettely.⁵ Tunnustamisoikeudenkäynnistä säädetään ROL 5b:n luvussa. Tunnustamisoikeudenkäynti perustuu pääosin vastaajan antamalle tunnustukselle. Tunnustus on vakiintuneesti määritelty rikoksesta epäillyn lausumalle siitä, että vastapuolen väite jostain vastaajalle haitallisesta seikasta on tosi.⁶

¹ Pääsääntöisesti esitutkinnassa tekijää kutsutaan ”rikoksesta epäillyksi” ja syyteharkinnassa ”syytetyksi” ja tunnustamisoikeudenkäynnissä rikosasian ”vastaajaksi”. Vakiintuneen käytännön mukaan tässä tutkielmassa käytetään termiä epäilty esitutkinta- ja syyteharkintavaiheessa ja vastaavasti termiä ”vastaaja” oikeudenkäyntivaiheessa.

² Ks. esimerkiksi Linna 2010; Linna 2012; Oikarainen 2012; Koponen 2012; Tolvanen 2013.

³ Rautio 2021, s. 1373.

⁴ Rautio 2021, s. 1361.

⁵ Oikaraisen mukaan tunnustamisoikeudenkäynti menettelynä muistuttaa paljolti ROL 5a luvun mukaista kirjallista menettelyä. Oikarainen 2012, s. 749.

⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 58/2013 vp), s. 5.

Yksi syyteneuvotteluun kohdistuvista kritiikin kohteista on ollut se, että vastaajalla on oikeus koko menettelyn ajan peruuttaa tunnustuksensa ilman erillisiä perusteluita.⁷ Laissa tai sen esitöissä ei ole juurikaan käsitelty tunnustuksen peruuttamista eikä peruutukselle ole asetettu mitään ehtoja. Tunnustuksen peruuttaminen johtaa tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevan asian jäämiseen sillensä, mikä viivästyttää asian käsittelyn kestoja ja estää prosessiekonomisten säästöjen syntymisen.⁸ Toisaalta tunnustuksen peruutuksen rajoittamattomuutta on perusteltu muun muassa vastaajan oikeusturvaan liittyvillä näkökohdilla.⁹ Tässä tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan tunnustuksen asemaa osana tunnustamisoikeudenkäyntiä sekä erityisesti tunnustuksen peruutukseen liittyvää problematiikkaa.

1.2 Tutkielman tavoitteet ja rakenne

Tutkielman pääasiallisina tutkimuskysymyksinä on selvittää, millaisia ongelmia liittyy tunnustamisoikeudenkäynnissä tehtyyn tunnustuksen peruuttamiseen voimassa olevan lainsäädännön puitteissa sekä, millaisia vaikutuksia tunnustuksen peruutuksella on rikosasian asianosaisiin. Tämän lisäksi tutkielmassa pyritään selvittämään alakysymyksenä nykyistä oikeuskäytäntöä tunnustuksen peruutuksesta ja mikäli, oikeuskäytäntö on luonut uusia raameja tunnustuksen peruutukselle. Jotta voidaan pohtia tutkielman ydinaihetta eli tunnustuksen peruutusta, on ensin määriteltävä, mikä asema tunnustuksella on ylipäättään tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tutkielmassa pyritään vastaamaan seuraaviin osakysymyksiin; miten tunnustuksen asema on muuttunut syyteneuvottelun käyttöönoton myötä sekä mitä tunnustukselta edellytetään, jotta se voisi johtaa tuomioesityksen mukaisen tuomion antamiseen. Edellä esitettyjen tutkimuskysymysten selvittämiseksi on luontevaa aloittaa tutkielma perehtymällä syyteneuvotteluun yleisellä tasolla, jonka jälkeen siirrytään tunnustuksen merkitykseen rikosprosessissa sekä tunnustamisoikeudenkäynnin edellytyksiin. Viimeisenä keskitytään tunnustuksen peruutukseen.

Tutkielman pääpaino on nimenomaisesti syyteneuvottelun toisessa vaiheessa eli tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tutkielman alussa perehdytään syyteneuvotteluun yleispiirteisesti sekä tuomioesityksen merkitykseen tunnustamisoikeudenkäynnissä. Luvussa käydään läpi myös syyteneuvotteluun liittyviä keskeisiä käsitteitä ja määritelmiä. Viimeiseksi käsitellään

⁷ Aiheesta on kirjoittanut mm. *Linna* 2015; *Harakka* 2016; *Saranpää* 2017; *Tapani – Tolvanen* 2015.

⁸ *Harakka* 2016, s. 29.

⁹ Ks. esimerkiksi *Oikarainen* 2017, s. 167–169.

syyteneuvottelun toteutumismuotoja, joista tälle tutkielmalle merkittävimpänä on syyttäjän esittämä sitoumus vaatia alennettua rangaistusvastausta vastaajan tekemän tunnustuksen perusteella. Tutkielman rajauksen ulkopuolelle ovat jätetty syyteneuvottelun edellytysten ja tuomioesityksestä neuvottelemisen syvempi tarkastelu.

Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan tunnustuksen vaikutusta rikosprosessiin. Tunnustus on jo ennen syyteneuvottelua saattanut vaikuttaa lieventävästi rangaistusseuraamukseen esimerkiksi RL 6 luvun 6 §:n nojalla. Luvussa selvitetään, mikä merkitys tunnustuksella on syyteneuvottelussa. Kolmannessa pääluvussa käsitellään lisäksi sitä, miten syyteneuvottelussa annettu tunnustus ja siihen sidottu rangaistusseuraamuksen lieventäminen ovat vaikuttaneet perinteisen lieventämisperusteen soveltamiseen.

Neljäs pääluku keskittyy tunnustamisoikeudenkäyntiin. Erityisesti luvussa perehdytään tarkemmin tunnustamisoikeudenkäynnin edellytyksiin, ja mitä edellytyksiä lainsäädännöllä on asetettu tunnustamisoikeudenkäynnin aloittamiselle. Tunnustamisoikeudenkäynnin edellytysten lisäksi paneudutaan muutoksenhakua koskeviin erityiskysymyksiin. Syyteneuvottelun käyttöönoton jälkeen on alkanut keskustelu siitä, voidaanko tunnustamisoikeudenkäynti aloittaa vasta hovioikeusvaiheessa.¹⁰ Koska muutoksenhausta tuomioesityksessä annettuun tuomioon ei ole otettu erillisiä säännöksiä lakiin, oikeuskäytännön varaan on jätetty kysymys siitä, voidaanko syyteneuvottelu aloittaa vasta muutoksenhakuvaiheessa.

Viides pääluku käsittelee tunnustuksen peruutusta. Pääluvussa keskitytään tunnustuksen peruutuksen liittyviin keskeisiin ongelmiin, kuten muutoksenhakuoikeuteen, hyödyntämiskieltoon, vanhentumiseen ja menettelyllä tavoiteltavien hyötyjen menettämiseen. Tämän lisäksi tarkastellaan tunnustuksen peruutuksen vaikutuksia asianomistajaan ja syyttäjään sekä tunnustuksen peruutuksen lähi-ilmiötä; oikeutta peruuttaa suostumuksensa käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä. Viimeisessä pääluvussa kuusi käydään läpi tutkielman johtopäätöksiä tiivistetysti yhteenvedon muodossa.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja lähdeaineisto

Oikeustieteen tutkimusmenetelmät eli metodit voidaan jaotella useisiin eri alaryhmiin, kuten lainoppiin, oikeusteoriaan, oikeusfilosofiaan, oikeushistoriaan ja oikeusvertailuun.

¹⁰ Ks. esimerkiksi *Saranpää* 2017.

Tavanomaisin näistä on lainoppi, jota myös tässä tutkielmassa pyrin hyödyntämään. Lainopin eli oikeusdogmatiikan tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus. Oikeusdogmatiikka pyrkii tutkimaan, mikä merkitys laista ja muista lähteistä löytyvällä materiaalilla on voimassa olevaan oikeuteen.¹¹ Lainopilla voidaan katsoa olevan kaksi ydintehtävää, jotka koostuvat tulkinnasta ja systematisoinnista. Systematisoinnin tarkoituksena on edistää oikeustieteen ymmärtämistä ja luoda mahdollisimman johdonmukainen kokonaisuus oikeussäännöistä. Oikeuslähteiden tulkinta lain esitöiden ja oikeuskäytännön avulla antaa tarkempaa tietoa taas normien sisällöstä.¹² Voimassa olevan oikeuden säännösten tulkitsemisessa ja systematisoinnissa käytetään erilaisia oikeuslähteitä kuten lainsäädäntöä, lakien esitöitä ja oikeuskäytäntöä.¹³

Pelkästään lainoppiin nojautumalla ei pystytä käsittelemään tunnustuksen peruutukseen liittyviä ongelmallisuuksia. Perinteisen oikeusdogmatiikan keinoin voidaan vastata osittain tutkimuskysymyksiin, mutta lisäksi tutkielmassa pyritään selvittämään oikeustilan mahdolliset ongelmat liittyen tunnustuksen peruutukseen. Siten täydentävänä tutkimusmenetelmänä käytetään arvioivaa tutkimusotetta, jonka avulla voidaan tarkastella vallitsevan oikeustilan ongelmallisuutta. Arviointitutkimuksellista näkökulmaa käytetään nimenomaisesti täydentävänä pääosin lainopilliseen tutkimusotteeseen ja tarkoituksena on soveltaa arvioivaa tutkimusotetta monipuolistamaan lainopillisesti painottuvaa tutkielmaa. Arviointitutkimuksen tiedonintressi ja kohdeyleisö ovat erilaiset kuin lainopillisessa tutkimuksessa.¹⁴ Arviointitutkimus kiinnittää huomiota lainsäädännön vaikutuksiin, kun taas lainoppi keskittyy tutkimaan oikeutta sellaisenaan kuin se on tietyllä hetkellä voimassa. Arviointitutkimuksen keskeinen viesti kohdistuu lähinnä lainsäätäjälle ja sen tavoitteena on tuoda esiin havaittuja ongelmia säännösten vaikuttavuudesta.¹⁵ Arvioiva tutkimusote näkyy tutkielmassani erityisesti, kun käsittelen tunnustuksen peruutukseen liittyviä ongelmia. Täten tutkielman tiedonintressi ei ole puhtaasti lainopillinen.

Tunnustuksen peruutukseen liittyvä problematiikka suomalaisessa syyteneuvottelujärjestelmässä on tutkielman keskiössä. Vapaasti peruutettavissa oleva tunnustus on ominainen vain

¹¹ Hirvonen 2011, s. 21–23.

¹² Aarnio 1975, s. 303.

¹³ Hirvonen 2011, s. 24.

¹⁴ Määttä 2015, s. 24.

¹⁵ Ibid.

suomalaiselle syyteneuvottelumenettelylle.¹⁶ Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista tehdä tutkielmassa oikeusvertailevaa osiota. Vieraan oikeuden tarkastelu jää lähinnä maininnan tasolle. Tutkielma sijoittuu prosessioikeuteen, tarkemmin ottaen rikosprosessioikeuteen. Rikosoikeus ja rikosprosessi ovat kuitenkin toisiinsa läheisesti liittyviä käsitteitä, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Rikosoikeuden hyvä tuntemus on välttämätöntä rikosprosessin ymmärtämiseksi. Vastaavasti rikosoikeudellisen vastuun sisältöön vaikuttavat rikosprosessin erilaiset periaatteet ja tietyt näyttösäännöt.¹⁷

Edellä mainittujen seikkojen selvittämiseksi hyödynnän tutkielmassani oikeuskäytäntöä, kuten korkeimman oikeuden ja hovioikeuksien ratkaisuja sekä lakien esitöitä eli hallituksen esityksiä ja lakivaliokunnan mietintöjä. Olen tutkielmaani varten saanut kaikista Suomen hovioikeuksista niissä annetut ratkaisut, joissa esiintyy hakusanana joko syyteneuvottelu tai tunnustamisoikeudenkäynti. Tutkielmassa hovioikeuden ratkaisut saavat erityistä painoarvoa, sillä korkein oikeus on antanut vain yhden ennakkopäätöksen KKO 2017:82 liittyen suostumuksen peruuttamiseen. Tutkielmassa hyödynnetään myös aihetta sivuavaa relevanttia korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä. Lisäksi oikeuskirjallisuus on ollut merkittävänä lähteenä tutkielman kirjoittamisessa ja argumenttien tukemisessa.

¹⁶ *Harakka* 2016, s. 34.

¹⁷ *Tolvanen* 2016, s. 284.

2 SUOMALAINEN SYYTENEUVOTTELUJÄRJESTELMÄ

2.1 Syyteneuvottelusta yleisesti

Syyteneuvottelu eli *plea bargaining*-järjestelmä on alun perin lähtöisin Yhdysvalloista. *Plea bargaining*-järjestely kehitettiin jo 1800-luvulla Yhdysvalloissa käytössä olevan valamies-oikeudenkäynnin rinnalle, josta se myöhemmin levisi muihin common law- maihin, kuten Englantiin ja Kanadaan. Syyteneuvottelumenettely on yleisin tapa käsitellä rikosasioita angloamerikkalaisissa oikeusjärjestelmissä.¹⁸ Viime vuosikymmeninä järjestely on levinnyt myös Manner-Euroopan civil law-maihin muun muassa Ranskaan, Saksaan ja Italiaan.¹⁹

Suomessa 2000-luvun alussa *plea bargaining*-menettelyyn suhtauduttiin pääosin kielteisesti. Sekä valtakunnansyyttäjävirston (VKSV 2001:1) että tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean (KOM 2003:3) mietinnöissä päädyttiin siihen lopputulokseen, ettei syyteneuvottelujärjestelmä sopisi suomalaiseen rikosprosessijärjestelmään.²⁰ Aiheeseen palattiin vasta vuonna 2010, kun oikeusministeriössä laadittiin arviomuistio, jossa käsiteltiin muun muassa syyteneuvottelujärjestelmän soveltumista suomalaiseen rikosoikeushoidon järjestelmään ja asiasta pyydettiin lausuntoja useilta eri tahoilta.²¹ Lausunnoissa suurin osa suhtautui syyteneuvottelujärjestelmään kielteisesti, mutta se ei estänyt järjestelmän tulon valmistelua suomalaiseen rikosprosessiin.²² Järjestelmän voimaantulon taustalla vaikuttivat myös erinäiset kannanotot²³, joissa todettiin syyteneuvottelujärjestelmän edesauttavan resurssipulaa ja pitkittyneitä käsittelyaikoja. Syyteneuvottelujärjestelmä ei ole ensimmäinen kurssimuutos edellä mainittujen ongelmien helpottamiseksi.²⁴

¹⁸ Ashworth – Redmayne 2005, s. 266–268; Ross 2006, s. 717.

¹⁹ HE 58/2013 vp, s. 4. Ks. syyteneuvottelumenettelyistä ulkomaisissa oikeusjärjestelmissä esimerkiksi *Gilieron* 2019.

²⁰ Molemmista virallisjulkaisuissa painotettiin, että *plea bargaining*-menettelyn sisällyttäminen kansalliseen oikeusjärjestelmään merkitsisi laajaa puuttumista virallisperiaatteeseen ja legaliteettiperiaatteeseen sekä syyttäjän objektiivisuusperiaatteeseen. Ks. lisää *Oikarainen* 2012, s. 744–747.

²¹ OMMML 47/2010.

²² Myönteisesti syyteneuvottelumenettelyyn suhtautuivat Valtakunnansyyttäjänvirasto, Suomen asianajajaliitto, Pirkanmaan käräjäoikeus sekä professorit Matti Tolvanen ja Dan Frände.

²³ Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen on kannattanut syytteistä sopimista lausunnossaan (21.6.2011, Dnro 47/61/11). Samoin valtakunnansyyttäjä Matti Kuusimäki suositteli perustuslakivaliokunnalle *plea bargaining*-järjestelyn kaltaisen menettelyn käyttöönottamista Suomessa käsittelyaikojen nopeuttamiseksi oikeudenkäynneissä. Matti Kuusimäki perustuslakivaliokunnalle 15.10.2009.

²⁴ Jo vuonna 1997 lievennettiin asianosaisten läsnäolovelvollisuutta asian käsittelyssä poissaolokäsittelysäännöksellä. Vuonna 2006 otettiin käyttöön kirjallinen menettely alioikeuksissa, jolloin luovuttiin suullisen ja julkisen oikeudenkäynnin vaatimuksista. Vuonna 2011 tulivat voimaan säännökset jatkokäsittelyluvasta hovioikeusmenettelyssä, jonka tarkoituksena oli allokoita hovioikeuden resursseja.

Syyteneuvottelua, tunnustamismenettelyä ja tunnustamisoikeudenkäyntiä koskeva lainsäädäntö tuli voimaan Suomessa 1.1.2015 alkaen. Uudistetun lainsäädännön perusajatuksena on, että rikosasian epäilty tai vastaaja voi saada lievemmän rangaistuksen teostaan tai teoistaan tunnustamisen johdosta. Suomalainen syyteneuvottelumalli on soveltamisalaltaan rajattu ja siksi kaikkien rikosten käsittely syyteneuvottelumenettelyä käyttäen ei ole mahdollista. Syyteneuvottelun käyttöalan ulkopuolelle ovat rajattu tietyt väkivalta- ja seksuaalirikokset sekä rikokset, joista on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta.²⁵ Syyttäjän tulee lisäksi harkita asian käsittelemistä syyteneuvottelussa perusteellisesti, ottaen huomioon asian laatu ja esitettävät vaatimukset sekä arvioida syyteasian käsittelyn vaikutuksia kustannussäästöihin ja prosessin nopeuteen sekä mahdolliset epäiltyyn rikokseen tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen kuuluvat osallisuuskysymykset (ROL 1:10.1).²⁶

2.2 Syyteneuvotteluun liittyvät keskeiset periaatteet; prosessiekonomia, oikeusturva ja itsekriminointisuoja

Prosessieconomian, oikeusturvan ja itsekriminointisuojan periaatteet ovat tutkielmassa keskeisiä, sillä monet syyteneuvotteluun liittyvät jännitteet kohdistuvat näiden periaatteiden toteutumiseen syyteneuvottelun sisällä. Yhtäältä syyteneuvottelulla halutaan saavuttaa mahdollisimman paljon prosessiekonomisia hyötyjä, mutta kuitenkin siten, ettei vastaajan oikeusturva sekä itsekriminointisuoja kärsi tehokkuuden kustannuksella.

Syyteneuvottelun ensisijaisena tavoitteena on siis saada prosessiekonomisia säästöjä. Prosessieconomian päämäärän mukaisesti on tärkeää käsitellä ja ratkaista asiat ilman tarpeetonta ajanhukkaa, jotta oikeudenkäynnin osapuolille ja tuomioistuimille aiheutuva työmäärä ja kustannukset olisivat mahdollisimman vähäiset.²⁷ Prosessieconomian periaatetta käytetään yhteisnimityksenä joutuisuus- ja halpuustavoitteille.²⁸ Syyteneuvottelumenettelyn tavoitteena on saavuttaa prosessiekonomisia säästöjä ensinnäkin siten, että osa sovituista syyteistä ei koskaan päädy tuomioistuimeen käsiteltäväksi. Toiseksi menettely nopeuttaa

²⁵ Lain esitöissä syyteneuvottelun soveltamisalaa koskevista rajauksista todettiin, että kyseiset rikokset (RL 20 ja 21 luku) kohdistuvat erittäin herkkiin oikeushyviin. Tämän vuoksi sekä yleinen että yksityinen etu puoltavat asian käsittelyä normaalissa prosessissa sekä rangaistuksen mittaamista tavanomaisen asteikon mukaisesti. HE 58/2013 vp, s. 14.

²⁶ Oikarainen on jakanut syyteneuvottelun edellytykset yleiseen ja erityisiin edellytyksiin. ROL 1.10.1:n 1 kohdassa käsitellään yleisiä edellytyksiä, kun taas syyttäjän harkinta todennäköisten syiden täyttymisestä ja ROL 1:10.1:n 2 kohdan mukainen prosessieconomian harkinta kuuluvat erityisiin edellytyksiin. Ks. lisää *Oikarinen* 2017, s. 112–115.

²⁷ Ks. prosessieconomian periaatteesta esimerkiksi *Virolainen – Pölönen* 2003, s. 176–177.

²⁸ *Virolainen – Vuorenpää* 2021, s. 118–119.

rikosprosessia, koska tunnustettuja syytteitä ei tarvitse käsitellä täysimittaisessa oikeudenkäynnissä. Mitä aikaisemmin syyteneuvotteluun ryhdytään, sitä suuremmat ovat myös prosessiekonomiset hyödyt. Lainsäädäntövaiheessa arvioitiin, että syyteneuvottelu toisi selviä kustannussäästöjä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä.²⁹ Hallituksen esityksessä painotettiin erityisesti viranomaisnäkökulmasta syntyviä kustannussäästöjä, mutta myös todettiin, että asianomistajalle ja vastaajalle koituu menettelystä hyötyä käsittelyn nopeutumisen ja oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen vähentymisen muodossa.³⁰

Syyteneuvottelumenettely on tarkoitettu siten käytettäväksi rikoksiin, joiden tutkinta ja käsittely ovat aikaa vievää ja kalliita. Lainsäädäntövaiheessa jouduttiin painottamaan prosessiekonomisia tavoitteita erityisesti sen jälkeen, kun käsittelyajat olivat huomattavasti pidentyneet 2000-luvulla. Monimutkaisten ja useita eri tekoja sisältävien rikosten selvittäminen on ajallisesti pitkäkestoista, joten oikeudenkäynnin kokonaiskeston pitkittyminen on väistämätön seuraus.³¹ Erityisesti talousrikoksissa käsittelyajat voivat olla verrattain hyvinkin pitkiä, kuten esimerkiksi törkeiden veropetosten tapauksissa, joissa käräjäoikeuden tuomioon on keskimäärin kulunut yli neljä vuotta käsittelyn aloittamisesta.³²

Syyteneuvottelun aloittamiselle ei ole asetettu erityistä aikarajaa ja siihen voidaan ryhtyä jopa kesken oikeudenkäynnin. Prosessiekonomisesti suurin hyöty saadaan kuitenkin silloin, kun resursseja käytetään tehokkaasti rikoksen selvittämisen ensimmäisestä vaiheesta eli esitutkinnasta lähtien. On totta, että aikaisessa vaiheessa tehty tunnustus tarjoaa suurimmat mahdolliset resurssihyödyt, mutta samalla oikeusturvaongelmat ovat yleensä suurimmillaan. Ongelmana on, ettei rikosasian käsittelyn varhaisessa vaiheessa rikoksen tekijä välttämättä tiedä itsekään, mihin on syyllistynyt esimerkiksi teoissa, joissa on useita osatekoja tai tekijöitä taikka arvotettavat tunnusmerkistötekijät eivät ole selvät. Lisäksi haasteena on, että

²⁹ PeVL 7/2014 vp, s. 2.

³⁰ HE 58/2013 vp, s. 5 ja 23. Hallituksen esityksessä ei käsitellä mitenkään syyteneuvottelun eettisiä näkökohtia. Linna on todennut, että esitöiden perusteella syyteneuvottelujärjestelmä perustuu pelkästään kokonaistaloudellisten hyötyjen tavoitteluun, eikä siihen vaikuta moraaliset tai eettiset tekijät, eikä myöskään tekijän syyllisyyteen liittyvät seikat. *Linna* 2019, s. 286–287. Ervo on katsonut, että syyteneuvottelujärjestelmä näyttäisi rakentuvan tehokkuusajattelun voimistumiselle ja se saattaisi merkitä myös etäännyttä aineellisen totuuden tavoittelusta. *Ervo* 2012, s. 15. Kuitenkin Vatjus-Anttila on nostanut syyteneuvottelulle muitakin tavoitteita kuten restoratiiviset, erityispreventiiviset ja asianomistajan hyvittämiseen sekä teon sovittamiseen liittyviä näkökohtia. *Vatjus-Anttila* 2021, s. 1025 alaviitteineen.

³¹ HE 58/2013 vp, s. 12.

³² HE 58/2013 vp, s. 4 ja 9.

mitä varhaisemmassa vaiheessa rikosasian käsittelyketjua ollaan, sitä haastavampaa viranomaisten on antaa tarkkoja ja sitovia tietoja tunnustuksen antamisesta johtuvista eduista.³³

Prosessieconomisten etujen tavoittelemisen ja rikosprosessin keventäminen on mahdollista silloin, kun asianosaisten *oikeusturvaa* ei vaaranneta.³⁴ Oikeusturvan sisältö on ilmaistu PL 21 §:ssä, jonka mukaan ” jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.” Muita oikeusturvan taakeita ovat muun muassa käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, oikeus hakea muutosta ja oikeus saada perusteltu päätös.³⁵ Oikeusturvalla on rikosprosessioikeuden periaatteena perinteisesti tarkoitettu yksilön suojaa julkista vallan käyttöä vastaan. Laajemmin oikeusturvan on katsottu käsittävän myös yksilöiden keskinäiset oikeudenloukkaukset.³⁶

Oikeusturva on moniulotteinen käsite, jonka eri osa-alueiden tulee olla tasapainossa keskenään. Oikeusturvasta ei tule luopua vain taloudellisen hyödyn takia.³⁷ Syyteneuvottelunnettelyssä suurimmat oikeusturvariskit liittyvät vastaajan tekemään tunnustukseen. Tunnustuksen on oltava oikeellinen ja annettu vapaaehtoisesti, jotta vastaajan oikeusturva toteutuisi.³⁸ Lisäksi vastaajan oikeusturvaa on pyritty takaamaan siten, että vastaajalla tulisi lähtökohtaisesti olla avustaja. Vastaajan oikeusturvan toteutuminen lisäksi edellyttää, että syyttäjällä on syytekynnyksen ylittävä näyttö. Näyttö on esitettävä avoimesti ja selkeästi vastaajalle, jotta hänellä on tosiasiallinen mahdollisuus puolustautua asianmukaisesti. Viime kädessä tuomioistuin kontrolloi asiassa esitettyä näyttöä.³⁹ Muun muassa edellä mainituilla keinoilla on pyritty tasapainottamaan syyteneuvottelusta aiheutuvia oikeusturvariskejä vastaajalle.

Toisaalta on tärkeää huomioida, että syyteneuvottelu nopeuttaa rikosprosessia, joka osaltaan varmistaa, että vastaajan oikeus asian käsittelyyn kohtuullisessa ajassa toteutuu.

³³ *Koponen* 2012, s. 64–65.

³⁴ HE 58/2013 vp, s. 10.

³⁵ *Virolainen – Vuorenpää* 2021, s. 220–221.

³⁶ *Jonkka* 1992, s. 21–23.

³⁷ EIT on todennut, ettei oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja itsekriminointisuojan polkeminen monimutkaisten rikosasioiden käsittelyn vuoksi ole hyväksyttävää. Ks. esimerkiksi *Saunders v. Yhdistynyt Kuningaskunta* 17.12.1996.

³⁸ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 49.

³⁹ *Linna* 2010, s. 221–222.

Oikeudenkäyntien pitkät käsittelyajat aiheuttavat merkittäviä oikeusturvaongelmia ja horjuttavat yleistä luottamusta oikeusjärjestelmän toimintaan. Näin ollen syyteneuvottelun käyttöä voidaan perustella myös vastaajan oikeusturvan turvaamisen puolesta. Erityisesti rajoittamatonta oikeutta peruuttaa tunnustus tunnustamisoikeudenkäynnissä on perusteltu vastaajan oikeusturvan toteutumiseen liittyvillä näkökohdilla.⁴⁰ Oikeusturvaan sisältyvistä perusoikeuksista varsinkin itsekriminointisuoja ja oikeus täysimääräiseen oikeudenkäyntiin puoltaa nykyisen sääntelyn mukaista rajoittamatonta tunnustuksen peruutus-oikeutta. Vastaavasti oikeus saada käsiteltyä asiansa kohtuullisessa asiassa ja prosessiekonomiset syyt tukevat tunnustuksen peruutuksen jonkinasteisen rajaamisen puolesta.

Perustuslain 21 §:n oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin on katsottu kuuluvan myös vastaajan edellä mainittu itsekriminointisuoja eli *nemo tenetur se ipsum accusare* –periaate. Itsekriminointisuojaalla tarkoitetaan syytetyn oikeutta olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen rikosprosessin aikana.⁴¹ Itsekriminointisuoja perustuu muun muassa KP-sopimuksen 14 artiklan 3 kappaleeseen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklan 1 kappaleeseen. Lisäksi EIS:n 6 artiklan 2 kappaleessa määritelty syyttömyysolettaman on katsottu sisältävän itsekriminointisuojan periaatteen.⁴² Kansallisessa lainsäädännössä itsekriminointisuoja on säännelty esitutkintalaissa ja oikeudenkäymiskäärassa.

Syyteneuvottelussa itsekriminointisuoja nousee esille erityisesti oikeuksista luopumisen yhteydessä. Vastaajan tunnustaessa tekonsa hän luopuu itsekriminointisuojustaan lievempää rikosseuraamusta vastaan. Itsekriminointisuoja luopuminen syyteneuvottelussa on kyllä mahdollista, mutta kyseisen luopumisen tulee nimenomaisesti olla vapaaehtoista ja tahdonmukaista.⁴³ Tunnustuksen antamiseen ei tule vaikuttaa epäasiallisin keinoin kuten painostamalla tai pakottamalla. Rikosprosessin eri vaiheissa on tärkeää varmistua epäillyn antaman tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on katsonut ratkaisussaan *Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia* 29.4.2014, ettei prosessuaalisista oikeuksista luopuminen

⁴⁰ Ks. esimerkiksi *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 14–15.

⁴¹ Tapanila on määritellyt itsekriminointisuoja koskevan periaatteen perustavanlaatuisiksi lähtökohdaksi sen, ettei todisteita voida hankkia rikosprosessissa pakkokeinoin syytetyltä vastoin hänen tahtoaan. *Tapanila* 2019, s. 29.

⁴² Ks. esimerkiksi *Virolainen – Pölönen* 2003, s. 285.

⁴³ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 12.

sellaisenaan loukannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaa. EIT:n ratkaisun kohdan 89 mukaan tehokkaan luopumisen edellytyksenä on, että vastaaja aiodosti ja vapaaehtoisesti hyväksyi plea bargain-menettelyssä esitetyn sopimuksen täysin tietoisena asian faktoista ja oikeudellisista seuraamuksista sekä sopimuksen sisällön ja sopimukseen pääsemisen johtaneen menettelytavan reiluus voitaisiin tarvittaessa altistaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.⁴⁴

Näiden vastaajalle asetettujen vähimmäisoikeuksien täytyessä ihmisoikeustuomioistuin ei pidä syyteneuvottelujärjestelmää ongelmallisena Euroopan ihmisoikeussopimuksen näkökulmasta. EIT:n kantaa syyteneuvottelua kohtaan voidaan lähtökohtaisesti pitää suhteellisen sallivana ja suopeana. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin pitänyt syyteneuvottelun kannalta ongelmallisena tilannetta, jossa vastaajaa painostetaan sopimaan syytteessä sellaisella tavalla, joka tekee täysin tyhjäksi itsekriminointisuojaan tarkoituksen.⁴⁵ Tällöin oikeuksista luopumista ei voida pitää tehokkaana.

2.3 Syyteneuvottelun toteutumismuodot

2.3.1 Esitutinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen perustuen tekijän tunnustukseen

Rautio Jaakko on esittänyt kolme eri mallia syyteneuvottelun tuoman huojennuksen toteutumiselle; 1) esitutinnan rajoittaminen epäillyn tunnustuksen perusteella (ETL 3:10a), 2) syytteen nostamatta jättäminen (ROL 1:8.2) ja/tai 3) lievemmän rangaistuksen tuomitsemisen tunnustamisoikeudenkäynnissä syyttäjän tuomioesityksen mukaisesti (ROL 5b luku, RL 6:8a, ETL 3:10a).⁴⁶

ETL 3 luvun 10a §:ssä mukaisesti rikoksen tunnustaminen voi päättää yhden tai useamman muun rikoksen esitutinnan.⁴⁷ Tutkinnanjohtajan esityksen pohjalta syyttäjä päättää tutkinnan lopettamisesta tai, ettei esitutkintaa toimiteta kaikista rikoksista. Tällainen menettely tulee kyseeseen, kun henkilöä epäillään useista rikoksista ja hän on tunnustanut yhden tai useamman rikoksen, jonka myötä muidenkin rikosten selvittäminen on edistynyt.⁴⁸ Toisin sanoen menettelytapa tulee käyttöön, kun tunnustus auttaa selventämään asiakokonaisuutta ja mahdollistaa muiden rikosten tutkimisen tehokkaammin. Rajoittaminen voi kohdistua

⁴⁴ Ks. lisää *Saranpää* 2017, s. 309–310.

⁴⁵ HE 58/2013 vp, s. 41–42. EIT:n ratkaisu Babd Ahmad v. Yhdistynyt Kuningaskunta, päätös 6.7.2010.

⁴⁶ *Rautio* 2021, s. 1373. Vrt. Oikarinen, joka on jakanut syyteneuvottelut kuuteen erilaiseen käsittelyvaihtoehtoon. *Oikarinen* 2017, s. 116–117.

⁴⁷ *Tolvanen – Tapani* 2015, s. 231.

⁴⁸ *Jokela* 2018, s. 272.

joko toisistaan erillisiin rikostekoihin tai yhtenä rikoksena arvioitavaan tekokokonaisuuteen liittyviin osatekoihin.⁴⁹ Esitutinnan rajoittaminen on mahdollista vain, jos se on asianmukaisesti perusteltua ottaen huomioon asian laatu, esitettävät vaatimukset, käsittelystä odotettavissa olevat kustannukset, kesto sekä muut asiaan liittyvät seikat (ETL 3:10a.1).

Vastaavasti esitutinnan päätyttyä syyttäjä voi harkintansa mukaan jättää syyttämättä jostakin rikoksista, mikäli syyttämättä jättämisen edellytykset täyttyvät (ROL 1:8.2). Lain esitöiden mukaan säännös on looginen seuraus siitä, että esitutkintaa voidaan rajoittaa vastaavassa tilanteessa ETL 3:10a:n nojalla.⁵⁰ Tämän ansiosta syyttäjällä on yhtä laajat mahdollisuudet luopua enemmistä toimenpiteistä kuin tutkinnanjohtajan ehdotuksesta esitutkintavaiheessa tehtävien lopettamistoimien kohdalla.⁵¹ Tunnustamiseen perustuneita esitutkinnan rajoittamispäätöksiä on annettu vuosina 2015 – 2020 yhteensä 26 kertaa. Syyttämättäjättämispäätöksiä tunnustamisesta johtuen vuonna 2015 tehtiin yksi, vuonna 2016 seitsemän, vuonna 2017 16, vuonna 2018 48, vuonna 2019 seitsemän ja vuonna 2020 kolme.⁵² Verrattuna muihin syyttämättä jättämisen perusteisiin tunnustamisperusteen käyttö on viime vuosina ollut ilmeisen vähäistä.⁵³

Niistä rikoksista, joista esitutkinta toimitetaan, syyttäjä voi samanaikaisesti sitoutua vaatimaan rangaistusta RL 6:8a:ssä tarkoitetun lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti ja jättää syytteen nostamatta jostakin teosta ROL 1:8.2:n nojalla. ROL 1:8.2:n mukaisesti yhden teon tunnustaminen voi johtaa muiden tekojen syyttämättä jättämiseen, vaikka vastaaja ei olisi juuri niitä tunnustanut. Toisin sanoen syyteneuvottelujen lopputulos voi sisältää tilanteen, jossa vastaaja on tunnustanut osan rikoksista, mutta ei kaikkia. On myös mahdollista, että joitakin tekoja jätetään syyttämättä ilman juuri sen yksittäisen teon tunnustamista. Syyttäjän päätös syyttämättä jättämisestä ei ole sidoksissa siihen, onko kyseinen rikos tunnustettu vai ei, kunhan syyksiluettava teko tai teot ovat tunnustettu.⁵⁴

⁴⁹ *Vatjus-Anttila* 2021, s. 1027.

⁵⁰ HE 58/ 2013 vp, s. 21.

⁵¹ *Vatjus-Anttila* on nostanut esiin huolen siitä, että tunnustusperusteen soveltamisessa niin esitutkinnan rajoittamispäätöksissä kuin syyttämättäjättämispäätöksistä on antanut mahdollisesti liikaa harkintavaltaa syyttäjälle ja sumentanut roolieroja syyttäjän ja poliisin sekä syyttäjän ja tuomarin välillä. Ks. lisää *Vatjus-Anttila* 2021, s. 1033–1038.

⁵² *Kuusisto Mäkelä – Carling – Lappi-Seppälä* 2022, s. 29 ja 34.

⁵³ Muita syyttämättä jättämisperusteita ovat muun muassa nuoruusperuste, konkurrenssiperuste, kustannusperuste, teon kohtuusperuste ja teon vähäisyysperuste. Syyttämättä jättäminen edellä mainittujen kohtien perusteella edellyttää lisäksi, että yleinen tai yksityinen etu ei vaadi syytteen nostamista. Ks. tilastoista enemmän *Kuusisto Mäkelä – Carling – Lappi-Seppälä* 2022, s. 36.

⁵⁴ *Linna* 2015, s. 423.

2.3.2 Syyttäjän sitoumus vaatia lievempää rangaistusta tunnustuksen perusteella

Syyttäjä voi sitoutua vaatimaan lievempää rangaistusta, kun epäilty tunnustanut yhden rikoksen kokonaan tai osittain ja täten edistänyt asian selvittämistä (ETL 3:10a.2). Mikäli toimitaan ETL 3:10a.2 mukaisesti, asiassa on mahdollista järjestää syyteneuvottelu syyttäjän ja rikoksesta epäillyn välillä. ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toimenpiteisiin tuomioesityksen tekemiseksi ja sen käsittelemiseksi tunnustamisoikeudenkäynnissä voidaan ryhtyä, jos syyttäjä ”katsoo asian käsittelyn tunnustamisoikeudenkäynnissä perustelluksi ottaen huomioon asian laadun ja esitettävät vaatimukset, yhtäältä mainitussa oikeudenkäynnissä ja toisaalta syyteasiasta säädettyssä järjestyksessä käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja siihen kuuluva aika sekä mahdolliset epäiltyyn rikokseen tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen kuuluvat osallisuuskysymykset”. Syyttäjän on ennen neuvottelujen aloittamista arvioitava käytettävissä olevan aineiston perusteella, täytyvätkö syytteen nostamiselle asetetut edellytykset. Toisin sanoen syyteneuvottelun aloittaminen edellyttää, että syyttäjällä on käytössään riittävästi näyttöä syytekynnyksen ylittämiseksi.⁵⁵

Varsinaisen syyteneuvottelun sijasta voidaan hyödyntää myös erillistä tunnustamismenettelyä. Tunnustamismenettelyn lopputuloksena voi olla alennussitoumus ja toimenpiteistä luopuminen, mutta tunnustamismenettely johtaa normaaliin oikeudenkäyntiin haasteen ja tavanomaisen pääkäsittelyn muodossa. Tässä menettelyssä syytetty saa RL 6 luvun 8a §:n mukaisesti alennetun rangaistuksen ilman varsinaista tuomioesitystä tai tunnustamisoikeudenkäyntiä.⁵⁶

Varsinaisessa syyteneuvottelussa syyttäjä ja vastaaja, vaikkakin käytännössä vastaajan asianajaja edustaa häntä, neuvottelevat syytteistä. Ennen pääkäsittelyn aloittamista neuvotteluissa käydään läpi, mitkä oikeudelliset tosiseikat ovat yhteisesti riidattomia ja kuinka paljon on aiheellista vastaanottaa todistelua pääkäsittelyssä osapuolten eri näkemysten perusteella.⁵⁷ Syyttäjä voi pyytää asianomistajaa osallistumaan neuvotteluun, jos hän arvioi sen olevan hyödyllistä asian käsittelyn kannalta. Koska asianomistajan kutsuminen syyteneuvotteluun ei ole pakollista, se on syyttäjän harkinnan varassa. Vastaajan kannalta syyteneuvottelun tärkein etu liittyy ennen kaikkea mahdollisuuteen saada lievempi rangaistus

⁵⁵ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 154.

⁵⁶ Ks. lisää tunnustamismenettelystä *Vatjus-Anttila* 2022, s. 146–147.

⁵⁷ *Oikarainen* 2017, s. 125.

tunnustamisen seurauksena. Syyteneuvottelussa vastaajalle annetaan selkeä ja konkreettinen ”palkinto” siitä, että hän on tunnustamalla edistänyt rikosasian tutkintaa.

Syyteneuvottelumallia koskevien lainvalmisteluasiakirjojen perusteella neuvottelut käsittelevät vain kahta kysymystä: ensinnäkin sitä, myöntääkö epäilty syyllisyytensä neuvottelun kohteena olevaan rikokseen ja toiseksi, millainen rangaistus hänelle tuomitaan.⁵⁸ Toisin sanoen, ei ole mahdollista käydä neuvotteluja esimerkiksi rikoksen tunnusmerkistöstä tai rikosnimikkeestä taikka oheisseuraamuksista, kuten ajokiellosta, konfiskaatiosta, eläintenpitokiellosta tai liiketoimintakiellosta.⁵⁹ Vastaajalle liitännäisseuraamuksilla saattaa olla yhtä suuri, ellei jopa suurempi merkitys kuin itse tuomittavalla rangaistuksella.⁶⁰ Tämän vuoksi on olennaista, että vastaaja tietää syyteneuvotteluun ryhtyessään, mitä tuomioesitys pitää sisällään. Kun osapuolet ovat saavuttaneet yksimielisyyden neuvotteluiden sisällöstä, laaditaan tuomioesitys.

2.4 Tuomioesitys

ROL 1 luvun 10a §:n 1 momentin mukaan syyttäjän on käynnistettävä neuvottelut tuomioesityksen edellytysten täytyessä rikosasian vastaajan kanssa tuomioesityksen laatimiseksi. Neuvotteluiden tavoitteena on selvittää mahdollisuudet tehdä tuomioesitys sekä vastaajan suostumus käsitellä asia ROL 5b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä. ROL 1 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan tuomioesitys voidaan tehdä, kun 1) asianomaisesta rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja tunnustaa epäillyn rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä; 2) syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja ovat yhtä mieltä syyksiluettavasta rikoksesta; 3) asianomistaja on ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa tai suostuu asian käsittelyyn 5b luvussa tarkoitetussa oikeudenkäynnissä.

Neuvottelut voidaan käydä sekä ennen haastehakemuksen jättämistä tuomioistuimelle että silloin, kuin asia on jo vireillä tuomioistuimessa.⁶¹ Kun syyttäjä ja puolustus ovat päässeet

⁵⁸ LaVM 5/2014 vp, s. 2.

⁵⁹ Oikarainen 2017, s. 18. Ks. kyseiseen rajaukseen kohdistuvaa kritiikkiä *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 239.

⁶⁰ Koska suomalainen rangaistustaso on yleisesti ottaen suhteellinen alhainen, yleisseuraamuksen lieventäminen ei ehkä houkuttele rikoksesta epäiltyä tarpeeksi. Jossain tapauksissa voisi olla perusteltua sallia neuvottelut myös syytteen sisällöstä, jotta voitaisiin varmistua tehokkaammin konfiskaation toteutumisesta tai, että asianomistaja saa korvauksen rikosvahingostaan. *Sahavirta* 2016, s. 394.

⁶¹ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 231.

yhteisymmärrykseen neuvotteluiden sisällöstä, laaditaan tuomioesitys.⁶² Kun tuomioesitystä laaditaan, neuvottelu ei ole suunnattu käsittelemään tai sopimaan yksityisoikeudellisista vaatimuksista, vaikka yhteisymmärrykseen pääseminen asianomistajan kanssa saattaa helpottaa tuomioesityksen tekemistä. ROL 1:10.4:n mukaisesti esitykseen on kirjattava vastaajan tunnustus ja suostumus asian käsittelemiseksi tunnustamisoikeudenkäynnissä, rikosnimike sekä asianosaisen suostumus menettelyyn tai vaihtoehtoisesti selvitys siitä, ettei ole asianomistajaan liittyvää estettä kuten tilanteissa, joissa asianomistajalla on ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa.⁶³ Asianomistajan suostumus on välttämätön edellytys menettelyn aloittamiseksi ja tuomioesityksen tekemiselle.⁶⁴

ROL 1:10.4:n mukaisesti tuomioesitys tulee laatia kirjallisena ja osapuolten on päivättävä sekä allekirjoitettava se.⁶⁵ Muutoin tuomioesityksen muotoon sovelletaan ROL 5:3:ssä säädettyä haastehakemuksesta. Tuomioesitystä voidaanakin pitää haastehakemuksesta vastaavana asiakirjana.⁶⁶ Syyttäjä voi päättää tehdä tuomioesityksen joko omasta tai rikoksesta epäillyn aloitteesta. Lain esitöissä ei suljeta pois sitäkään vaihtoehtoa, että menettely käynnistettäisiin jonkun muun tahon aloitteesta.⁶⁷ Tällaisia tahoja voivat olla lain esitöiden mukaan asianomistaja, tuomioistuin tai tutkinnanjohtaja. Kuitenkin valtaosassa tapauksissa aloite menettelyn aloittamiseksi tulee syyttäjältä, useimmiten erikoissyyttäjältä.⁶⁸

Ratkaisussa *Vaasan HO 10.6.2020 R 20/124* hovioikeus ei antanut painoarvoa sille seikalle, ettei vastaaja asiamiehen puutteesta johtuen osannut vaatia asiaa käsiteltäväksi ROL 5b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tapauksessa vastaaja vetosi hovioikeusvaiheessa siihen, että häntä koskevat syytteet olisi todennäköisesti käsitelty tunnustamisoikeudenkäynnissä, mikäli vastaaja olisi käräjäoikeusvaiheessa osannut vedota siihen. Hovioikeuden ratkaisun perusteluissa ei varsinaisesti

⁶² Neuvotteluiden osapuolten on saavutettava yksimielisyys ainakin epäillyn rikoksen rikosoikeudellisessa arvioinnissa, mukaan lukien rikosnimike syytteen teonkuvasta vastaavalla tarkkuudella. Ks. lisää *Vatjus-Anttila 2022*, s. 160–161.

⁶³ HE 58/2013 vp, s. 24–25.

⁶⁴ On pantava merkille, että tunnustukseen perustuva esitutkinnan rajoittaminen tai syyttämättä jättäminen ei vaadi asianomistajan suostumusta. Kuitenkin rikokseen liittyvät vahingonkorvausvaatimukset tärkeänä yksityisenä etuna voivat estää toimenpiteistä luopumisen. Asianomistaja menettää oikeutensa vaatia rangaistusta kyseistä rikoksesta vasta, kun hän suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Ks. tästä *Vatjus-Anttila 2022*, s. 161.

⁶⁵ Tuomioesityksen allekirjoittaminen ja päivääminen katkaisee tuomioesityksen vanhentumisen (RL 8:3a).

⁶⁶ *Oikarainen 2012*, s. 747.

⁶⁷ HE 58/2013 vp, s. 22.

⁶⁸ Erityisesti talousrikoksiin ja työrikoksiin erikoistuneet syyttäjät ovat olleet aktiivisia aloitteentekijöitä syyteneuvotteluissa. Ks. lisää *Jokela 2018*, s. 274. Vrt. OM 21/2021, jossa katsottiin, että aloitteet tunnustamismenettelylle ovat tulleet yleensä epäiltyjen avustajilta. OM 21/2021, s. 148.

oteta kantaa siihen, että vastaajalla ei ollut asiamiestä eikä näin ollut pystynyt vedota tunnustamisoikeudenkäyntiin.

Kuitenkin eri mieltä olevan hovioikeudenneuvoksen lausunnosta ilmenee, että ROL 1 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohdan edellytykset ovat pääsääntöisesti syyttäjän harkinnassa. Täten, mikäli toinen taho katsoo tuomioesityksen tekemiseksi tarvittavien edellytysten täyttyvän, on lopullinen harkinta joka tapauksessa tuomioesityksen laatimista syyttäjällä. Näin ollen pelkästään asianosaisen tekemä aloite ei automaattisesti johda tuomioesityksen tekemiseen. Vaikka esityöt mahdollistavat sen, että aloite menettelyn käynnistämiseksi voi tulla toiselta taholta kuin syyttäjältä, syyttäjän lopullinen harkintavalta saattaa vesittää tuon tarkoituksen. Myöskään rikosasian vastaajalla ei ole oikeutta vaatia syyteneuvottelumenettelyä, vaan päätöksen menettelyn aloittamisesta ja rangaistushuojennuksen myöntämisestä kuuluu todetuin tavoin syyttäjän harkintavaltaan.

Usein tuomioesitys tehdään päärikoksesta ja päärikosta pienemmät rikokset katsotaan olevan vastuusta vapautettavia tekoja.⁶⁹ ROL 1:10.3:ssa säädetään, että tuomioesityksessä syyttäjä sitoutuu vaatimaan rangaistusta RL 6:8 a:n mukaisesti lievennettyä rangaistusasteikkoa käyttäen ja tarvittaessa tuomioesitykseen on otettava syyttäjän sitoumus jättää syyte nostamatta ROL 1:8.2:n nojalla. Syyttäjä voi tuomioesityksessä todeta oman näkemyksensä tuomittavasta seuraamuskeinotodasta.⁷⁰ Lain esitöissä on pidetty riittävänä, että syyttäjä määrittelee rangaistuslajin ja rangaistuksen suuruuden vaihteluvälin.⁷¹ Esitöiden mukaan syyttäjän tulee kirjata tuomioesitykseen rikoslaji ja minkä suuruinen rangaistus olisi ilman tunnustamisen vaikutusta.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella syyttäjän ei edellytetä ottavan kantaa siihen, mikä rangaistus tuomioesityksen kohteena olevista teoista tulisi tuomittavaksi ilman syyteneuvottelusta ja tunnustamisoikeudenkäynnistä johtuvaa alennusta.⁷² Valtakunnansyyttäjäviraston antamassa muistiossa on kuitenkin korostettu, että syyttäjän tulisi antaa tuomioesityksessä täsmällinen, perusteltu rangaistusvaatimus ja kannanotto siitä, mikä rangaistus olisi ollut ilman tunnustusta.⁷³ Vastaavasti oikeuskirjallisuudessa on pidetty kannattavana, että syyttäjä esittää varsin tarkkapiirteisen kannanoton rangaistuksen määrästä ja

⁶⁹ Linna 2015, s. 423.

⁷⁰ HE 58/2013 vp, s. 25, Rautio 2021 s. 1368.

⁷¹ HE 58/2013 vp, s. 25.

⁷² KKO 2018:23 kohta 14.

⁷³ VKSV 2015, s. 15.

lajista. Tällä tavoin syyttäjä pystyy konkreettisesti näyttämään rikoksesta epäilylle, millainen vaikutus tunnustamisoikeudenkäynnillä olisi määrättävään rangaistukseen.⁷⁴ Varsinkin rangaistuslajivalinta ehdottoman ja ehdollisen vankeusrangaistuksen väliltä voi vaikuttaa vastaajan motivaatioon saattaa asia ratkaistavaksi tunnustamisoikeudenkäynnissä.⁷⁵ Erityisesti rikosasioissa, joissa syyttäjä katsoo, että odotettavissa oleva rangaistus ei ylitä kahta vuotta vankeutta, on tärkeää epäillyn kannalta pyrkiä selvittämään, vaatiiko syyttäjä rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana vai ehdollisena.

Korkein oikeus on lausunut, että tunnustamisoikeudenkäyntiä harkitsevalla vastaajalla on paremmat mahdollisuudet tarkastella tuomioesitykseen ja tunnustamisoikeudenkäyntiin suostumisen edellytyksiä, kun hänellä on tiedossa syyttäjän esittämä seuraamuskannanotto, josta tunnustamisoikeudenkäynnin konkreettinen vaikutus hänelle tuomittavaan rangaistukseen ilmenee.⁷⁶ Yksilöllisten mittaamisperusteiden kirjaaminen tuomioesitykseen on olennaista myös tilanteessa, jossa vastaaja esittää myöhemmässä vaiheessa uusia lieventämisperusteita ja tuomioistuimen arvioinnin kannalta on merkittävää tietää, onko edellä mainitut perusteet huomioitu syyttäjän toimesta alennussitoumuksessa.⁷⁷ Täten tuomioesityksestä tulee ilmetä, mitä syyteneuvotteluissa on sovittu ja millä perusteella tuomioesitys on laadittu.⁷⁸

Syyttäjän tulee pääsääntöisesti informoida vastaajaa myös siitä seikasta, että tuomioistuin on velvollinen noudattamaan lievennettyä rangaistusasteikkoa, vaikkei ole sidottu syyttäjän tekemään seuraamuskannanottoon.⁷⁹ Mikäli vastaajalla on avustaja, tämän tehtäviin kuuluu selvittää päämiehelleen tarpeelliset tiedot. Tällöin syyttäjän velvollisuus on lähinnä varmistua siitä, että osapuoli on saanut riittävät ja oikeat tiedot avustajaltaan.⁸⁰ Oikeuskäytännössä on myös katsottu, että viime kädessä tuomioistuimen pitäisi kuulemisperiaatteen mukaisesti varmistua siitä, vastaaja ymmärtää sen, ettei tuomioistuin ole sidottu syyttäjän esittämään kannanottoon.⁸¹ Tuomioistuimella on itsenäinen harkintavalta normaalissa rikosasiassa

⁷⁴ *Tapani–Tolvanen* 2015, s. 241.

⁷⁵ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 26–27.

⁷⁶ KKO 2018:23, kohta 15.

⁷⁷ VKSV 2015, s. 15.

⁷⁸ *Törnqvist* 2018, s. 316–317.

⁷⁹ HE 58/2013 vp, s. 25.

⁸⁰ LaVM 5/2014 vp.

⁸¹ HelHo 19.2.2018 R 17/137. Ratkaisussa hovioikeus katsoi kuitenkin, että syyteneuvottelua koskevista säännöksistä, esitöistä sekä syyttäjän tekemästä muistiosta ilmenevä tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatettava menettely huomioon ottaen vastaajalle ei voinut tulla yllätyksenä, että tuomioistuin viime kädessä päättää rangaistuksesta.

tuomittavan rangaistuksen ja siitä tehtävän alennuksen suuruuden arvioinnissa.⁸² Tuomioistuimella on myös syyttäjän tuomioesityksestä riippumaton harkintavalta rangaistuslajin osalta eli käytännössä punninta ehdottoman ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä.⁸³ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rangaistuksen mittaaminen tapahtuisi vastaavalla tavalla kuin ROL 8 luvussa 3 ja 4 §:ssä säädettyjen yleisten periaatteiden mukaisesti.⁸⁴

Vaikka tuomioistuin ei ole sidottu syyttäjän ja epäillyn sopimaan seuraamuskannanottoon, ovat tuomioistuimet suurelta osin tuominneet samankaltaisesti tuomioesityksessä esitetyn kanssa.⁸⁵ Tämä on omiaan lisäämään rangaistuskäytännön yhtenäisyyttä, joka on rikoslain 6 luvun 3 §:n mukaan yksi rangaistuksen määräämisen lähtökohdista. Toisaalta rangaistuskäytännön yhtenäisyys voi johtaa siihen, että tuomioistuin tuomitsee ankaramman rangaistuksen kuin, mitä asianosaiset ovat osanneet odottaa. Kuitenkin yleisesti ottaen syyteneuvotteluihin ajautuvat asiat ovat sellaisia, ettei yleinen rangaistuskäytäntö määrittele tarkkaa rangaistusta vaan pikemminkin tietyn ala- ja ylärajan, jonka väliin rangaistus asettuu.⁸⁶

Syyttäjän tekemän seuraamusarvioinnin onnistuminen vähentää vastaajan halukkuutta muutoksenhakuun ja tunnustuksen peruuttamiseen, joka osaltaan edesauttaa prosessiekonomisten hyötyjen saavuttamisessa.⁸⁷ Neuvotellun seuraamusalennuksen toteutuminen tuomioistuimessa lisää vastaajan luottamusta syyteneuvottelujärjestelmään. Vaikka syyteneuvotteluissa syyttäjä ja rikoksesta epäilty eivät varsinaisesti sovi seuraamuskannanotosta, edustaa tuomioesitys sekä syyttäjän ja rikoksesta epäillyn yhteistä kannanottoa asiassa.⁸⁸ Mikäli

⁸² Ks. esim HelHO 1.12.2020 R 19/2712 syyttäjä vaati vastaajalle käräjäoikeudessa tuomitun rangaistuksen korottamista yhdeksästä kuukaudesta yhden vuoden vankeusrangaistukseksi, sillä perusteella, että käräjäoikeus ei ollut ottanut huomioon rangaistuksen mittaamisessa koventamisperusteena teon suunnitelmallisuutta ja näennäisjärjestelyä. Hovioikeus on ilman laajempia perusteluita todennut, että käräjäoikeus on ottanut riittävällä tavalla huomioon rangaistusta korottavana seikkana mainitut asiat. Lisäksi hovioikeus on korostanut, että rangaistuksen määrääminen tunnustamisoikeudenkäynnissä on yksin käräjäoikeuden harkinnassa, joten aiheutta käräjäoikeuden tuomion muuttamiselle ei ole.

⁸³ Ks. VaaHO 15.3.2018 R 16/962, jossa syyttäjä vaati valituksessaan, että vastaajalle tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomittu ehdollinen kahden vuoden vankeusrangaistus tulisi tuomita tuomioesityksen mukaisesti ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Hovioikeus korosti perusteluissaan, että tuomioesityksestä huolimatta rangaistuksen määrääminen lievennetyltä asteikolta kuuluu tuomioistuimelle. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuin voi lievennetyt asteikon puitteissa poiketa tuomioesityksessä esitetystä ja silloin, kun tuomioistuin päätyy kahden vuoden vankeusrangaistukseen, tuomioistuin voi määrätä rangaistuksen myös ehdollisena. Hovioikeus painotti, ettei tuomioistuimen harkintamahdollisuuksiin sellaisenaan vaikuta se seikka, että kahden vuoden vankeusrangaistukseen on päädytty tunnustamisen seurauksena lievennetyltä rangaistusasteikolta.

⁸⁴ HE 58/2013 vp, s. 37.

⁸⁵ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 28; *Mäkelä – Niemi* 2017, s. 30. Ks. myös HelHO 22.7.2021 R 21/243 ja HelHO 23.2.2022 R 20/2161.

⁸⁶ HelHo 19.2.2018 R 17/137, eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

⁸⁷ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 27. Korkein oikeus on todennut ratkaisussaan KKO 2018:23, että syyteneuvottelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta on eduksi, jos syyttäjän esittämät seuraamuskannanotot eivät olennaisesti eroaisi tuomioistuimen tuomitsemista rangaistuksista (KKO 2018:23, kohta 16).

⁸⁸ *Linna* 2015, s. 424.

syyttäjä vaatisi ankarampaa rangaistusta kuin mihin neuvotteluissa on päädytty, vastaaja voi peruuttaa tunnustuksensa tai suostumuksensa tunnustamisoikeudenkäyntiin. Vastaavasti syyttäjä ei ole sidottu tuomioesityksessä esitettyyn, jos vastaaja myöhemmässä vaiheessa peruuttaa tunnustuksensa. Myös lain esitöissä tuomioesitystä on luonnehdittu syyttäjän ja vastaajan keskinäiseksi sitoumukseksi.⁸⁹ Tällaista sitoumusta ei kuitenkaan tule rinnastaa yksityisoikeudellisen sopimuksen tekemiseen.⁹⁰

Harkinnan mukaan tuomioesitykseen voidaan ottaa tunnustamisoikeudenkäynnin sujuvuuden edistämiseksi muitakin lisätietoja.⁹¹ Lain esitöissä mainitaan esimerkin tavoin tietoa muista rikokseen perustuvista vaatimuksista, tuomioesitykseen liittyvien neuvottelujen järjestämisestä sekä esitutkinnan toimittamiseen liittyvistä seikoista. Luettelo ei ole tyhjentävä eikä rajoittava, muukin tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämistä edesauttava tieto voidaan liittää tuomioesitykseen. ROL 5:4:ssä tarkoitettuja asiakirjoja kuten esitutkintapöytäkirjaa ja kirjallisia todisteita ei tarvitse toimittaa tuomioistuimelle, sillä tunnustamisoikeudenkäynnissä ainoana näyttönä arvioidaan vastaajan esittämää tunnustusta eikä muuta syyllisyyttä tukevaa näyttöä oteta vastaan.⁹²

⁸⁹ HE 58/2013 vp, s. 28.

⁹⁰ Linna on listannut merkittävimpiä eroja syyteneuvottelun ja yksityisoikeudellisen sopimuksen välillä. Linna on korostanut, ettei vastaaja ole syyteneuvottelussa sopimuksen osapuolena vapaasta tahdostaan, vaan on joutunut valitsemaan syyteneuvottelun ja normaalin rikosprosessin väliltä. Myöskään vastaaja ja syyttäjä ei ole tasavertaisia sopimuskumppaneita. Ks. lisää *Linna* 2015, s. 424–426.

⁹¹ HE 58/2013 vp, s. 25.

⁹² HE 58/2013 vp, s. 25. Kuitenkin Valtakunnansyyttäjänviraston antaman muistion mukaan suositellaan toimittamaan esitutkinta-aineisto tuomioesityksen yhteydessä tuomioistuimelle, jotta tuomioistuin voi halutesaan tutustua myös esitutkinta-aineistoon (VKSV 2015, s. 15).

3. TUNNUSTUS RIKOSPROSESSISSA

3.1 Tunnustus syyteneuvottelun ulkopuolella

Tunnustus on vastaajan antama lausuma siitä, että hänelle epäedullinen syyttäjän tai asianomistajan esittämä väite on tosi. Riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu, tunnustus sitoo sen antanutta asianosaista. Dispositiivisissa riita-asioissa tunnustuksen myötä riitaisa seikka tulee riidattomaksi.⁹³ Vastaavasti OK 17:5.3:ssä säädetään tunnustuksesta indispositiivisissa riita-asioissa ja rikosasioissa. Säännöksen mukaan tuomioistuimen tulee tällaisissa tilanteissa harkita, mikä vaikutus tunnustuksella tai sen peruuttamisella on todisteena. Tuomari voi arvioida tunnustuksen merkitystä itsenäisesti noudattaen vapaan todistusharkinnan periaatetta (OK 17:1.2). Siten rikosasioissa tunnustus ei sido sen antanutta, vaan tunnustus on todiste, jolla on näyttöarvoa. Tunnustuksen antaja on parhaiten tietoinen tunnustuksen kohteesta, ja jos nämä seikat ovat myös haitallisia vastaajalle sekä usein johtavat asian häviämiseen, voidaan alkuperäisenä oletuksena pitää, että vastaajan tunnustus on totuudenmukainen. Täten lähtökohtaisesti tunnustuksella on korkea todistusarvo.⁹⁴ Käytännössä ihmiset harvemmin tunnustavat rikoksia, joita he eivät ole tehneet. Lähtökohtaisesti vastaajan antama tunnustus ei yksin riitä näytöksi vähäistä vakavimmissa teoissa.⁹⁵ Pääsääntöisesti tunnustuksen tueksi esitetään myös muuta syyllisyyttä tukevaa näyttöä.⁹⁶

Tunnustamista ei tule sekoittaa myöntämiseen, jolla tarkoitetaan vastaajan suostumusta kantajan esittämiin vaatimuksiin kokonaan tai osaksi. Lisäksi syytetyn ilmoitus syytteiden hyväksymisestä on katsottu jäävän vaille merkitystä.⁹⁷ Myöskään syytetyn ilmoitusta siitä, ettei kiistä vastapuolen esittämää väitettä, ei tulkita tunnustukseksi.⁹⁸

Rikoksen tunnustamisella on merkitystä rikosoikeudellisen vastuun arvioinnissa, rangaistuksen mittaamisessa ja menettelylajin valinnassa. Vastaajalle tuomittua rangaistusta on jo ennen syyteneuvottelujärjestelmää voitu lieventää, jos tekijä on tehnyt asianomistajan kanssa sovinnon tai pyrkinyt muulla tavoin estämään tai poistamaan rikoksensa vaikutuksia taikka edistämään sen selvittämistä (RL 6:6:n 3 kohta).⁹⁹ RL 6 luvun 6 §:n mukaiset

⁹³ OK 17 luvun 5 §:n 2 momentti.

⁹⁴ *Halijoki* 2004, s. 793–794.

⁹⁵ KKO 2020:61 kohta 6.

⁹⁶ *Harakka* 2016, s. 33.

⁹⁷ Ks. asiasta enemmän *Lahti* 2006, s. 100.

⁹⁸ *Lahti* 2006, s. 111.

⁹⁹ Ennen vuoden 2003 rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevaa uudistusta laki edellytti ”tekijän oma-aloitteista pyrkimystä estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka edistää rikoksensa selvittämistä”. Nykyisessä sanamuodossaan oma-aloitteisuuden vaatimuksesta on luovuttu, mutta syyllisyyden arvioinnissa oma-

lieventämisperusteet vaikuttavat rangaistuksen mittaamisen vahvistetun rangaistusasteikon sisällä. Tuomioistuimen harkintavallassa on lievennyksen määrä ottaen huomioon tavoitteen yhtenäisestä rangaistuskäytännöstä.¹⁰⁰ Tunnustaminen voi erityisestä syystä olla peruste lievemmän rangaistusasteikon soveltamiselle RL 6:8.1:n 5 kohdan nojalla, jos siihen on 6 §:ssä tai 7 §:ssä mainituilla tai muilla poikkeuksellisilla perusteilla tuomioissa mainittavia erityisiä syitä. Tuomioistuin on velvollinen tuomitsemaan rangaistus alennetulta asteikolta RL 6:8:n mainittujen lieventämisperusteiden soveltuessa. Taas tuomioistuimen soveltaessa RL 6:6:n lieventämisperustetta tuomioistuin saa harjoittaa vapaata harkintaansa puntaroidessaan lieventämisperusteen vaikutusta rangaistusasteikon sisällä. Toistaiseksi korkein oikeus ei ole ottanut kantaa RL 6:8.1:n 5 kohdan nojalla rangaistusasteikon lieventämiseen rikoksen selvittämisen edistämistä koskevalla perusteella. Todettakoon lisäksi, että RL 6:12:n 4 kohdan mukaan tuomioistuin voi jättää rangaistukseen tuomitsematta, jos rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarkoituksettomana erityisesti ottaen huomioon tekijän pyrkimys rikoksen selvittämiseen. Edellä mainitut lieventämisperusteet ovat sovellettavissa vaihtoehtoisesti.¹⁰¹

Lähtökohtaisesti rangaistuksen mittaamisessa voidaan antaa merkitystä kaikille tekijän pyrkimyksille selvittää rikoksensa.¹⁰² Lieventämisperusteen mukaan ainoana ehtona on rikoksentekijän *pyrkimys* edistää rikoksensa selvittämistä. Sanamuodon perusteella lieventämisperusteen soveltamiseksi ei vaadita todellisten kustannussäästöjen tuottamista selvittämis-toiminnalla, sillä pelkkä pyrkimys tähän riittänee.¹⁰³

Lievemmän rangaistusseuraamuksen määrääminen ei kuitenkaan lain kohdan mukaan edellytä varsinaista tunnustusta, mutta tunnustaminen on yksi vastaajan keinoista osallistua rikoksen selvittämiseen.¹⁰⁴ Tunnustuksen voidaan katsoa sen laajemmassa merkityksessä pitävän sisällään esimerkiksi todistajien esiin tuomisen tai muu oman rikoksensa selvittämisen, sillä useimmiten nämä edellyttävät jossain vaiheessa jonkinasteista tunnustamista.¹⁰⁵ Rikoksentekijän teot rikoksen selvittämiseksi vaikuttavat tuomittavaan rangaistukseen enemmän, mikäli ne ovat tulleet ilmi aikaisessa vaiheessa tai rikoksen seuraukset ovat

aloitteisuuteen voidaan edelleen kiinnittää huomiota. Ks. *Lappi-Seppälä* 2004, s. 443–444. Näin myös korkein oikeus on todennut ratkaisuisaan KKO 2015:69 (kohta 11) ja KKO 2018:45 (kohta 22).

¹⁰⁰ *Myllymäki* 2019, s. 17.

¹⁰¹ *Linna* 2019, s. 282.

¹⁰² KKO 2015:69 kohta 11.

¹⁰³ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 177; *Matikkala* 2021, s. 253.

¹⁰⁴ HE 2002/44 vp, s. 199. Ks myös. ratkaisut KKO 2018:2 ja KKO 2018:60, joissa lieventämisperustetta ei ole sovellettu yksinomaan tunnustuksen pohjalta.

¹⁰⁵ *Myllymäki* 2019, s. 17.

pystytty ehkäisemään tai poistamaan kokonaan.¹⁰⁶ Rikoksen selvittämisen edesauttaminen voi tapahtua usealla eri tavalla riippuen rikostyyppistä ja olosuhteista. Hallituksen esityksessä on mainittu tunnustamisen lisäksi vilpitiön käyttäytyminen kuulusteluissa sekä itsensä ilmi-antaminen.¹⁰⁷ Rikoksen tunnustaminen ei kuitenkaan automaattisesti hyödytä rikoksen selvittämistä silloin, kun tunnustamisesta ei ole ollut tosiasiallista hyötyä rikoksen selvittämiseksi.¹⁰⁸ Näin ollen lieventämisperusteiden edellytykset voivat jäädä täyttymättä, vaikka vastaaja tunnustaisi rikoksen.¹⁰⁹

Lieventämisperusteet koskevat vain omien rikoksien tunnustamista. Suomalainen rikosprosessioikeusjärjestelmä ei tunne anglosaksisista maista tuttua kruununtodistajamääritelmää.¹¹⁰ Vallitsevan kannan korkein oikeus on vakiinnuttanut ratkaisullaan KKO 1998:162, jossa A oli huumausainerikoksessa toiminut tekijäkumppaninsa B:n lukuun. A oli esitutkin- nassa kertonut toimineensa B:n toimeksiannosta ja A:n kertomuksen johdosta B oli saatu tuomittua törkeästä huumausainerikoksesta. Korkeimman oikeuden perusteluiden mukaan A:lle tuomittavaan rangaistukseen ei voitu soveltaa lieventämisperustetta, sillä lain sana- muodon ja esitöiden perusteella peruste koskee ainoastaan tekijän omien rikoksien selvittä- mistä.

3.2 Tunnustus syyteneuvottelussa

Syyteneuvottelussa vastaaja tunnustaa tekonsa, josta häntä epäillään. Vastineeksi syyttäjä sitoutuu vaatimaan rangaistusta rikoslain 6:8a:n alennetun asteikon mukaisesti eli rangaist- uslajin minimistä 2/3-osaan teosta säädetyn rangaistuksen enimmäismäärästä.¹¹¹

¹⁰⁶ KKO 2015:69 kohta 11.

¹⁰⁷ HE 2002/44 vp, s. 199.

¹⁰⁸ Linna 2019, s. 278. Ks. myös RHo 29.1.2020 R 19/650, jossa hovioikeus ei pitänyt tunnustamista riittävänä perusteena alentaa rangaistusta rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan nojalla, vaikka tunnustaminen on *hiukan* ke- ventänyt oikeudenkäyntimenettelyä.

¹⁰⁹ Ratkaisussa KKO 2011:102 pidettiin selvänä, ettei yksin rikosasian vastaajan tunnustaminen täytä RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan rangaistuksen lievennysperusteiden edellytyksiä tilanteessa, jossa epäiltyyn tekoon liitty- neet vastaajan tunnustamat yksityiskohdat ovat olleet pääosin jo esitutkintaviranomaisen tiedossa.

¹¹⁰ Kruununtodistajajärjestelmässä rikosentekijä voi auttamalla muiden tekemien rikoksien selvittämistä saada lievennyksen omaan tuomioonsa. Yhdysvalloista tutuksi tulleelle järjestelmälle ominaista on, että ”va- sikka” saattaa välttyä kokonaan rikossyyteiltä, mikäli tekijä suostuu todistamaan oikeudenkäynnissä rikos- kumppaneitaan vastaan. Lain esitöissä perusteltiin varauksellista suhtautumista kruununtodistajajärjestelmään erityisesti tiedon luotettavuuden kyseenalaistamisella. Hallituksen esityksessä nostettiin esiin myös ilmianto- moraalin ruokkimiseen liittyvän ongelman, jossa omat teot voi saada anteeksi, kunhan osoittaa muiden tehneen vielä pahempia rikoksia. HE 44/2002 vp, s. 182.

¹¹¹ Erityisesti Tapani ja Tolvanen ovat todenneet, että lain esitöissä tarkoitettua ”käytännössä tuomittaisiin siten kolmanneksella alennettu rangaistus” tulisi tulkita siten, että tuomioistuimen tulisi tuomita vähintään kolmas- osan alennus rangaistuksen mittaamisessa. *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 242. Näin myös esim. KKO 2018:23 kohta 34 ja RHo 24.9.2021 21/335.

Tuomioistuin on velvollinen noudattamaan lievennettyä rangaistusasteikkoa, mutta rangaistuksen tarkempi mittaaminen asteikon rajoissa toteutetaan samalla tavalla kuin silloin, kun on kyse RL 6 luvun 8 §:n soveltamisesta.¹¹² RL 6 luvun 8a § on erityissäännös suhteessa yleiseen rangaistusasteikon lieventämistä koskevaan säännökseen.¹¹³ Lainkohta seuraavan sisältöinen:

” Rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 10 ja 10a §:ssä ja 5b luvussa sekä esitutkintalain 3 luvun 10a §:ssä säädetään.

Määrättäessä rangaistusta 1 momentin nojalla tekijälle saa tuomita enintään kaksi kolmannesta rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä ja vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän.”

Tämän lisäksi voidaan toisen momentin mukaan määrätä vapausrangaistuksen sijasta sakkoa erityisten syiden vallitessa.¹¹⁴ Lain esitöissä on todettu erityisten syiden olevan käsillä tilanteissa, jossa vastaajan myötävaikutus rikoksen selvittämiseen on ollut erityisen merkityksellistä ja, kun kyseessä on useampia perusteita, joiden nojalla rangaistusasteikkoa tulisi lieventää.¹¹⁵

Edellä mainittu syyteneuvottelua koskeva lievennyspykälä – toisin kuin RL 6:6:n 3 kohta, RL 6:8.1:n 5 kohta ja RL 6:12:n 4 kohta – on nimenomaisesti kytketty tunnustamiseen eikä sen sijaan muuhun rikoksen selvittämiseen.¹¹⁶ Lainsäädäntövaiheessa lähdettiin siitä, että

¹¹² HE 58/2013 vp, s. 25.

¹¹³ HE 58/2013 vp, s. 36.

¹¹⁴ Vrt. RL 6 luvun 8 §:ssa mainittuun yleissäännökseen, jossa vaaditaan erittäin *painavia* syitä sakon määräämiseksi vankeuden sijasta. Ratkaisussa KKO 2022:67 korkein oikeus katsoi, – toisin kuin sekä käräjäoikeus että hovioikeus – ettei tapauksessa tulisi soveltaa RL 6 luvun 8 §:n 2 momentin mukaista rangaistusasteikosta poikkeamista, vaikka vastaaja A oli tekoaikana vasta 15-vuotias ja teko oli jäänyt yrityksen asteelle. Tekoon oli A:n lisäksi osallistunut kolme muutakin tekijää ja A:n moitittava menettely oli rajoittunut siihen, että hän oli töninyt ja lyönyt asianomistajaa kerran. Korkein oikeus painotti, ettei A:n olosuhteet ja A:n syyksi luettu teko ole kokonaisuutena arvostellen *huomattavan poikkeuksellinen*. Korkeimman oikeuden kanta asettaa verrattain korkealle RL 6:8.2:n soveltamiskynnyksen. Mielenkiintoista on pohtia, olisiko tapauksen olosuhteet ja kahden lieventämisperusteen täyttyminen (tekijän nuori ikä ja rikoksen jääminen yritykseksi) riittänyt RL 6:8a.2:n soveltamiskynnyksen ylittymiseen.

¹¹⁵ HE 58/2013 vp, s. 37.

¹¹⁶ HelHO 18.12.2020 R 20/581 hovioikeus ei antanut rangaistuksen mittaamisessa painoarvoa vastaajan vuosina 2016-2017 esittämillä neuvottelupyrkimyksillä ennen varsinaisia syyteneuvotteluja, koska vastaaja oli tosiasiallisesti tunnustanut teot vasta syyteharkinnan valmistumisen jälkeen vuonna 2019. Hovioikeus korosti nimenomaisesti annetun *tunnustuksen* merkitystä rangaistuksen mittaamisessa.

syyteneuvottelumenettelyn tulisi painottua siihen rikosprosessin vaiheeseen, missä prosessiekonomiset hyödyt olisivat suurimmat. Muina hyötyinä on mainittu, että syyttäjä saa ainakin yhden syytteen luettua syyksi ja vastaavasti vastaaja hyötyy lievemmästä rangaistuksesta.¹¹⁷ Lain esitöissä on korostettu esitutkinnassa annetun tunnustuksen merkitystä.¹¹⁸ Mitä aikaisemmassa vaiheessa tunnustus on annettu, sitä enemmän tunnustukselle voidaan antaa painoarvoa rangaistusta alentavana seikkana. Rikosasian käsittelyn loppuvaiheessa annettu tunnustus ei säästä voimavaroja muutoin kuin tuomion harkinnassa ja mahdollisessa muutoksenhaussa.¹¹⁹ Tunnustamiselle voidaan antaa merkitystä myös ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välisessä lajivalinnassa.¹²⁰

Ongelmallisina seikkoina, jotka voivat hankaloittaa tunnustamismenettelyä esitutkinnassa – tai varsinkin esitutkinnan alkuvaiheessa –, pidetään rikoksen selvittämisen keskeneräisyyttä tutkinnan alkuvaiheessa, syyttäjän perehtyneisyyttä ja riskinottoa syyteneuvottelujärjestelmää kohtaan, talousrikosten kansainvälisiä yhteyksiä ja velvollisuutta luovuttaa kaikki syyttäjällä käytössä oleva aineisto rikoksesta epäilylle.¹²¹ On kuitenkin korostettava, että tunnustuksen tulee tapahtua *aikaisintaan* esitutkinnassa. Korkein oikeus on todennut ratkaisussaan KKO 2015:69, ettei ennen esitutkinnan aloittamista annettu tunnustus voi johtaa syyteneuvottelujärjestelmän soveltamiseen.¹²² Vaikka syyteneuvottelu esitutkintavaiheessa tuottaisi eniten prosessiekonomisia säästöjä, syyteneuvotteluiden yleisin ajankohta on syyteharkinta. Tällöin esitutkintavaiheessa ei saada kustannussäästöjä, mutta syyteharkinta-aika on huomattavasti lyhyempi sekä pääkäsittely kärjäoikeudessa supistuu tunnustamisoikeudenkäyntiin.¹²³ Hyötyjä saadaan myös avustajien palkkioiden sekä syyttäjien työmäärän vähentymisestä.

¹¹⁷ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 229.

¹¹⁸ *Sahavirta* 2016, s. 395.

¹¹⁹ *Koponen* 2012, s. 64.

¹²⁰ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 244. Ks. esimerkiksi HelHo 23.2.2022 20/2161, jossa hovioikeus katsoi erityisesti ottaen huomioon, että vastaaja on tunnustanut tekonsa jo esitutkinnan aikaisessa vaiheessa, vankeusrangaistus voitiin tuomita ehdolliseksi.

¹²¹ *Sahavirta* 2016, s. 395–396.

¹²² Vrt. KKO 2000:63, jossa oli kyse RL 6 luvun 6 §:n mukaisesta lieventämisestä, kun tunnustus oli annettu ennen esitutkinnan aloittamista. Tapauksessa A oli surmannut entuudestaan tuntemattoman B:n kuristamalla tämän B:n asunnossa. A oli tunnustanut teon ennen kuin häntä oli edes epäilty rikosteosta ja A oli osoittanut poliisille rikoksen tekopaikan. Toisin kuin hovioikeus korkein oikeus päätyi soveltamaan RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan lieventämisperustetta A:n oma-aloitteisen rikoksen selvittämisen johdosta.

¹²³ *Törnqvist* 2018, s. 320–321.

Tosiasiallisesti myöhemmässäkin rikosprosessin vaiheessa annettu tunnustus voi johtaa syyteneuvottelun käyttämiseen:

Turun hovioikeus on ratkaisussaan 18.6.2015 asiassa *R 14/1366* antanut tuomioesityksen mukaisen tuomion törkeää petosta koskevassa asiassa, vaikka syyttäjät ja vastaajat olivat käyneet syyteneuvottelut hovioikeuden pääkäsittelyn aloittamisen sekä vastaajien todistelutarkoituksessa kuulemisen jälkeen. Rikoslain 36 luvun 2 §:n mukaan törkeästä petoksesta tuomitaan rangaistukseksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Käräjäoikeusvaiheessa A:lle oli tuomittu ehdollisen yhden vuoden ja kahdeksan kuukauden vankeusrangaistuksen ohella yhdyskuntapalvelua 60 tuntia. Hovioikeus arvioi, että ottaen huomioon rikoksen pitkä teko-aika ja rikoksilla aiheutettu taloudellisen vahingon huomattava määrä käräjäoikeuden tuomitsemaa ehdollista vankeusrangaistusta ei voida pitää liian ankarana. Hovioikeus ei tuominnut A:lle yhdyskuntapalvelua A:n tunnuksen ja syyttäjän tuomioesityksen vuoksi.

A oli tunnustanut hovioikeusvaiheessa jo käräjäoikeudessa syyksiluetun menettelyn, eikä hovioikeuden olisi pitänyt kukaan antaa tunnustamiselle liikaa painoarvoa erityisesti kiinnittäen huomiota syyteneuvottelun ajalliseen soveltamisalaan ja sen kokonaistaloudellisiin hyötyvoitteisiin. Hovioikeuden ratkaisun perustelut ovat verrattain suppeat, eikä niistä voi vetää suoraa johtopäätöksiä siitä, millaisia etuja syyteneuvottelun kautta käytännössä saavutettiin. Todettakoon, että alioikeudessa otettiin vastaan suuressa määrin kirjallista todistelua, jota ei ennätetty käsittelemään hovioikeuden istunnossa ennen syyteneuvotteluja. Lisäksi käräjäoikeudessa on ollut kuultavana seitsemän henkilöä. Ottaen huomioon, että pääkäsittely ja henkilötodistelu oli jo ehditty aloittaa hovioikeudessa, prosessiekonomiset säästöt ovat jääneet vähäisiksi.¹²⁴

3.3 RL 6 luvun 8a §:n ja RL 6 luvun 6 sekä 8 §:n keskinäisestä suhteesta

3.3.1 Oikeustilassa tapahtuneet muutokset

Syyteneuvottelun soveltamisalaa koskevan rajauksen johdosta tunnustamisen huomioimista ei voitu jättää ainoastaan syyteneuvottelua koskevan rikoslain pykälän varaan, vaan rikoslain 6 luvun 6 ja 8 §:n mukaisille lieventämisperusteille on edelleen tosiasiallinen tarve.¹²⁵ Edellä mainittuja pykäläitä ei muutettu syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön säätämisen

¹²⁴ Kallioinen 2019, s. 90.

¹²⁵ Myllymäki 2019, s. 20–21.

yhteydessä ja tavanomaisia lieventämisperusteita koskevien pykälien suhde syyteneuvottelua koskevaan lieventämisperusteeseen jäi hyvinkin avonaiseksi. Korkein oikeus otti kantaa ratkaisullaan KKO 2018:23 erityisesti RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan ja 8a §:n vaikutuksesta talousrikoksista tuomittuun rangaistukseen.

Tapauksessa KKO 2018:23 A oli epäiltynä useista talousrikoksista. A oli kiistänyt menettelyn ensin esitutkinnassa, mutta myöhemmin myöntänyt sen. Syyttäjä ja A olivat käyneet syyteneuvottelut esitutinnan aikana ja A oli suostunut asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Syyttäjä oli vaatinut tunnustamisoikeudenkäynnissä A:lle rangaistusta kolmesta törkeästä veropetoksesta ja kahdesta törkeästä kirjanpitorikoksesta. A oli maksanut suurimman osan Verohallinnon saatavista ennen asian viireilletuloa käräjäoikeudessa ja loppuosan hovioikeuskäsittelyn aikana.

Hovioikeus totesi tapauksessa, että A on jossain määrin auttanut esitutkintaviranomaisia sekä syyttäjää myöntämällä menettelynsä ja suostumalla syyteneuvotteluun. Hovioikeus katsoi, että A:n pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä voidaan ottaa jonkin verran huomioon rangaistuksen mittaamisessa rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan perusteella. Korkein oikeus lausui, ettei lainsäädännöstä tai esitöistä ilmene, että RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukainen rikoksen selvittämistä koskeva lieventämisperuste olisi tarkoitettu sovellettavaksi RL 6 luvun 8a §:n mukaisen lievennetyn rangaistusasteikon ohella. Korkein oikeus lisäsi, että syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti perustuvat jo itsessään siihen, että epäilty haluaa edistää rikoksensa selvittämistä, ja tämä seikka otetaan huomioon erityissäännöksen RL 6:8a:n perusteella. Tämän perusteella ei ole mahdollista soveltaa rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan lieventämisperustetta rikoksen selvittämistä koskevaan osaan.

Edellä mainitussa tapauksessa korkein oikeus kuitenkin arvioi RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdassa säädetyn rikoksen vaikutusten estämistä ja poistamista koskevan lieventämisperusteen edellytyksiä. Näin ollen voidaan todeta, että muut kuin rikoksen selvittämistä koskevat lieventämisperusteet voivat tulla sovellettavaksi myös syyteneuvottelujärjestelmän ohella. Vain laissa mainittu *tekijän pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä* on kytketty samanlaiseen yhteistyömuotoon, joka saavutetaan jo syyteneuvottelun kautta. Korkeimman oikeuden päätös on merkittävä, sillä se selkeytti aiemmin epäselvää oikeustilaa säännösten välillä.¹²⁶ Korkeimman oikeuden mukaan rikoslain säännöksiä on tulkittava siten, että ne muodostavat

¹²⁶ Myllymäki 2019, s. 21.

rangaistuksen mittaamisen näkökulmasta laajemman, myötävaikutusta koskevan koherentin normiston.¹²⁷

Syyteneuvottelusääntelyn voimaantulon jälkeen korkeimman oikeuden oikeuskäytännön viitoittamana lieventämisperusteen soveltamisessa on tapahtunut merkittävä muutos.¹²⁸ Muutoksia on tehty sekä rangaistushuojennuksen suuruuteen että lieventämisperusteen soveltamisen ehtoihin.¹²⁹ Harkittaessa normaalin lieventämisperusteen soveltamista tavallisessa rikosoikeudenkäynnissä käsiteltävässä asiassa täysin vaikutuksettomana ei voida pitää syyteneuvottelumenettelyä ja neuvottelumenettelyyn liittyvää rangaistuksen alentamista. On muistettava, että yleinen lieventämisperuste ei sido tuomioistuinta samalla tavalla kuin rikoslain 6 luvun 8a §:n mukainen velvollisuus alentaa rangaistusta kolmanneksella.

Vanhemman oikeuskäytännön valossa rikoksen tunnustamista ei katsottu lieventämisperusteeksi, kun tapahtumakulku oli pääosiltaan jo viranomaisten tiedossa tai kokonaisuudessaan selvitettävissä viranomaisten hallussa olevasta todistusaineistosta.¹³⁰ Syyteneuvottelua koskevan uudistuksen myötä myös perinteisen lieventämisperusteen soveltamiskynnys on alentunut.¹³¹ Korkein oikeus on todennut ratkaisun KKO 2018:60 perusteluissa (kohta 29), että kyseessä olevan rangaistuksen lieventämisperusteen soveltaminen ei edellytä tekijän omaaloitteisuutta eikä tekijän motiiveille rikoksensa selvittämiseksi tule antaa merkitystä säännöksen soveltamisedellytyksiä arvioitaessa. Korkein oikeus painotti nimenomaisesti, että aikaisemmassa oikeuskäytännössä asetetut tiukat edellytykset tunnustuksen vaikutuksesta asian selvittämiseksi eivät ole rikosoikeudellisesti enää perusteltuja, kun syyteneuvottelussa sovelletaan varsin huomattavaa, pääsääntöisesti noin yhden kolmasosan suuruista alennusta rangaistukseen. Korkein oikeus on nostanut esille myös sen, että syyteneuvottelun myötä soveltamiskäytäntö on laajentunut koskemaan prosessuaalisia hyötyjä esitutinnan lisäksi myös myöhäisemmissä prosessin vaiheissa. Korkein oikeus on päätenyt myös ratkaisussa KKO 2023:19 siihen johtopäätökseen, että kynnys normaalin lieventämisperusteen soveltamiseen on melko matalalla verrattuna aikaisempaan oikeuskäytäntöön. Kuitenkin pelkkä

¹²⁷ *Tapani* 2018, s. 192–193.

¹²⁸ *Tapani – Tolvanen – Kempainen* 2022, s. 99.

¹²⁹ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 546.

¹³⁰ KKO 2011:102, KKO 2012:9 ja KKO 2017:51. Vrt. tuoreempaan oikeuskäytäntöön esim. VaaHo 25.6.2020 R 19/1128, VaaHo 17.6.2022 R 22/22, IsHo 2.11.2022 R 22/723.

¹³¹ *Tapani – Tolvanen – Kempainen* 2022, s. 99–100.

rikoksen tunnustaminen ilman aktiivista osallistumista rikoksen selvittämiseen ei edelleenkään riitä lieventämisperusteen soveltamiseen.¹³²

3.3.2 Epäiltyjen yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus- ja oikeusturvavasyistä on tärkeää, etteivät erot syyteneuvottelumenettelyn ja ns. normaalin lieventämisperusteen välillä kasva liian suureksi. Prosessilajin valintaan saattaa vaikuttaa jo pelkästään syyttäjän perehtyneisyys syyteneuvottelujärjestelmään ja sitä kautta hänen mieltymyksensä tai taipumuksensa sen käyttämiseen.¹³³ Syyteneuvottelun aloittamiselle asetetut kriteerit¹³⁴ ovat ainoastaan yleisluontoisia ja ohjaavat syyttäjän harkintaa. Syyttäjällä on siten verrattain paljon liikkumavaraa päätöksenteossaan syyteneuvottelun aloittamiseksi.¹³⁵ Myös perustuslakivaliokunta on todennut lausumassaan, että syyteneuvottelumenettelyyn päätyminen voi johtua tekijöistä, jotka eivät ole riippuvaisia vastaajista ja on viitannut tarpeeseen varmistaa, etteivät erot seuraamusten vakavuudessa johda epäreiluihin eroihin vastaajien välillä.¹³⁶ Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on pidetty ongelmallisena sitä, että normaalia lieventämisperustetta soveltaessa rikoksesta epäilty ei saa samanaista kannustinta, vaikka hänen toimintansa rikoksen selvittämiseksi eli käytännössä tunnustaminen olisi kummassakin tilanteessa – niin syyteneuvottelussa kuin normaalissa rikosprosessisakin – ollut yhtä merkittävä ja tuottaisi yhtä suuren kustannussäästön asian käsittelyssä.¹³⁷

Kuitenkin jokaisessa tapauksessa on omat erityispiirteensä, jotka ovat otettava huomioon rangaistusseuraamuksen määräämisessä.¹³⁸ Lisäksi on perusteltua väittää, ettei tavallista

¹³² KKO 2023:19 ratkaisun perusteluiden kohta 7.

¹³³ *Kallioinen* 2019, s. 78.

¹³⁴ Esimerkiksi Valtakunnansyyttäjänviraston yleisen ohjeen mukaan syyteneuvottelumenettelyn käyttö tulee olla perusteltua ottaen huomioon useita tekijöitä, kuten asian luonne, esitettävät vaatimukset, asian käsittelyn kesto normaalijärjestyksessä sekä mahdolliset osallisuuskysymykset. Ks. VKS: 2015:6 s. 5.

¹³⁵ Vrt. perinteiseen lieventämisperusteeseen, jossa syyttäjällä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa sen soveltamiseen. Sen sijaan rikoksesta epäilty voi halutessaan auttaa tekonsa selvittämisessä, kuinka paljon tai vähän tahansa, ja lopullinen päätös rikoksen selvittämisen huomioimisesta kuuluu tuomioistuimelle. Ks. lisää *Vatjus-Anttila* 2022, s. 176–177.

¹³⁶ PeVL 7/2014 vp, s. 6.

¹³⁷ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 246. Vrt. *Vatjus-Anttila*, joka ei pidä realistisena tai ainakaan tavoiteltavana päämääränä, että tunnustuksen antamisen yhteydessä painotettaisiin liikaa sitä, onko se annettu syyteneuvottelumenettelyssä vai normaalissa rikosprosessissa, mikäli molemmissa tapauksissa vastaajan myötävaikutus on ollut muutoin yhtä merkittävää. *Vatjus-Anttila* 2022, s. 203–204.

¹³⁸ Tapauksessa KKO 2018:2 A myönsi rikoksensa varhaisessa rikostutkinnanvaiheessa, mikä helpotti ja nopeutti asian selvittämistä niin esitutkinnassa kuin oikeudenkäynnissäkin. A oli kuitenkin jatkanut suunnitelmallisesti samanlaista rikollista toimintaa muissa yhtiöissä, vaikka oli aiemmin jo joutunut verotarkastuksen kohteeksi. Korkein oikeus päätyi soveltamaan rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan lieventämisperustetta, mutta lievensi A:lle tuomittua rangaistusta vain kuudella kuukaudella eli kolmen vuoden kuuden kuukauden vankeusrangaistus aleni kolmeksi vuodeksi vankeutta. Korkein oikeus totesi, että A:n myötävaikutuksen määrään

lieventämisperustetta ja syyteneuvottelumenettelyä voidaan verrata suoraan keskenään. Toisessa tilanteessa rikoksesta syytetty ilmaisee valmiutensa kantaa rikosoikeudellisen vastuun teostaan, kun taas toisessa ei. Siksi on myös perusteltua ottaa tämä eroavaisuus huomioon rangaistusta määrättäessä.¹³⁹ Lisäksi lain sanamuodon mukaan näiden kahden pykälän välillä on eroja rangaistusasteikon lieventämisen suuruuden osalta.¹⁴⁰ Normaalin lieventämisperusteen mukaan enimmäislievennys on enintään kolme neljännestä rikoksesta säädetyn vankeus- ja sakkorangaistuksen enimmäismäärästä, kun taas syyteneuvottelusäännösten mukaan enimmäislievennys on enintään kaksi kolmannesta rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä. Pelkästään jo lain sanamuotoonkin tukeutuen pykälien soveltamisessa päädytään toisistaan poikkeaviin lopputuloksiin.¹⁴¹

On myös huomattava, että menettelyt vaikuttavat keskenään eri alueilla. Syyteneuvottelussa tekonsa tunnustanut voi saada etua lähtökohtaisesti prosessiekonomisten syiden vuoksi, kun taas perinteisessä lieventämisperusteen käytössä kiinnitetään yhä enemmän huomiota yhdenvertaisuuden toteutumisen takaamiseksi. On myös totta, että rikoksiin syyllistyneitä kohdellaan eri tavoin puhtaasti siitä syystä, että osa tavanomaisista rikoksista jää syyteneuvottelun soveltamisalan ulkopuolelle. *Tolvanen* ja *Tapani* ovat jopa verranneet syyteneuvottelua *talousrikollisten vapaakaistaksi* rikosprosessissa.¹⁴² Lisäksi menettelyn kustannushyötykriteerin täyttymisen edellytyksenä on yleensä, että rikos on tehty tavalla, joka tekee sen tutkinnasta erityisen vaativaa rikoksen laajuuden ja monimutkaisuuden vuoksi.¹⁴³ Täten syyteneuvottelusta voi syntyä epäoikeudenmukaista etua niille rikoksen tekijöille, jotka ovat erityisen taitavia ja osaavat hyödyntää rikosprosessin tarjoamia mahdollisuuksia, kuten tässä tilanteessa syyteneuvottelua, itselleen mahdollisimman edullisella tavalla.

ja laatuun nähden syyteneuvottelua koskeva lainsäädäntö ja yleinen yhdenvertaisuusperiaate eivät anna aihetta A:lle tuomittavan rangaistuksen enempiin lieventämiseen. Korkein oikeus piti tapauksessa ilmeneviä yksilöllisiä olosuhteita niin painavina, ettei syyteneuvottelun tapaiselle alennukselle jäänyt soveltamismahdollisuuksia. Spekulaation varaan jää, olisiko korkein oikeus lähtökohtaisestikaan soveltanut rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohtaa, jos tapaus olisi hypoteettisesti käsitelty ennen syyteneuvottelujärjestelmän syntymistä. Lisäksi tapauksessa on merkittävää se, että RL 6 luvun 6 §:n 3 kohdan lieventämisperustetta on tulkittava osana laajempaa normistoa, joka koskee rikoksen tekijän myötävaikutusta rikoksensa selvittämiseen. Ks. lisää ratkaisun seurauksista *Tapani* 2018, s. 21–22.

¹³⁹ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 233.

¹⁴⁰ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 200.

¹⁴¹ Käytännössä rangaistusasteikon lieventämisperusteet eivät aseta muodollisia rajoitteita kuten esimerkiksi kolmannes- ja neljännesosäsääntöjen muodossa. Ks. asiasta enemmän *Vatjus-Anttila* 2022, s. 200–201.

¹⁴² *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 233.

¹⁴³ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 11.

Oikeuskirjallisuudessa on puollettu laajennettavan rikosten joukkoa, joita voidaan käsitellä syyteneuvotteluissa, jos käytännön kokemus osoittaa, ettei yhdenvertaisuusvaara kasva liian suureksi.¹⁴⁴

¹⁴⁴ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 233.

4. TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI

4.1 Tunnustamisoikeudenkäynnin edellytykset

4.1.1 Asianosaisten suostumus käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä

Tunnustamisoikeudenkäynnin edellytyksenä on ensinnäkin vastaajan antama pätevä suostumus käsitellä rikosasia tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁴⁵ Edellytys liittyy läheisesti perustuslakiin ja ihmisoikeussopimuksiin, joissa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ehtona on vastaajan oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen ns. itsekriminointisuoja. Kuten edellä on käynyt ilmi, itsekriminointisuojaan liittyvistä oikeuksista lupominen on mahdollista, kunhan se on tehty vapaaehtoisesti ja nimenomaisesti.

Tunnustamisoikeudenkäynti menettelynä poikkeaa tavallisesta rikosasian pääkäsittelystä. Tunnustamisoikeudenkäynnissä vastaajalla ei ole samanlaista mahdollisuutta esittää todistelua tai riitauttaa häntä vastaan esitettyjä todisteita. Vastaajan oikeusturvan kannalta on olennaisen tärkeää, että tuomioistuimien kontrolloi vastaajan suostumusta käsitellä asia suppeammassa oikeudenkäynnissä. Ilman tuomioistuimen valvontaa vastaaja voi joutua syyttäjään nähden epätasa-arvoisessa asemassa tekemään itselleen epäedullisia ratkaisuja.¹⁴⁶

Kuten edellä tuomioesitystä koskevassa luvussa on tuotu esiin, asianomistajan suostumuksen puuttuminen on este tunnustamisoikeudenkäyntiin ryhtymiselle. ROL 1 luvun 10 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaisesti syyteneuvottelun edellytyksenä on, että asianomistaja on joko ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa tai vaihtoehtoisesti asianomistaja on suostunut syyteneuvottelumenettelyyn. Täten, mikäli asianomistajan suostumusta ei onnistuta saamaan, rikosasiaa ei voida käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Asianomistajan antaman suostumuksen on katsottu paikkaavan niitä oikeudenmenetyksiä, joita kevennetty menettely aiheuttaa asianomistajalle. Asianomistajan suostuessa tunnustamisoikeudenkäyntiin, asianomistaja menettää luonnollisesti toissijaisen syyteoikeutensa vaatia vastaajalle rangaistusta. Toisin kuin vastaaja, asianomistaja ei voi lähtökohtaisesti peruuttaa kerran antamaansa suostumustaan tunnustamisoikeudenkäyntiin.¹⁴⁷ Asianomistajan

¹⁴⁵ *Rautio* 2021, s. 1373.

¹⁴⁶ *Koponen* 2012, s. 62.

¹⁴⁷ Turun hovioikeuden antama käsittelyratkaisu 22.2.2016 asiassa R 15/1507, jossa asianomistaja oli ensin antanut suostumuksen käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä, mutta myöhemmin muuttanut mieltään ja peruuttanut antamansa suostumuksen. Asianomistaja ilmoitti hyväksyvänsä tuomioesityksen vain, mikäli vastaaja maksaisi asianomistajalle määrättyistä korvauksista 50.000,00 euroa. Hovioikeuden mukaan asianomistajan suostumuksen muuttaminen liittyi vaatimukseen, jonka tarkoituksena oli saada hänen omalle

tulee punnita mahdollisesti vastaajalle tuomittavaa ankarampaa rangaistusta vasten helpompaa ja potentiaalisesti myös nopeampaa rikosasian käsittelyä.

Mikäli asianomistajalla on rangaistusvaatimus, hän voi estää syyteneuvottelumenettelyn ilmoittamatta syytä päätökselleen. Tämä tarkoittaa, että yksi ainoa asianomistaja voi estää koko menettelyn, vaikka useat prosessiin osalliset ja muut asianomistajat olisivat suostuneet asian käsittelemiseksi tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁴⁸ Asianomistajan vahva asema on ongelmallinen erityisesti esimerkiksi konkurssipesää ja petosvyyhtejä koskevissa rikosasioissa, joissa asianomistajia saattaa olla lukuisia. Asiaan ei vaikuta, kuinka suuri asianomistajan vahingonkorvausvaatimus on, vaan määrältään pienikin vahingonkorvausvaatimus voi johtaa siihen, ettei vastaaja saa tunnustamalla hyväkseen alennusta rangaistukseensa. Yksittäisellä asianomistajalla on merkittävä vaikutus yksityisen ja yleisen edun toteutumiseen, koska hän käytännössä päättää valtion varojen käytöstä ja muiden asianomistajien sekä vastaajan oikeudenkäyntiin liittyvistä kustannuksista.¹⁴⁹

On kuitenkin syytä huomioida, että jos kieltäytyneen asianomistajan teko voidaan erottaa muista teoista oikeusvoimavaikutuksia vaarantamatta, häntä koskeva rikosasia voidaan käsitellä tavanomaisessa pääkäsittelyssä ja muut teot – joihin muut asianomistajat ovat antaneet suostumuksensa – tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁵⁰ Tämä ratkaisu ei luonnollisestikaan ole kaikkein käytännöllisin eikä varsinkaan palvele prosessiekonomisia tavoitteita.

4.1.2 Tunnustuksen oikeellisuus ja vapaaehtoisuus

Tunnustuksella ja tunnustamisoikeudenkäynnillä on pyritty edesauttamaan rikoksen selvittämistä, säästämään resursseja ja nopeuttamaan niin yksittäisen kuin yleisestikin rikosprosessien käsittelyaikoja. Esitutinnan ja oikeudenkäynnin keventämisellä tunnustuksen perusteella on pyritty siihen, että käytettävissä olevia viranomaisresursseja kohdistetaan tarkoituksenmukaisesti sekä tehostetaan viranomaisten toimintaa. Tunnustus voidaan tulkita

korvaussaatavalleen parempi oikeus kuin sille muuten kuuluisi. Asianomistajalle oli varattu mahdollisuus estää kevennetyn menettelyn käyttäminen. Hovioikeuden käsityksen mukaan lainsäätäjän tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut mahdollistaa sitä, että asianomistaja pyrkii neuvottelemalla oman suostumuksensa antamisesta hyötymään taloudellisesti muiden kustannuksella. Hovioikeus totesi, ettei asianomistaja ollut antanut hyväksyttävää syytä suostumuksen peruutukselle ja asianomistajan antama suostumus on sitova. Ratkaisusta voidaan päätellä, että asianomistajan suostumus saattaisi kuitenkin olla peruutettavissa, mikäli peruutukselle on hyväksyttävä syy.

¹⁴⁸ *Sahavirta* 2016, s. 391–392.

¹⁴⁹ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 162; *Sahavirta* 2016, s. 391–392.

¹⁵⁰ *Vatjus-Anttila* 2022, alaviite 304.

hyvitykseksi siitä taloudellisesta hyödystä, joka on koitunut valtiolle esitutkinta-, syyte-, ja tuomioistuinprosessien yhteydessä. ROL 5b luvun 4 §:n mukaisesti tuomioistuimen on annettava tuomioesityksen mukainen tuomio, jos tunnustus on annettu. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että tunnustus ylipäättensä annetaan, jotta tunnustamisoikeudenkäynti voidaan aloittaa.

Vastaajan tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta ei saa jäädä varteenotettavaa epäilyä. Suurimmat oikeusturvariskit syyteneuvottelujärjestelmässä liittyvät vastaajan antamaan tunnustukseen. Siksi tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta pyritään varmistamaan useassa vaiheessa prosessia sekä eri tahojen toimesta.¹⁵¹ Sekä edellytys tunnustuksen oikeellisuudesta että vapaaehtoisuudesta tulee täyttyä, jotta tuomioesityksen mukainen tuomio voidaan antaa tunnustamisoikeudenkäynnin päätteeksi.

Tunnustuksen oikeellisuudella tarkoitetaan tarkemmin sitä, että tunnustus vastaa tapahtuneita tosiseikkoja. Esitöissä on katsottu olevan perusteltua, että syyttäjä ja rikoksesta epäilty tapaisivat ainakin kertaalleen kasvokkain, jotta syyttäjä pystyy varmistamaan epäillyn esittämän tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta.¹⁵² Kasvokkain tehtävä huolellinen ja kiireetön neuvottelu edesauttaa varmistamaan, että epäilty ymmärtää tunnustamisesta aiheutuvat seuraukset, kuten tuomion ja rangaistusseuraamuksen. Jos nämä seikat käsitellään perusteellisesti etukäteen ja ne hyväksytään, se vähentää vastaajan halukkuutta myös muutoksenhakuun myöhemmässä vaiheessa ja auttaa saavuttamaan syyteneuvottelujärjestelmälle asetettuja tavoitteita.¹⁵³ Se seikka, että vastaajalla on useimmiten avustaja osalltuen auttaa vastaajaa ymmärtämään tunnustuksen nimenomaisen merkityksen rikosprosessissa ja siihen liittyvät oikeusvaikutukset.¹⁵⁴

Tuomioistuimen tulee ROL 5b luvun 4 §:n mukaan varmistua siitä, että vastaaja on antanut tunnustuksen vapaaehtoisesti sekä varmistua tunnustuksen oikeellisuudesta. Tällä tavalla tuomioistuin toteuttaa syyteneuvotteluun liittyvää tuomioistuinkontrollia tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁵⁵ Syyttäjän pelkkä viittaus aiemmin syyteneuvottelussa annettuun tunnustukseen ei ole riittävää välittömyysperiaatteen noudattamisen näkökulmasta.¹⁵⁶ Vastaajan

¹⁵¹ Kuusisto Mäkelä 2021, s. 49.

¹⁵² HE 58/2013 vp, s. 26.

¹⁵³ Kallioinen 2019, s. 83–84.

¹⁵⁴ Harakka 2016, s. 33.

¹⁵⁵ Vatjus-Anttila 2022, s. 166.

¹⁵⁶ Oikarinen 2017, s. 161.

tulee esittää tunnustus suoraan tuomioistuimelle, jotta tuomioistuin voi arvioida tunnustuksen todistusvoiman.¹⁵⁷ Tuomioistuin voi kysymyksiä esittämällä varmistua vastaajan tunnustuksen aitoudesta ja siitä, että tunnustus on annettu vapaaehtoisesti. Tuomioistuimen tulee myös tarkastaa, että vastaaja on ymmärtänyt antamansa tunnustuksen merkityksen ja se vastaa vastaajan todellista tahtoa. Tuomioistuimen on lisäksi varmistettava, että vastaaja on tunnustanut tosiasiallisen tapahtumainkulun ja, että rikosvastuun edellytykset täyttyvät kokonaisuutena ja tunnustuksen perusteella. Tämä tarkoittaa sitä, että tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomitsemiskynnys on sama kuin normaalijärjestyksessä käsiteltävässä syyteasiassa, vaikka käsittelyssä ei tarvitse antaa yhtä kattavaa selvitystä rikoksen selvittämisestä kuin normaalitapauksessa.¹⁵⁸

ROL 5b luvun 4 pykälän ensimmäisen momentin 2-kohdan mukaisesti tuomioistuimen on annettava tuomioesityksen mukainen tuomio, jos tunnustuksen vapaaehtoisuudesta ja oikeellisuudesta ei jää varteenotettavaa epäilyä ottaen huomioon myös asiaa koskeva *esitutkinta-aineisto*. Tunnustamisoikeudenkäynnissä ei lähtökohtaisesti esitetä muuta näyttöä, vaan rikosnimikkeen ja teonkuvauksen tunnustaminen ovat pääasiallinen näyttö asiassa. Näin ollen tunnustamisoikeudenkäynnissä ei ole tarkoituksenmukaista käydä läpi esitutkinta-aineistoa kattavasti. Sen sijaan aineisto toimii tuomioistuimelle lähinnä tukimateriaalina, johon turvaudutaan tarvittaessa.

Tuomioistuimen ei tule antaa tuomioesityksen mukaista tuomiota, mikäli jää varteenotettava epäily siitä, että tunnustus on annettu vastoin sen antajan tahtoa. Lain esitöissä on todettu, että pakottamalla tai muuten epäasiallisella tavalla hankitulla todistuksella ei tulisi olla lähtökohtaisesti todistusarvoa. Näin voi olla silloin, kun tunnustuksen antaja haluaa suojella todellista rikoksen tekijää tai hänet on uhkauksen nojalla saatu antamaan tunnustus. Kuitenkin tuomioistuimen rajalliset todentamiskeinot rajoittavat kykyä varmistua siitä, että tunnustus on sekä oikea että vapaaehtoinen.¹⁵⁹ Jos syytetty on päättänyt tietoisesti tunnustaa tekemättömän teon, rikoksen totuudenmukainen selvittäminen voi olla lähtökohtaisesti vaikeaa. Tunnustamisoikeudenkäynnin aikana tuomari joutuu tekemään päätöksen tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta verrattain lyhyen käsittelyn aikana, jossa aineisto on hyvinkin rajallinen.¹⁶⁰ Vaikka lopullinen vastuu tunnustuksen oikeellisuuden

¹⁵⁷ HE 58/2013 vp, s. 30.

¹⁵⁸ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 166.

¹⁵⁹ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 50.

¹⁶⁰ *Ibid.*

varmistamisesta on tuomarilla, hänellä on käytännössä rajoitettu mahdollisuus tehdä näin. Tämän vuoksi sekä syyttäjällä että puolustuksella on tunnustuksen kontrolloinnissa suuri vastuu.

Syyteneuvottelumenettelyn voimaantulon yhteydessä nousi esiin huoli vääristä tunnustuksista.¹⁶¹ Kuitenkin ongelma väärästä tunnustuksesta ei ole ominainen vain syyteneuvottelujärjestelmälle. Riippumatta siitä, missä menettelyssä asia käsitellään, vastaajan antama tunnustus voi olla virheellinen ja sisältää riskin väärästä tunnustuksesta.¹⁶² Näin ollen väärän tunnustuksen dilemmalle ei tulisi lähtökohtaisesti antaa laajasti korostuneempaa painoarvoa syyteneuvottelussa kuin tavallisessa rikosasian käsittelyssä.

4.1.3 Vastaajan läsnäolovelvollisuus

Vastaajan henkilökohtainen läsnäolo rikosprosessissa on olennaisen tärkeää, sillä se antaa tuomioistuimelle paremmat edellytykset päästä perille asioiden todellisesta laidasta. Tämä korostuu erityisesti syyttäjäjohteisissa rikosprosesseissa, joissa asianosaisten ja erityisesti syytetyn läsnäolo ovat kriittisempää kuin asianosaisten läsnäolo siviiliprosessissa.¹⁶³ Asianosaisten läsnäolovelvollisuus edistää myös prosessioikeudellisten periaatteiden, kuten kuulemisperiaatteen, toteutumista.

Rikosprosessiuudistuksen yhteydessä laajennettiin tuomioistuimen toimivaltaa ratkaista rikosasia tietyssä tilanteessa, vaikka vastaaja ei olisi saapunut pääkäsittelyyn.¹⁶⁴ Näin on perusteltua tapauksissa, joissa vastaajan kuulemisen ei oleteta vaikuttavan asian ratkaisuun ja lopputulokseen. Tunnustamisoikeudenkäynti perustuu vastaajan antamalle tunnustukselle, jolloin asian ratkaiseminen ilman vastaajan läsnäoloa olisi käytännössä mahdotonta ja heikentäisi vastaajan oikeusturvan lähes olemattomaksi. Täten vastaajan läsnäolo tunnustamisoikeudenkäynnissä on välttämätöntä.

¹⁶¹ OMML 47/2010, s. 67.

¹⁶² Kuitenkin plea bargaining- menettelyn käyttöön Iso-Britanniassa liittyvät empiiriset tutkimukset ovat paljastaneet, että menettely on omiaan kasvattamaan virheellisen tunnustuksen riskiä. Ks. lisää *Vogel* 2019, s. 20.

¹⁶³ *Jokela* 2008, s. 426.

¹⁶⁴ ROL 8:11.1:n mukaan asia voidaan ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, jos hän on sellaisella uhalla kutsuttu tuomioistuimeen. Tässä tilanteessa syytetylle voidaan tuomita sakkoa tai enintään kolme kuukauden vankeusrangaistus sekä enintään 10.000 euron menettämisseuraamus. Rikosasia voidaan ratkaista myös niissä tilanteissa, joissa vastaaja on antanut suostumuksensa käsitellä asia poissaolostaan huolimatta ja syytettyä ei tuomita ankarampaan rangaistukseen kuin yhdeksän kuukautta vankeutta (ROL 8:12.1). Molemmissa tapauksissa lisäedellytyksenä on se, ettei syytetyn läsnäolo ole tarpeellista asian selvittämiseksi.

ROL 5b luvun 2 §:n mukaan vastaajan ja syyttäjän on oltava henkilökohtaisesti läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Läsnäolovelvollisuus liittyy läheisesti edellä esitettyyn edellytykseen tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Mikäli vastaaja ei ole läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä, tuomioistuin ei voi tosiasiaa varmistua vastaajan tunnustuksen aitoudesta. Mikäli vastaaja on henkilökohtaisesti velvoitettu saapumaan tuomioistuimeen, ei ole riittävää, vaikka vastaajan valtuuttama asiamies saapuisi paikalle vastaamaan vastaajan puolesta.¹⁶⁵ Vastaajan avustajan tulee joka tapauksessa olla läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä, ellei vastaaja ole ROL 1 luvun 10a §:n 2 momentissa säädetyillä edellytyksillä ottanut vastattavakseen omasta puolustuksestaan.¹⁶⁶ Mikäli vastaaja ei saavu henkilökohtaisesti tunnustamisoikeudenkäyntiin, käsittely saatetaan joutua peruuttamaan. Tunnustamisoikeudenkäynnissä sovelletaan samoja turvaamistoimenpiteitä kuin normaalissa pääkäsittelyssä. Vastaaja on vaadittava noudettavaksi uhkasakon nojalla ja hänet on etsintäkuulutettava tarvittaessa jopa kansainvälisesti.

Vastaajan ohella tuomioistuimen on varattava asianomistajalle tilaisuus olla läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä, jos asianomistajalla on vahingonkorvausvaatimus, jota syyttäjä ei ole ottanut ajaakseen. Asianomistajan poissaolo ei kuitenkaan estä vaatimusten ratkaisemista, vaan ne käsitellään tuomioesityksen ohella tai ne saatetaan hylätä.¹⁶⁷ ROL 5b:2.4:n mukaisesti käräjäoikeus ei ole velvollinen kutsumaan asianomistajaa edes oikeudenkäyntiin, jos hänellä ei ole vaatimuksia asiassa. Viime kädessä tuomioistuin ratkaisee, tarvitaanko asianomistajan läsnäoloa asian käsittelemiseksi.¹⁶⁸ Asianomistajan läsnäolo ei ole välttämättä esimerkiksi silloin, kun hänen vahingonkorvausvaatimuksensa käsitellään erillisessä oikeudenkäynnissä tai ne ovat jo sovittu syyteneuvotteluvaiheessa.

4.2 Menettely

Kun rikoksesta epäilty myöntää syyllisyytensä ja muu todistusaineisto tukee hänen tunnustustaan, voidaan aloittaa tunnustamisoikeudenkäynti. Kun harkitaan menettelyn aloittamista, huomioon otettavia merkittäviä tekijöitä ovat asian laatu, kustannukset, aikataulu, muut olosuhteet ja osallisuuskysymykset kyseiseen rikokseen tai siihen välittömästi liittyvään

¹⁶⁵ Toisin kuin asianosainen, jota ei ole henkilökohtaisesti velvoitettu saapumaan oikeuteen, katsotaan läsnä olevaksi tilanteissa, kun hänen puolestaan on saapunut asiamies edustamaan häntä asiassa. Ks. lisää *Jokela* 2008, s. 425–427.

¹⁶⁶ HE 58/2013 vp, s. 29.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ HE 58/2013 vp, s. 30.

rikokseen.¹⁶⁹ Tunnustamisoikeudenkäynnistä säädetään ROL 5b luvussa. Saman luvun 6 §:n mukaan tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatetaan muutoin, mitä rikosasian käsittelystä säädetään. Näin ollen tunnustamisoikeudenkäyntiin sovelletaan soveltuvin osin samoja säännöksiä kuin tavallisen rikosasian käsittelyynkin.¹⁷⁰

Tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tuomioistuimen kanslia on vastaanottanut tuomioesityksen (ROL 5b:2.1). 30 päivän määräajan tarkoituksena on käsitellä syyteneuvotteluun liittyvät asiat tehokkaasti. Välittömästi syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin välissä oleva lyhyt aikajänne on hyödyllinen eritoten vastaajalle, koska syyteneuvottelun kulku ja sisältö ovat tuoreessa muistissa.¹⁷¹ Määräaikaa voidaan pidentää yli 30 päivän, mikäli tuomioesitys on puutteellinen, epäselvä tai jos jokin muu tärkeä syy sitä edellyttää. Kuitenkin määräajan pidennystä koskevaan pyyntöön ei tulisi suostua liian kevyin perustein, sillä määräajan pidennyksen myöntäminen luonnollisesti hidastaa asian käsittelyä.

Tunnustamisoikeudenkäynti on normaalia rikosasian pääkäsittelyä suppeampi oikeudenkäynti. Tunnustamisoikeudenkäynti voidaan järjestää sekä omana menettelynä että RL 6 luvun pääkäsittelyn yhteydessä.¹⁷² Lainsäätäjä on jättänyt mahdollisuuden käsitellä samassa oikeudenkäynnissä sekä tuomioesityksen että vastaajaa vastaan nostetut muut syytteet. Tämän tyyppinen käsittely on tarkoituksenmukaista yhtenäisen rangaistuksen ja oikeudenkäynnin järjestämisen kannalta myös silloin, kun molemmissa menettelyissä on samoja vastaajia.¹⁷³ Muuten samaa asiakokonaisuutta voidaan päätyä käsittelemään kahdessa tai useammassa erillisessä oikeudenkäynnissä, joka voi radikaaleimmassa tapauksessa johtaa vastaajien yhdenvertaisuuden ja tasavertaisen kohtelun loukkaamiseen. Lisäksi useamman erillisen oikeudenkäynnin järjestäminen ei tuota menettelyllä tavoiteltavia kokonaistaloudellisia hyötyjä. Tunnustamisoikeudenkäynti voidaan aloittaa myös normaalissa järjestyksessä vireelle tulleesta rikosjutusta, jos vastaaja on myöhemmässä vaiheessa päättänyt tunnustaa tekonsa ja asianosaiset haluavat edetä kevennetyllä menettelyllä. Tämä todetaan selvästi ROL 1 luvun 10a §:n 5 momentissa. Kyseisen momentin mukaisesti, jos syyttäjä on jo

¹⁶⁹ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 231–232.

¹⁷⁰ Yleiset tavoitteet ja periaatteet, kuten julkisuus-, kontradiktorisuus-, suullisuus-, välittömyys- ja keskitysperiaatteet, jotka ohjaavat rikosasian pääkäsittelyä, ovat sovellettavissa myös tunnustamisoikeudenkäyntiin. Ks. *Vatjus-Anttila* 2022, s. 166–167; *Oikarinen* 2017, s. 146–152.

¹⁷¹ HE 58/2013 vp, s. 29.

¹⁷² ROL 5b luvun 1 §:n 1 momentti.

¹⁷³ HE 58/2013 vp, s. 29. Ks. myös *Rautio* 2021, s. 1369.

nostanut syytteen tuomioesityksessä tarkoitetusta rikoksesta, syyttäjän on toimitettava tuomioesitys tuomioistuimelle ennen syyteasiaa koskevan pääkäsittelyn aloittamista. *Tapani* ja *Tolvanen* ovat tulkinneet säännöstä niin, ettei syyttäjän tulisi suostua syyteneuvotteluun enää pääkäsittelyn alkamisen jälkeen varsinkaan silloin, kun asiassa on vastaanotettu todistelu.¹⁷⁴ Hovioikeuskäytännöstä löytyy toisaalta ratkaisu, jossa tunnustamisoikeudenkäynti on toimitettu hovioikeudessa sen jälkeen, kun asiassa on aloitettu pääkäsittely ja vastaajia on kuultu todistelutarkoituksessa.¹⁷⁵

Tunnustamisoikeudenkäynnin – kuten koko syyteneuvottelujärjestelmän – tähtäimenä on lähtökohtaisesti prosessiekonominen rikosasioiden käsittely. Siten tunnustamisoikeudenkäynnissä käräjäoikeus on perustellusti toimivaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa. Rikosasian vaativuudesta ja vakavuudesta riippuen käsittely voidaan järjestää myös lautamieskokoonpanossa tai kolmen tuomarin kokoonpanossa.¹⁷⁶ Pääsääntöisesti tuomioistuimissa on käytetty yhden tuomarin kokoonpanoa.¹⁷⁷

ROL 1 luvun 10a §:n 2 momentissa ei ole säädetty avustajapakosta.¹⁷⁸ Kyseisen lainkohdan mukaan täysi-ikäiselle vastaajalle on määrättävä syyteneuvottelua varten avustaja, ellei hän nimenomaisesti halua itse vastata puolustuksestaan. Joka tapauksessa avustaja on määrättävä, jos vastaaja ei kykene puolustamaan itseään tai on alle 18-vuotias. Vastaajan oikeusturvan toteutumisen kannalta avustajan tulisi olla paikalla sekä syyteneuvotteluissa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä.¹⁷⁹ Avustajan tärkeimpänä tehtävänä syyteneuvottelussa on arvioida esitettävän näytön riittävyttä niin syyte- kuin tuomiokynnyksenkin kannalta. *Fredman* onkin verrannut avustajan roolia syyteneuvottelussa vastaavan tuomarin roolia näytön puntaroinnin osalta.¹⁸⁰ Lisäksi avustajan on varmistettava, että epäilylle annettu informaatio oikeuksista ja velvollisuuksista on riittävää, jotta epäilty ymmärtää neuvotteluiden merkityksen. Avustajan on myös arvioitava, onko syyttäjän ehdottama seuraamus oikeuskäytännön mukainen ja esitetty lievennys sopiva päämiehen edun kannalta.¹⁸¹ Avustajan

¹⁷⁴ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 232.

¹⁷⁵ Ks. Turun hovioikeuden antama ratkaisu 18.6.2015 asiassa R 14/1366, jota on käsitelty yksityiskohtaisemmin edellä.

¹⁷⁶ *Rautio* 2021, s. 1370.

¹⁷⁷ Vuonna 2017 52:sta tunnustamisoikeudenkäynnistä 49 (94,2 %) tapausta ratkaistiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Vastaavasti kolmen tuomarin kokoonpano oli käytössä yhdessä (1,9 %) ja lautamieskokoonpano kahdessa (3,8 %) tapauksessa. Ks. enemmän *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 20–23.

¹⁷⁸ *Fredman* 2018, s. 413. Vrt. kuitenkin Oikarainen, joka käyttää termiä *avustajapakko*. Mm. *Oikarainen* 2017, s. 128.

¹⁷⁹ HE 58/2013 vp, s. 26.

¹⁸⁰ *Fredman* 2018, s. 414.

¹⁸¹ *Oikarainen* 2017, s. 145.

kelpoisuusvaatimuksista tunnustamisoikeudenkäynnissä on muuten voimassa, mitä säädetään oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentissa.

Tunnustamisoikeudenkäynnissä todistelua esitetään huomattavasti vähäisemmässä määrin ja käsittelyn tarkoitus on olla suhteellisen suppea ja lyhyt.¹⁸² Tunnustamisoikeudenkäynnissä syyttäjä esittelee asianmukaisesti tuomioesityksen sisällön ja kaikki muut siihen liittyvät seikat sekä esittelee riittävässä määrin asiaa koskevan esitutkinta-aineiston. Tuomioistuimella on oikeus ja velvollisuus pyytää tarvittaessa lisäselvitystä ja täsmennyksiä syyttäjän tuomioesitykseen, jotta tuomioistuin voi varmistua asian oikeudenmukaisesta käsittelystä.¹⁸³ Tämän jälkeen tuomioistuin arvioi tunnustuksen pätevyyden, muut tuomioesitykseen liittyvät kysymykset sekä tarvittaessa muut rikokseen liittyvät vaatimukset, kuten yksityisoikeudelliset vahingonkorvausvaatimukset.

Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuimen rooli on tavallista rikosoikeudenkäyntiä rajatumpi.¹⁸⁴ Käsittelyn päätteeksi tuomioistuin antaa joko tuomioesityksen mukaisen tuomion tai jättää asian sillensä. Tuomioistuin voi jättää asian sillensä esimerkiksi, jos tuomioesityksen tosiseikat eivät vastaa vaadittua rikosnimikettä, tunnustuksen vapaaehtoisuudesta ja oikeellisuudesta on jäänyt varteenotettava epäily taikka tuomioistuimen näkemyksen mukaan vastaajan tunnustus ei ole auttanut rikoksen selvittämistä.¹⁸⁵ Asian jäädessä sillensä syyttäjä käyttää harkintavaltaa sen suhteen, jatkaako syyttäjä jo vireillä olevan syytteen ajamista vai nostaako hän asiassa syytteen. Mikäli tuomioesityksen mukaista tuomiota ei ole annettu siitä syystä, että vastaaja on peruuttanut antamansa tunnustuksen tai suostumuksen, on perusteltua, että syyttäjä nostaa syytteen tavallisena rikosasiaana. Vastaavasti, jos tuomioesityksen mukaista tuomiota ei ole annettu siitä syystä, että rikos on vanhentunut, syytteen jatkamiselle ei lähtökohtaisesti voida katsoa olevan edellytyksiä.¹⁸⁶

Mikäli tuomioesityksen hyväksymiselle ei ole muita esteitä ja rikokset luetaan syyksi, annetaan tuomioesityksen mukainen tuomio (ROL 5b:4).¹⁸⁷ Tuomioistuin ei voi muuttaa

¹⁸² *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 6; HE 58/2013 vp, s. 29.

¹⁸³ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 232.

¹⁸⁴ *Törnqvist* 2018, s. 311.

¹⁸⁵ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 169; *Oikarinen* 2017, s. 23–24; *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 239–241; *Ilman* 2015, s. 159–161; *Linna* 2015, s. 424–426.

¹⁸⁶ HE 2013/58 vp, s. 33.

¹⁸⁷ Lain esitöissä tällaisiksi muiksi esteiksi ovat mainittu rikoksen vanhentuminen tai tekijän syyntakeettomuus. Ks. HE 58/2013 vp, s. 32. Espoo käräjäoikeuden tuomiossa 28.1.2015 asiassa R 14/2611 katsottiin, että tuomioesityksen hyväksymiselle oli ROL 5b luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukainen este, kun tuomioesitys koski vakavia ja vahingollisia vapauteen kohdistuvia rikoksia. Lisäksi tuomioesitys oli tehty alle kaksi viikkoa ennen asian pääkäsittelyä ja asiassa oli jo nostettu syyte sekä osapuolet ja todistajat olivat kutsuttu

rikosnimikettä, joka on esitetty tuomioesityksessä, ei edes vastaajalle edullisempaan suuntaan.¹⁸⁸ Enimmäisrangaistus, jonka tuomioistuin voi määrätä, on enintään 2/3 rikoslain mukaisesta rangaistusasteikon enimmäisrangaistuksesta. Tuomiossa on mainittava se rangaistus, joka olisi määrätty, mikäli syytetty ei olisi antanut omaa myötävaikutustaan asian selvittämiseen. Kun normaalirangaistus syyksi luetuista teoista on määritelty, voidaan ottaa kantaa siitä tehtävään alennukseen.¹⁸⁹ Normaalirangaistuksen määräämisessä tarkoituksena on varmistaa, että rangaistuksessa otetaan huomioon asianmukaisesti tunnustuksen merkitys. Normaalirangaistuksen määrittämisen perusteleminen selittyy syyteneuvottelujärjestelmää koskevilla oikeusturva- ja ennustettavuusnäkökulmilla.¹⁹⁰ Lisäksi tuomioistuimen perusteluvollisuus on erityisen korostunut tilanteissa, joissa se päättyy tuomitsemaan rangaistuksen syyttäjän seuraamuskannanottoa huomattavasti ankarammaksi tai lievemmäksi sekä silloin, kun tuomioistuin poikkeaa kolmasosa alennuksen soveltamisesta.¹⁹¹ Tuomiossa otetaan kantaa kaikkiin esitettyihin vaatimuksiin ja tuomioistuin voi myös vahvistaa sovinnon korvausasioissa noudattaen oikeudenkäymiskaaren 20 luvun säännöksiä.¹⁹² Tuomioesityksen perusteella annettuun käräjäoikeuden tuomioon on normaali muutoksenhakuoikeus.

4.3 Asianomistajan esittämä vahingonkorvausvaatimus

Tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään tuomioesityksen lisäksi muut rikokseen liittyvät vaatimukset. Lähtökohtaisesti asianomistajan rooli tunnustamisoikeudenkäynnissä vastaa asianomistajan asemaa tavallisen rikosasian oikeudenkäynnissä.¹⁹³ Asianomistaja voi esittää yksityisoikeudelliset korvausvaatimuksensa¹⁹⁴ myös tunnustamisoikeudenkäynnissä. Asianomistajan tulee esittää vahingonkorvausvaatimus viivästyskorkoineen syyteneuvottelussa tai tunnustamisoikeudenkäynnissä, mikäli syyttäjä ei ole ottanut vaatimuksia ajaakseen.¹⁹⁵

pääkäsitteelyyn. Tunnustamisoikeudenkäyntiä ei pidetty sopivana syytekokonaisuuden käsittelemiseksi, sillä prosessieconomiset hyödyt olisivat olleet vähäisiä ja syytekokonaisuudessa esiintyvät rikokset olivat niiden luonteen vuoksi haasteellisia. Ks. tapauksen analysoinnista lisää *Kallioinen* 2019, s. 85–86.

¹⁸⁸ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 168–169.

¹⁸⁹ *Törnqvist* 2018, s. 314.

¹⁹⁰ *Oikarainen* 2012, s. 757.

¹⁹¹ *Törnqvist* 2018, s. 325–326.

¹⁹² *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 232.

¹⁹³ *Oikarainen* 2017, s. 184.

¹⁹⁴ Adheesioprosessin myötä rangaistusvaatimuksen yhteydessä rikosoikeudenkäynnissä käsitellään sivuvaatimuksena yksityisoikeudellinen vahingonkorvausvaatimus, mutta kumpaakin vaatimusten käsitteelyyn sovelletaan rikosoikeudenkäynnin prosessinormeja. Ks. esimerkiksi *Vuorenpää* 2014 s. 111.

¹⁹⁵ HelHo 8.3.2019 R 18/2517, jossa asianomistaja oli esittänyt ennen syyteneuvottelua vahingonkorvausvaatimuksensa viivästyskorkoineen. Asianomistaja oli esittänyt pelkän vahingonkorvausvaatimuksensa ilman viivästyskorkoa syyteneuvottelussa sekä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Hovioikeus katsoi, että asianomistaja oli luopunut viivästyskorkovaatimuksestaan, koska ei ollut esittänyt sitä tunnustamisoikeudenkäynnissä tai syyteneuvotteluissa, vaikka asianomistaja oli ollut läsnä molemmissa.

Asianomistajalle syyteneuvottelu voi olla tosiasiallisesti hyvinkin hyödyllinen menettelyvaihtoehto, minkä vuoksi syyttäjän tulisi olla aktiivinen asianomistajan suuntaan ja varmistaa oma-aloitteisesti, että asianomistajaa on informoitu riittävästi hänen oikeuksistaan prosessissa.¹⁹⁶ Syyttäjällä on velvollisuus ajaa vaatimusta, mikäli se ei aiheuta merkittävää haittaa eikä vaatimus ole selvästi perusteeton. Mikäli syyttäjä ei kuitenkaan ota ajaakseen vaatimusta, asianomistaja voi itse ajaa yksityisoikeudelliset vaatimuksensa. On kuitenkin kokonaistaloudellisten hyötyjen kannalta järkevää, että asianomistaja esittää vahingonkorvausvaatimuksensa tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Ratkaisussa *Vaasan HO 25.03.2021 R 20/1006* kysymys oli rikosperusteisen vahingonkorvausvaatimuksen suhteesta ROL 5b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä syyksi luettuun rikokseen. Tapauksessa vastaajan A:n syyksi tunnustamisoikeudenkäynnissä oli luettu tuomioesityksen mukaisesti velallisen epärehellisyysrikos. Vastaja oli myöntänyt sekä syytteen että asianomistajien esittämät vahingonkorvausvaatimukset määriltään ja perusteiltaan oikeaksi. Alioikeus oli katsonut A:n suostuneen korvaamaan myöntämisen johdosta asianomistajien korvausvaatimukset siltäkin osin, kuin ne ylittivät teonkuvauksen mukaisen määrän. A oli valittanut hovioikeuteen ja vaatinut, että asianomistajille maksettavat korvaukset alennetaan teonkuvauksista vastaavaksi. Hovioikeus päätyi siihen, että käräjäoikeuden olisi pitänyt selvittää tarkemmin, mitä A oli vahingonkorvausvaatimukset myöntäessään tarkoittanut. Hovioikeus painotti, että tunnustamisoikeudenkäyntiin liittyvät erityispiirteet huomioidaan ottaen käräjäoikeuden selvitysvelvollisuus on asiassa korostunut.

Hovioikeudessa oli tarkemmin kysymys muun muassa siitä, missä määrin tunnustamisoikeudenkäynti ja sen puitteissa suoritettu syyksilukeminen ylipäänsä vaikuttavat yksityisoikeudellisiin vahingonkorvausvaatimuksiin. Hovioikeus on todennut ratkaisussa, että syyteneuvottelumenettely ei edellytä asianosaisten taholta minkäänlaista yhteisymmärrystä vahingonkorvauksista. ROL 5b luvun 3 § erottaa tuomioesityksen käsittelyn mahdollisesti muiden esitettyjen vaatimusten käsittelystä. Esimerkiksi rikokseen perustuvien julkisoikeudellisten ja yksityisoikeudellisten vaatimusten käsittely jäävät tuomioistuimen harkintaan.¹⁹⁷ Esitöissä on myös mainittu, ettei tuomioesitys käsittele asianomistajien korvausvaatimuksia. Mikäli asiasta halutaan sopia etukäteen, voidaan laatia erillinen asiakirja tuomioesityksen

¹⁹⁶ *Vatjus-Anttila* 2022, s. 162–163.

¹⁹⁷ HE 58/2013 vp, s. 31.

lisäksi. Hovioikeuden toteamin tavoin olennaista on, että mihin yhtäältä rikosvastuuta ja toisaalta vahingonkorvausvastuuta koskevat vaatimukset perustuvat.

Vaikka asianomistajan yksityisoikeudelliset vahingonkorvausvaatimukset voidaan käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnin yhteydessä, se ei tarkoita, että vastaajan tulisi olla yhtä mieltä esitetyistä vahingonkorvausvaatimuksista. Asianosaisten välillä vallitseva erimielisyys vahingonkorvausvaatimuksista ei siten ole este tunnustamisoikeudenkäynnille. Tätä kantaa tukee myös se, että tarvittaessa asianomistajan vahingonkorvausvaatimukset voidaan käsitellä erillisessä oikeudenkäynnissä ROL 3:3:n mukaisesti.¹⁹⁸ Kuten lain esitöissä on ilmaistu, *läh- tökohtana* on, että tunnustamisoikeudenkäynnissä pitäisi ratkaista kaikki tuomioesityksessä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset mukaan lukien yksityisoikeudelliset vahingonkorvausvaatimukset.¹⁹⁹ Laajat ja monimutkaiset vahingonkorvausvaatimukset voivat huomattavasti pidentää tunnustamisoikeudenkäyntiä ja johtaa siihen, että varsinaisen tunnustamisoikeudenkäynnin päättymisen jälkeen yksityisoikeudellisten vaatimusten käsitte- lystä muodostuu erillinen kokonaisuus, joka on huomattavasti laajempi kuin tuomioesityk- sen kohteena olevan rikosasian käsittely.²⁰⁰ Tunnustamisoikeudenkäynti ei ole oikea paikka käsitellä laajamittaisia yksityisoikeudellisia vaatimuksia, koska ne eivät palvele prosessieko- nomisia hyötyjä.

4.4 Muutoksenhaku tuomioesityksen mukaiseen tuomioon

Muutoksenhaun perimmäisenä tarkoituksena on antaa asianosaiselle mahdollisuus saattaa virheelliseksi kokemansa alemman oikeusasteen ratkaisu ylemmän tuomioistuimen tutkitta- vaksi.²⁰¹ Vaikka tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuun tuomioon ei ole erillistä muutok- senhakusäännöstä, ROL 5b:6.1:ssa todetaan, että tunnustamisoikeudenkäynnissä noudate- taan muutoin, mitä rikosasian käsittelystä säädetään. Näin ollen myös oikeudenkäymiskaa- ren 25 ja 25a luvun muutoksenhakusäännökset soveltuvat tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuun tuomioon.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 1 §:n mukaan asianosaisella on oikeus hakea valittamalla muutosta käräjäoikeuden tuomioon ja lopulliseen päätökseen sekä samassa yhteydessä teh- tyihin muihinkin ratkaisuihin, jollei muutoksenhakua ole erikseen kielletty. Mikäli

¹⁹⁸ HE 58/2013 vp, s. 30.

¹⁹⁹ HE 58/2013 vp, s. 24.

²⁰⁰ *Reijonen* 2020, s. 57

²⁰¹ *Jokela* 2015 s. 615; *Niemi – Saranpää* 2021, s. 1127.

tuomioistuin antaa tuomioesityksen mukaisen tuomion, on asianosaisilla siihen muutoksenhakuoikeus.²⁰² Vain tuomioesityksessä annettu tuomio voidaan asettaa muutoksenhaun kohteeksi. Mikäli käräjäoikeus ei ole antanut tuomioesityksen mukaista tuomiota esimerkiksi esteeseen vedoten, tuomio jää sillensä eikä siihen voi hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakuasteessa noudatetaan tavanomaisia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä muutoksenhausta. Tämä tarkoittaa, että myös tunnustamisoikeudenkäynnissä käsiteltävään rikosasiaan tarvitaan jatkokäsittelylupa, jos vastaajaa ei ole tuomittu yli kahdeksan kuukauden vankeusrangaistukseen ja valitus koskee hänen syyksensä luettua rikosta tai rangaistusta (OK 25a:5).²⁰³ Jatkokäsittelylupa tarvitaan myös silloin, kun syyttäjät ja asianomistajat hakee muutosta tuomioon, joka koskee syyksilukemista tai määrättyä rangaistusta.²⁰⁴ Käräjäoikeuden ratkaisuun muutosta voitaisiin hakea valittamalla sekä näyttö- kuin oikeuskysymyksiin.²⁰⁵

Muutoksenhakua koskevat kysymykset voivat aktualisoitua kahdella tavalla; asianosaiset voivat hakea muutosta tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuun ratkaisuun tai tunnustamisoikeudenkäyntiin ryhdytään vasta muutoksenhakuvaiheessa. Lain ja sen esitöiden perusteella ei voida varmuudella todeta, ovatko syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti mahdollisia vielä hovioikeusvaiheessa.²⁰⁶ *Tapani* ja *Tolvanen* ovat suhtautuneet tähän mahdolliseen vaihtoehtoon kriittisesti ja tulkinneet tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevia säännöksiä siten, ettei juttua voida siirtää tunnustamisoikeudenkäyntiin enää hovioikeudessa.²⁰⁷ Kuitenkaan säännösten kieliasu ei osaltaan sulje pois tunnustamisoikeudenkäynnin aloittamista vasta muutoksenhakuasteessa ja käytännössä hovioikeudet ovat ratkaisseet useita tapauksia siten, että tunnustamisoikeudenkäyntiin on ryhdytty vasta muutoksenhakuvaiheessa.²⁰⁸ Kyseiset ratkaisut saattavat kuitenkin olla selkeä reaktio syyteneuvottelusääntelyn voimaantulolle ja vain tilapäinen ilmiö siirtymäkaudella.²⁰⁹ *Oikarainen* onkin esittänyt, että Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu 16.11.2016 on jonkinasteinen osoitus linjan muuttumisesta;

²⁰² HE 58/2013 vp, s. 34 ja 42.

²⁰³ Oikarainen on esittänyt, että lupajärjestelmän soveltamista voitaisiin rajoittaa tapauksissa, joissa valitusperusteena on vastaajan peruuttama tunnustus. Ks. lisää perusteluista *Oikarainen* 2017, s. 194.

²⁰⁴ *Oikarainen* 2017, s. 193.

²⁰⁵ HE 58/2013 vp, s. 34.

²⁰⁶ *Saranpää* 2017, s. 306–307.

²⁰⁷ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 232–233.

²⁰⁸ Ks esim. VaaHo 30.9.2016 R 15/1219, HelHo 14.10.2015 R 14/1793, HelHo 18.12.2015 R 14/1793, THo 18.5.2016 R 15/1507, THo 18.6.2015 R 14/1366, IsHo 8.12.2016 R 16/548, VaaHo 30.4.2015 R 12/961.

²⁰⁹ *Oikarainen* 2017, s. 126.

Ratkaisussa *IsHO 16.11.2016 R 15/1378* esiin nousi kysymys siitä, voiko tuomioesitystä ja tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevia säännöksiä soveltaa vasta muutoksenhakuuomioistuimessa. Tapauksessa A:n oli alemmassa oikeusasteessa katsottu syyllistyneen törkeään huumausainerikokseen ja A vaati hovioikeudessa, että hänen katsotaan syyllistyneen avunantoon törkeään huumausainerikokseen. Hovioikeudessa syyttäjä oli tarkastanut syytettä ja syyttäjää ja A ilmoittivat käyneensä syyteneuvottelun, jonka tuloksena A oli tunnustanut syyllisyytensä avunantoon törkeään huumausainerikokseen ja suostunut asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Syyttäjä sitoutui tuomioesityksessä esitetyin tavoin vaatimaan rangaistusta RL 6 luvun 8a §:ssä tarkoitetun lievennetyn rangaistusasteikon mukaan. Hovioikeus jätti tuomioesityksen tutkimatta sillä perusteella, että syyteneuvottelu ja tunnustamisoikeudenkäynti eivät lähtökohtaisesti ole tarkoitettu sovellettavaksi muutoksenhakuvaiheessa, erityisesti sen jälkeen, kun asiassa on toimitettu täysimittainen esitutkinta ja alemman oikeusasteen käsittely.

Kyseisessä tapauksessa oikeustosisekit olivat pääpiirteittäin riidattomia ja kysymys oli hovioikeudessa enää A:n menettelyn oikeudellisesta arvioinnista. Hovioikeus painotti perusteissaan sitä seikkaa, että mahdollisessa pääkäsittelyssä kuultaisiin vain A:ta itseään ja yhtä todistajaa, jolloin käytännössä kyse oli hyvinkin suppeasta käsittelystä. Hovioikeus korosti, ettei tunnustamisoikeudenkäynnillä asian laatu huomioon ottaen saataisi sellaista hyötyä, minkä vuoksi asiaa ei olisi voitu käsitellä normaalissa käsittelyjärjestyksessä. Kun menettelystä ei olisi saatavilla viranomaiselle mitään etuja, olisi perusteetonta antaa vastaajallekaan etua soveltamalla lievennettyä rangaistusasteikkoa. *Saranpää* on pitänyt ratkaisua ongelmallisena, sillä tapauksessa hovioikeuden olisi pitänyt jättää asia sillensä. Tällöin hovioikeuden toimivaltuutta koskevaa kysymystä ei olisi sidottu yksittäistapauksen olosuhteisiin. Nyt, kun asia on ratkaistu sen laadun perusteella, jätetään avoimeksi mahdollisuus syyteneuvotteluun hovioikeudessa sillä ehdolla, että menettely tuottaisi enemmän prosessiekonomisia etuja.²¹⁰

Itä-Suomen hovioikeus on antanut lyhyen ajan kuluttua toisen ratkaisun *IsHo 8.12.2016 R 16/548*, jossa tunnustamisoikeudenkäynti on aloitettu vasta muutoksenhakuvaiheessa ja tuomioistuin on hyväksynyt tuomioesityksen. Näin ollen voidaan todeta, ettei hovioikeus

²¹⁰ Ks. muista ratkaisun ongelmista *Saranpää* 2017, s. 317–319; *Kallioinen* 2019, s. 90–92.

aikaisemmalla ratkaisullaan tarkoittanut oikeusohjeeksi sitä, ettei syyteneuvottelu tulisi missään olosuhteissa sovellettavaksi vasta muutoksenhakuvaiheessa.²¹¹

Tunnustamisoikeudenkäynnin aloittaminen muutoksenhakuvaiheessa edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa ja kaikki kiteytyy loppujen lopuksi siihen, millaisia hyötyjä erityisesti kustannussäästöjä tunnustamisoikeudenkäynnistä on saatavilla viranomaisille. Mikäli halutaan nopeuttaa ja keventää rikosprosessiin kokonaiskestoja, olisi järkevää ”sallia” jutun siirtäminen syyteneuvottelun kautta tunnustamisoikeudenkäyntiin kaikissa oikeusasteissa ja käsittelyn vaiheissa.²¹² Laajojen rikosasioiden oikeudenkäyntiaineiston käsittely hovioikeudessa on usein hyvin työlästä ja rasittavaa, mikä pitkittää myös rikosasian käsittelyn kokonaiskestoja. Syyteneuvottelulla voidaan saada sama hyöty hovioikeudessa kuin kärjäoikeudessa, sillä syyteneuvottelun seurauksena hovioikeuden ei tarvitse järjestää täysimittaista pääkäsittelyä.²¹³ Tämän vuoksi suullisen pääkäsittelyn järjestäminen tunnustamisoikeudenkäyntinä voi muodostaa merkittävän resurssisäästön vielä jopa muutoksenhakuvaiheessa.²¹⁴ Käytännössä syyteneuvottelumenettelyn aloittaminen vasta hovioikeudessa johtaa siihen, että vastaaja ei saa yhtä tuntuvaa alennusta rangaistukseensa kuin mitä hän olisi saanut, jos syyteneuvottelu olisi käyty esimerkiksi ennen kärjäoikeuden pääkäsittelyä. Näin ollen myöskään syyteneuvottelussa tavanomaisesti tuomittavaa kolmanneksen huojennusta ei voida pitää automaationa. *Saranpään* mielestä hovioikeusvaiheessa ei ole perusteltua edellä esitetty huomioon ottaen suhtautua syyteneuvotteluun kategorisen torjuvasti.²¹⁵

²¹¹ Tapauksessa hovioikeus ei ottanut kantaa siihen, millaisia resurssisäästöjä tuomioesityksen hyväksymisellä saataisiin aikaan.

²¹² *Oikarinen* 2017, s. 127.

²¹³ *Saranpää* 2017, s. 325.

²¹⁴ *Oikarinen* 2017, s. 127.

²¹⁵ *Saranpää* 2017, s. 329.

5. TUNNUSTUKSEN PERUUTUS

5.1 Tunnustuksen peruuttamisesta yleisesti

Yksi syyteneuvottelun keskeisimmistä perusoikeusongelmista on, että rikoksesta epäillyn on luovuttava oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteisiin kuuluvasta itsekriminointisuojaan, jotta hän voi hyötyä menettelyn tarjoamista eduista, kuten rangaistuksen lieventämisestä. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää valvoa, että epäillyn suostuminen menettelyyn ja tunnustaminen ovat tosiasiaa vapaaehtoista. Syyteneuvottelua koskevassa lainsäädännössä on huolehdittu useilla keinoilla vastaajan oikeusturvan toteutumisesta menettelyn eri vaiheissa. Yksi näistä keinoista on, että vastaajalle on jätetty mahdollisuus peruuttaa tunnustuksensa tai suostumuksensa menettelyyn missä vaiheessa tahansa ilman tarvetta esittää syytä tälle päätökselle.²¹⁶ Tämä on hyvin poikkeuksellista esimerkiksi verrattuna normaaliin rikosprosessiin, jossa tuomioistuin ottaa huomioon tunnustuksen peruuttamisen vaikutukset ja arvioi sen uskottavuutta.²¹⁷

Vapaasti peruutettavissa oleva tunnustus on ominainen vain suomalaiselle syyteneuvottelujärjestelmälle. Esimerkiksi Yhdysvalloissa tunnustuksen peruuttaminen voi olla mahdollista vain joissakin tietyissä tilanteissa ennen tuomion antamista. Tämä pätee erityisesti silloin, kun tuomari hylkää neuvottelun sopimuksen. Tunnustuksen peruutus tuomion antamisen jälkeen on erityisen vaikeaa ja käytännössä mahdollista vain silloin, kun sopimuksen lopputulos johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen.²¹⁸ Viron rikosprosessilain mukaan vastaajalla on oikeus valittaa tuomiosta vain prosessuaalisilla perusteilla sekä silloin, kun tuomioistuin on soveltanut väärää lakia.²¹⁹

Tunnustuksen peruuttaminen johtaa aina siihen, ettei asiaa ratkaista tunnustamisoikeudenkäynnissä. Vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa, tuomioistuimen on irrottauduttava asian käsittelystä ottamatta mitenkään kantaa syyllisyyskysymykseen.²²⁰ ROL 5b luvun 5 §:n 1

²¹⁶ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 10.

²¹⁷ *Harakka* 2016, s. 36. Ks. myös KKO 2020:61, jossa korkein oikeus on asettanut tiukat vaatimukset sen suhteen, milloin peruutettu tunnustus voi vaikuttaa merkittävästi rikosoikeudellisen vastuun syntymiseen. *Tolvanen* 2020.

²¹⁸ Ks. *Harakka* 2016, s. 31–34. On kuitenkin muistettava, että erityisesti common law-järjestelmän syyteneuvottelu eroaa merkittävästi muiltakin osin suomalaisesta syyteneuvottelumenettelystä. Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista verrata Yhdysvaltojen menettelyä yleisesti ottaen suoraan Suomen syyteneuvottelujärjestelmään.

²¹⁹ Ks. enemmän Viron sopimusmenettelystä *Sillaots* 2004, s. 116–124.

²²⁰ HE 58/2013 vp, s. 32–33.

momentin mukaan asia jää sillensä, jos tuomioistuin ei anna tuomioesityksen mukaista tuomiota. Mikäli vastaaja peruuttaa tunnustuksensa ennen tunnustamisoikeudenkäyntiä, tunnustamisoikeudenkäynti peruuntuu ja rikosasia siirtyy käsiteltäväksi normaalissa rikosprosessissa. Tunnustuksen peruuttamisen yhteydessä vastaajan syyllisyyttä tukeva tunnustus ja muut tunnustukseen liittyvät lausumat tulevat hyödyntämiskiellon piiriin, jota käsitellään jäljempänä.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu olevan tulkinnanvaraista, minkälainen toiminta ylipääntään katsotaan tunnustuksen peruutukseksi. *Kallioinen* on katsonut, että tunnustuksen peruutukseksi tulisi katsoa teonkuvauksen osan kiistäminen.²²¹ Tapauksessa HelHo 19.2.2018 R 17/137 vastaaja oli kiistänyt myöhemmin tunnustamisoikeudenkäynnissä teonkuvauksen sisältämän ennakonpidätysprosentin. Kallioisen mukaan vastaajan tekemän tunnustuksen myötä käräjäoikeuden olisi tullut jättää asia sillensä ROL 5b luvun 5 §:n 1 momentin nojalla. Tällaisessa tilanteessa tuomioistuimen tulisi ROL 5b luvun 3 §:n mukaisesti kyselyoikeuttaan hyödyntämällä poistaa asianosaisten lausuntojen epäselvyydet ja puutteellisuudet. Tuomioistuimen tulisi kyselyvelvollisuuden avulla nimenomaisesti selvittää, tarkoittaako vastaajan antama lausuma tunnustuksen peruutusta vai jotain aivan muuta. Lisäksi syyttäjän velvollisuutena on tarvittaessa kiinnittää tuomioistuimen huomiota epäselviin kohtiin, vaikka lähtökohtaisesti epäselvyyksien selvittäminen kuuluukin tuomioistuimen vastuulle.²²² Tällä tavoin voitaisiin varmistua siitä, että vastaajan tarkoituksena on todella peruuttaa antamansa tunnustus.

ROL 1 luvun 11 §:n mukaisesti syyttäjä saa peruuttaa päätöksensä tehdä tuomioesitys, jos tunnustus tai suostumus peruutetaan.²²³ Tunnustamisoikeudenkäynnin tarkoituksena on saada hyötyä sekä valtiolle että vastaajalle. Kyseessä on niin sanottu kahdensuuntainen vuorovaikutustilanne, jossa molemmilla osapuolilla on mahdollisuus – samalla myös vastuu – vaikuttaa tuomioesityksen syntymiseen ja sen voimassa pysymiseen. Mikäli menettelyssä ei olisi kyse enää molemminpuolisesta sitoutumisesta tunnustuksen peruutuksen johdosta, ei olisi tarkoituksenmukaista, että toinen osapuoli olisi joka tapauksessa sidottu

²²¹Ks. lisää *Kallioinen* 2019, 84–85.

²²²*Jokela* 2018, s. 435–436.

²²³ROL 1 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan syyttäjä saa peruuttaa tuomioesityksen myös sillä perusteella, että asiassa on ilmennyt uutta selvitystä, jonka mukaan päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

tuomioesitykseen.²²⁴ Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että tuomioesityksestä ”vapautumisen” edellytykset ovat kuitenkin erilaiset. Syyttäjä vapautuu sidonnaisuudesta vain, jos ROL 1:11.2:n edellytykset täyttyvät.²²⁵

Syyteneuvottelun käyttöönoton jälkeen oikeuskirjallisuudessa on käyty kiivasta keskustelua siitä, pitäisikö tunnustuksen peruuttamisoikeutta rajoittaa.²²⁶ Mikäli tunnustuksen peruuttamisoikeutta ei rajoiteta millään tavalla, on sen katsottu heikentävän merkittävästi syyteneuvottelujärjestelmälle asetettuja prosessiekonomisia tavoitteita.²²⁷ Syyttäjän on nimittäin käytännössä varauduttava siihen, että asiassa voidaan missä vaiheessa tahansa päätyä tavalliseen rikosprosessiin, mikä luonnollisesti aiheuttaa ylimääräistä vaivaa ja kustannuksia. Onko järkevää, että viranomaiset hankkivat oikeudenkäyntimenettelyn kannalta tarpeetonta näyttöä vain siksi, että sen ainoa tarkoitus on varmistaa, ettei tunnustusta peruuteta? Syyteneuvottelujärjestelmän on jo itsessään katsottu lisäävän syyttäjien työmäärää ja vastuuta²²⁸, joten tunnustuksen peruuttamisoikeus saattaa olla omiaan vaikuttamaan negatiivisesti syyttäjien haluun hyödyntää syyteneuvottelumenettelyä. Toisaalta, jos tunnustuksen peruuttamisoikeutta ei rajoiteta, syyttäjä ei voi käyttää kyseenalaista vaikutusvaltaa tunnustuksen antamiseen.²²⁹ Tämä on omiaan lisäämään luottamusta syyttäjän puolueettomuuteen.

Tunnustuksen peruuttamisen rajoittamattomuus on nostanut esiin joukon huolia liittyen muun muassa rikosprosessin oikeusturvaintressiin.²³⁰ Itsekriminointisuoja ja oikeutta täysimääräiseen oikeudenkäyntiin on pidettävä rikosprosessin keskeisinä perusoikeuksina, jotka ovat välttämättömiä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiseksi. *Oikaraisen* mukaan näiden oikeuksien rajoittaminen tunnustuksen peruuttamista rajoittavilla säännöksillä ei ole täysin mahdollista vaarantamatta niiden täydellistä toteutumista.²³¹ Väite on kuitenkin altis myös kritiikille. Vastaajalla on oikeus luopua tietyistä prosessuaalisista oikeuksistaan vastineeksi rikosvastuuhuojennuksesta. Vastaavasti syyttäjä luopuu esittämästä lainmukaista ja oikeana pitämäänsä rangaistusseuraamusta. Vastaajan suostuessa tunnustamisoikeudenkäyntiin vastaaja on jo luopunut *täydellisestä* oikeudesta normaaliin

²²⁴ Tuomioesityksen peruuttamisen lisäksi syyttäjä olisi oikeutettu peruuttamaan myös tunnustamisen johdosta annetut syyttämättäjäntämispäätökset. HE 58/2013 vp, s. 28.

²²⁵ *Linna* 2015, s. 426.

²²⁶ Ks. esimerkiksi *Oikarainen* 2017.

²²⁷ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 14–15.

²²⁸ *Sahavirta* 2016, s. 395.

²²⁹ *Sahavirta* 2016, s. 397.

²³⁰ *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 14–15; *Oikarainen* 2017, s. 167.

²³¹ *Oikarainen* 2017, s. 168.

oikeudenkäyntiin. Näin ollen arvioitavaksi jää, onko tunnustuksen peruutuksen rajoittaminen tasapainossa yksilön oikeusturvan suojaamisen kanssa. Lähtökohtaisesti ainakin silloin, kun tuomioistuin tuomitsee tuomioesityksen mukaisesti vastaajan oikeusturva ei vaarannu sellaisella tavalla, etteikö annettu tunnustus voisi olla sitova.

5.2 Suostumuksen peruuttaminen tunnustuksen peruuttamisen lähi-ilmiona

Kuten edellä luvussa 4.1.1. on todettu, yhtenä tunnustamisoikeudenkäynnin edellytyksenä on vastaajan pätevä suostumus tunnustamisoikeudenkäyntiin. Vastaajan antama suostumus käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä on pidettävä erillään vastaajan antamasta tunnuksesta. Tunnustus osoittaa vastaajan myöntävän toimineensa kuten teonkuvauksessa on esitetty sekä vastaajan hyväksyvän rikoksen rikosoikeydellisen arvioinnin. Tunnustamisoikeudenkäyntiin suostuminen merkitsee taas, että vastaaja hyväksyy asian käsittelyn kevyemmässä menettelyssä kuin normaalissa rikosasian pääkäsittelyssä.²³²

Vastaaja voi peruuttaa suostumuksensa käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tämä seikka todetaan selvästi lain esitöissä.²³³ Hallituksen esityksen mukaan suostumuksen peruutuksen tulee tapahtua ennen tunnustamisoikeudenkäynnin päättymistä, koska tämän jälkeen peruuttamisella ei olisi käytännön merkitystä. Tämä on luonnollista, sillä vastaaja ei voi pätevästi suostua tiettyyn asian käsittelytapaan alemmassa oikeusasteessa ja myöhemmin saattaa asia muutoksenhakuuistuimeen vain peruuttamalla mainitun suostumuksen. Samoin kuin vastaaja, joka on suostunut asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä, ei voi valittaa hovioikeuteen ja peruuttaa suostumustaan käsitellä asia tällaisessa menettelyssä, koska edellytykset kirjallisen menettelyn toteutumiseksi kärjäoikeudessa ovat jo täyttyneet. Korkein oikeus vahvisti tämän kannan ratkaisullaan KKO 2017:82:

Ratkaisussa KKO 2017:82 talousrikosasiaa käsiteltiin kärjäoikeusvaiheessa vastaajan tekemän tunnustuksen myötä ROL 5b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä. Kärjäoikeus tuomitsi A:n kahdesta törkeästä veropetoksesta ja törkeästä eläkevakuutusmaksupetoksesta yhteiseen yhden vuoden ja 10 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tuomion johdosta A valitti hovioikeuteen kärjäoikeuden tuomitsemasta rangaistusseuraamuksesta ja muutoksenhauulle säädetyn määräajan jälkeen A peruutti suostumuksensa asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä.

²³² KKO 2017:82 perusteluiden kohta 21.

²³³ HE 58/2013 vp, s. 34 ja 41.

Hovioikeus jätti tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevan asian sillensä A:n suostumuksen peruuttamisen johdosta ROL 5b luvun 4 §:n ja 5 §:n nojalla ja käsitteli asian normaalissa rikosasian käsittelyssä. Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että sille seikalle, että vastaaja on peruuttanut suostumuksensa tunnustamisoikeudenkäyntiin, ei olisi pitänyt antaa merkitystä, eikä asian käsittelyä tunnustamisoikeudenkäynnissä olisi saanut jättää sillensä. Ennakkopäätöksen oikeusohjeen mukaan vastaaja ei voi peruuttaa suostumustaan tunnustamisoikeudenkäyntiin enää muutoksenhakuvaiheessa.

Tapauksessa hovioikeus oli virheellisesti ROL 5b luvun 4 § ja 5 §:iin nojaten tullut siihen lopputulemaan, ettei hovioikeus voi antaa tuomioesityksen mukaista tuomiota, kun vastaajan suostumusta tunnustamisoikeudenkäyntiin sen peruutuksen johdosta ei ollut enää saatavilla ja jättänyt asian käsittelyn tunnustamisoikeudenkäynnissä sillensä. Lainvalmisteluaineistosta ilmenee, että jos vastaaja muutoksenhakuvaiheessa peruuttaa suostumuksensa siihen, että asia käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä, jää peruuttaminen vaikutuksettomaksi. Asiassa ei ole ilmennyt menettelyvirhettä silloin, kun alemmassa oikeusasteessa on annettu pätevä suostumus. Täten edellytys asian käsittelemiseksi tunnustamisoikeudenkäynnissä on täyttynyt.²³⁴ Korkeimman oikeuden ratkaisun tavoin, mikäli vastaaja peruuttaa suostumuksensa vasta muutoksenhakuvaiheessa, asia käsitellään siten, kun suostumuksen peruutusta ei olisi tapahtunut lainkaan. Tilanne olisi ollut toinen, mikäli A olisi vedonnut siihen seikkaan, ettei ole antanut *pätevää* suostumusta tunnustamisoikeudenkäyntiin käräjäoikeudessa. Muutoksenhakutuomioistuimen tulisi tällaisessa tilanteessa tutkia asia kokonaan eikä asiaa saisi palauttaa käräjäoikeuteen, sillä vastaajan yrityksiä pitkittää oikeudenkäynnin kesto ei tulisi palkita.²³⁵

Myöskään sille seikalle, että onko suostumuksen peruutus tehty muutoksenhauille säädetyn määräajan sisällä vai jälkeen, ei tule antaa merkitystä. Lain esitöissä on nimenomaisesti korostettu ajallisen ulottuvuuden osalta sitä, että suostumuksen peruutuksen on tapahduttava ennen tunnustamisoikeudenkäynnin päättymistä eli ennen ensimmäisen oikeusasteen käsittelyn loppumista.

²³⁴ HE 58/2013 vp, s. 34. Ks. myös *Frände* 2018, s. 236.

²³⁵ HE 58/2013 vp, s. 34.

Korkein oikeus lausui ratkaisun perusteluissa kohdassa 24 osittaisesta lainvoimasta.²³⁶ Korkeimman oikeuden mukaan hovioikeus ei olisi joka tapauksessa saanut ottaa asiaa käsiteltäväkseen syyksilukemista, liiketoimintakieltoa ja yksityisoikeudellisia vahingonkorvausvaatimuksia koskevin osin, koska alemman oikeusasteen ratkaisun myötä ne olivat saaneet osittaisen lainvoiman. Näin ollen tuomiota ei olisi sen lainvoimaisilta osin saanut saattaa ylemmän muutoksenhakutuomioistuimen ratkaistavaksi. Korkeimman oikeuden kannan mukaan osittainen lainvoima estää valittajaa myöhemmässä vaiheessa laajentamasta vaatimuksiaan edes saman oikeusasteen sisällä.²³⁷ Korkeimman oikeuden ratkaisusta seuraa, että preklusiovaikutus astuu voimaan jo valituskirjelmän ja siihen annettavan kirjallisen vastauksen toimittamisen jälkeen.

5.3 Tunnustuksen peruuttamisen vaikutukset asianosaisiin

5.3.1 Syyttäjä

Tunnustuksen peruuttaminen vaikuttaa syyttäjään lähinnä työmäärän lisääntymisenä. Syyteneuvottelujärjestelmän käytön alkuvaiheessa todettiin myös, että syyttäjien kiinnostus käyttää syyteneuvottelumenettelyä voi laskea, jos tunnustusten peruuttaminen yleistyy.²³⁸

Vaikka syyteneuvottelu nojautuu asianosaisten väliselle luottamukselle, syyttäjän on otettava huomioon myös se mahdollisuus, että vastaaja peruuttaa tunnustuksensa myöhemmässä vaiheessa. Tämä tarkoittaa sitä, että syyttäjän on arvioitava syyteneuvottelun ja koko rikosprosessin onnistumismahdollisuudet ottaen huomioon se, että vastaaja voi muuttaa mieltään myöhemmin. Mikäli tunnustus peruutetaan, se saattaa johtaa siihen, että syyttäjä joutuu palauttamaan asian lisätutkintaan, jotta tarvittava todistusaineisto voidaan hankkia tuomitsemiskynnyksen ylittämiseksi.²³⁹ On tärkeää, että syyttäjä pyrkii varmistamaan, että asiassa on muutakin näyttöä ja näytön avulla voidaan osoittaa syyllisyys myös silloin, kun vastaaja peruuttaa tunnustuksensa. Syyttäjän on punnittava eri vaihtoehtoja ja varmistettava, että oikeudenmukainen lopputulos voidaan saavuttaa riippumatta siitä, miten asianosaiset käyttäytyvät syyteneuvottelun aikana tai sen jälkeen.

²³⁶ Tuomion lainvoimaisuudella tarkoitetaan tuomion lopullisuutta siinä suhteessa, ettei siihen voida enää hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakekeinoin. Ks. lisää *Niemi – Saranpää* 2021, s. 1125–1128.

²³⁷ *Vaitoja* 2018, s. 299.

²³⁸ *Harakka* 2016, s. 34.

²³⁹ *Oikarainen* 2017, s. 167.

Mikäli tunnustus peruutetaan ennen kuin tunnustamisoikeudenkäynti alkaa, tunnustamisoikeudenkäyntiä ei järjestetä. Sen sijaan, jos tunnustus peruutetaan tunnustamisoikeudenkäynnissä, tuomioistuin ei tutki rikosasiaa loppuun tunnustamisoikeudenkäynnissä vaan asian käsittely jää sillensä ROL 5b luvun 5 §:n mukaisesti. Haastehakemuksen toimittaminen tuomioistuimeen yhdessä tuomioesityksen kanssa antaa syyttäjälle varmuuden siitä, että syyte-oikeus ei vanhene, vaikka asia jätettäisiin sillensä. Tämä kuitenkin tuottaa ylimääräistä työtä laatia haastehakemus asiasta, joka saatetaan ratkaista tuomioesityksen perusteella tunnustamisoikeudenkäynnissä. Syytteen ajamista ei voida jatkaa *ne bis in idem*-periaatteen vuoksi, mikäli tuomioesitys hyväksytään. Pääsääntöisesti kuitenkin haastehakemus sisällöltään vastaa hyvin pitkälle tuomioesityksen sisältöä, joten haastehakemuksen laatimisesta varmuuden vuoksi ei aiheudu kohtuuttomasti lisätyötä. On myös mahdollista, että syyttäjä jättää ensin haastehakemuksen tuomioistuimeen ja vasta sen jälkeen aloittaa syyteneuvottelut.

Kun tunnustus peruutetaan ennen tunnustamisoikeudenkäynnin aloittamista, syyttäjä voi saattaa asian käsiteltäväksi normaalissa rikosasian pääkäsittelyssä. Asian siirtyminen normaaliin pääkäsittelyyn tarkoittaa, että vastaajan tuomioistuimessa antamaa tunnustusta ei voida käyttää enää todisteena. Tässä tilanteessa syyttäjän tulee varmistua lisänäytön hankkimisesta. Lisätutkinnan suorittaminen tällaisessa tapauksessa voi kestää kauemmin ja näytön hankkiminen voi olla hankalampaa.²⁴⁰ Syyttäjä voi myös pyrkiä sillensä jäämisen jälkeen neuvottelemaan vastaajan kanssa uudesta tunnustuksesta, mutta tämä ei liene kovin kannattavaa, sillä tunnustus olisi vain jälleen kerran peruutettavissa.²⁴¹ Syyttäjä on saattanut menettää luottamuksensa neuvotteluihin vastaajan tunnustuksen peruutuksen johdosta.

Käytännössä vastaan voi tulla tilanne, jossa vastaaja peruuttaa tunnustuksensa sen vuoksi, että on tyytymätön johonkin tuomioesityksessä mainittuun seikkaan. Tässä tilanteessa syyttäjä voisi vielä korjata tuomioesitystä. Lähtökohtaisesti kaikki muutokset tuomioesitykseen ovat mahdollisia vain, jos syyttäjä ja vastaaja sopivat niistä yhteisymmärryksessä.²⁴² Tämä ei liene kuitenkaan tarkoituksenmukaista kuin harvoissa tapauksissa, koska vastaajan ei tulisi käyttää tunnustuksen peruutusta ikään kuin ”valttikorttina” hänelle vielä edullisemman tuomioesityksen neuvottelemiseksi.

²⁴⁰ Todistajien tavoittaminen saattaa olla vaikeampaa esimerkiksi siitä syystä, että he ovat muuttaneet muualle, ks. lisää *Harakka* 2016, s. 35.

²⁴¹ *Harakka* 2016, s. 35.

²⁴² *Oikarainen* 2017, s. 181.

Muutoksenhakuvaiheessa vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa hovioikeuteen toimitetussa valituskirjelmässä, syyttäjän on joko vastattava valitukseen tai toimitettava vastavalitus OK 25 luvussa määrättyllä tavalla.²⁴³ Syyttäjän on myös ratkaistava peruuttaako hän mahdolliset syyttämättäjättämispäätökset vastaajan tunnustuksen peruutuksen seurauksena ROL 1:11.2:n mukaisesti. Syyttäjän tulee tehdä päätös peruuttaa syyttämättäjättämispäätös noudattaen objektiivisuusperiaatetta. Syyttäjän päätöksen tulee perustua asian kokonaisuarkinnan arviointiin eikä sen tule olla pelkästään kostotoimenpide vastaajan tunnustuksen peruuttamisesta.²⁴⁴ Syyttäjän huolellinen harkinta varmistaa oikeudenmukaisen kohtelun kaikille osapuolille ja auttaa ylläpitämään syyteneuvottelujärjestelmän luotettavuutta.

5.3.2 Asianomistaja

Vastaajan tunnustuksen peruuttamisella on vaikutusta myös asianomistajaan ja tämän esittämiin vahingonkorvausvaatimuksiin. Vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa ennen muutoksenhakuvaihetta asianomistajalle koituvat haitalliset seuraukset ovat kuitenkin lähtökohdaisesti vähäiset. Tunnustuksen peruutuksen johdosta asianomistajan tilanne käytännössä palautuu vastaavanlaiseksi kuin tavallisessa rikosoikeudenkäynnissä, jossa käsitellään asianomistajan vahingonkorvausvaatimukset. Jos tuomioistuin jättää asian sillensä, asianomistaja saa toissijaisen syyteoikeutensa takaisin. Oikeudenkäyntimenettelyn vaihtuminen ja siitä aiheutuva rikosprosessin keston pidentyminen ovat kuitenkin sellaisia seikkoja, joihin asianomistajan tulee varautua. Erityisesti asianomistajalle prosessin pitkittyminen ja lainvoimaisen tuomion saamisen odottelu saattaa käydä hyvinkin raskaaksi. Tunnustamisoikeudenkäynnissä oikeudenkäynti ja todistelu ovat huomattavasti nopeampaa sekä helpompaa, joten asian käsittelyn menettelylajin vaihtuessa asianomistaja joutuu kohtaamaan täysimittaisen rikosprosessin aiheuttamat rasitukset. Asianomistaja saattaa myös tuntea, että hänen perustuslaillista oikeuttaan saada oikeudenkäynti kohtuullisessa ajassa loukataan.

Mikäli vastaaja muutoksenhaussa peruuttaa tunnustuksensa, rikosasian käsittely palautuu normaaliin rikosprosessiin. Tämä johtaa siihen, että rikosasian lisäksi tuomioistuin saattaa joutua arvioimaan myös vahingonkorvauksen määrää ja perusteita.

²⁴³ Ratkaisussa HelHO 5.6.2020 R 19/692 syyttäjä ilmoitti vastauksessaan peruuttavansa tuomioesityksen ja vaati, että asia palautetaan kärjäoikeuteen tai toissijaisesti asia jätetään sillensä.

²⁴⁴ *Oikarainen* 2017, s. 199.

Helsingin kärjäoikeus joutui 11.01.2021 arvioimaan vahingonmäärän perusteita uudelleen asiassa R 20/7684, kun vastaaja oli peruuttanut tunnustuksensa hovioikeudessa. Hovioikeus oli kumonnut aikaisemman kärjäoikeuden antaman tuomion ja palauttanut asian kärjäoikeuteen uudelleen tutkittavaksi. Vastaaja oli kiistänyt asianomistajan vahingonkorvausvaatimukset perusteiltaan, muttei määriltään. Kärjäoikeus luki vastaajan syyksi törkeän veropetoksen ja velvoitti vastaajan korvaamaan asianomistajalle aiheutuneen vahingon asianomistajan vaatimuksen mukaisesti.

Vahingonkorvausvaatimukset voivat saada myös lainvoiman, mikäli vastaaja ei ole kohdistanut valitustaan niihin. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:82 korkein oikeus palautti asian uudelleen käsiteltäväksi hovioikeuteen vain rangaistuksen mittaamisen osalta, koska vastaaja oli tunnustanut vahingonkorvausvaatimusten perusteen jo syyteneuvottelussa ja KKO katsoi vahingonkorvausvaatimukset lainvoimaiseksi.

Asianomistaja voi varautua tunnustuksen peruuttamisesta aiheutuviin seurauksiin tekemällä vastaajan kanssa erillisen sovintosopimuksen. Vastaaja ja asianomistaja voivat neuvotella sovintosopimuksessa, että vahingonkorvausvaatimuksen suoritusvelvollisuus ei riipu rikosasian lopputuloksesta. Tällainen sovintosopimuksessa käytetty lauseke takaa asianomistajan oikeudet, vaikka rikosasia etenisikin vielä hovioikeuden käsiteltäväksi.²⁴⁵ Paitsi sovintosopimuksen kautta, asianomistaja voi myös hyödyntää pakkokeinoja oikeuksiensa turvaamiseksi.²⁴⁶ Tässä yhteydessä pakkokeinoilla tarkoitetaan erityisesti oikeudenkäymiskaaren mukaisia turvaamistoimia. Esimerkiksi Helsingin kärjäoikeuden tapauksessa 30.8.2022 asiassa R 22/4261 vastaaja oli myöntänyt asianomistajien vahingonkorvausvaatimukset perusteiltaan sekä määriltään ja kärjäoikeus velvoitti tuomiolla vastaajan suorittamaan vaaditut määrät asianomistajille. Tämän lisäksi kärjäoikeus hyväksyi syyttäjän vaatimuksen vakuustakavarikon määräämisen voimassa pysymiseksi, kunnes tuomion mukainen vahingonkorvaus ja menettämisseuraamus oli maksettu, niiden perimiseksi oli suoritettu ulosmittaus tai asiassa toisin päätetään. Vakuustakavarikkoa koskevalla määräyksellään kärjäoikeus turvasi asianomistajan oikeuksien toteutumista tehokkaammin kuin vain velvoittamalla vastaajan suorittamaan tuomion mukaiset vahingonkorvausvaatimukset.

Asianomistaja pystyy edellä mainituilla keinoilla varmistamaan vahingonkorvausvelvollisuuden toteutumisen tunnustuksen peruutuksesta huolimatta. Käytännössä tunnustuksen

²⁴⁵ *Reijonen* 2020, s. 65.

²⁴⁶ *Ibid.*

peruuttamismahdollisuus ei juurikaan heikennä asianomistajan asemaa, sillä ainakaan ensimmäisten vuosien aikana syyteneuvottelun voimaantulon jälkeen tunnustusten peruuttamisia on tapahtunut hyvin vähäisessä määrin.²⁴⁷

5.4 Tunnustuksen peruuttamisen ongelmallisuus muutoksenhakuvaiheessa

5.4.1 Onko vastaajalla oikeus peruuttaa tunnustus vielä muutoksenhakuasteessa?

Tunnustuksen peruuttaminen tapahtuu muutoksenhaun kautta valittamalla kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen.²⁴⁸ Vastaaja voi peruuttaa antamansa tunnustuksen ja vaatia tuomioesityksen mukaisen tuomion kumoamista hovioikeudessa. Muutoksenhaun suhteen ei ole erityisiä rajoituksia, vaan muutosta voi hakea sekä näyttö- että oikeuskysymyksiin. Hallituksen esityksessä esitettiin oletus siitä, että tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuihin tuomioihin haetaan todennäköisesti harvoin muutosta. Samoin spekuloitiin, että vastaajan tekemä tunnustuksen peruuttaminen muutoksenhakuvaiheessa olisi hyvin harvinaista.²⁴⁹

Korkein oikeus otti kantaa ratkaisullaan 2017:82 siihen, voidaanko tunnustus peruuttaa vielä muutoksenhakuvaiheessa. Vaikka itse ratkaisussa käsiteltiinkin pääosin suostumuksen peruuttamista, korkeimman oikeuden mukaan tunnustuksen voisi kuitenkin peruuttaa vielä muutoksenhakuvaiheessakin hakemalla muutosta syyksilukemista koskevaan kysymykseen. Oikeuskäytännössä ei oltu aiemmin käsitelty tunnustuksen peruuttamiseen liittyvää kysymystä, mutta korkeimman oikeuden antama linjaus on yksiselitteinen tunnustuksen peruuttamisen suhteen. Silloin, kun lainsäädäntö on puutteellinen, ennakkopäätöksiä voidaan pitää yhtä merkittävänä oikeuslähteinä. Tämän vuoksi korkeimman oikeuden ratkaisulla tulee lähtökohtaisesti olla painava oikeutta luova vaikutus. Näin ollen tunnustuksen voi vielä peruuttaa muutoksenhakuasteessa.

²⁴⁷ Vuosina 2015 – 2017 yhdessäkään hovioikeuden ratkaisussa ei haettu muutosta kärjäoikeuden tuomioon sillä perusteella, että vastaaja olisi halunnut peruuttaa antamansa tunnustuksen. Ks. *Kuusisto Mäkelä* 2021, s. 36. Tämän tutkielman aineistossa ainoastaan hovioikeuden ratkaisussa HelHo 5.6.2020 R 19/692 vastaaja on peruuttanut tunnustuksensa hovioikeusvaiheessa ja KKO 2017:82 vastaaja on peruuttanut suostumuksensa tunnustamisoikeudenkäyntiin muutoksenhakuvaiheessa.

²⁴⁸ *Oikarainen* 2017, s. 167.

²⁴⁹ HE 58/2013 vp, s. 34.

5.4.2 Hovioikeuden tutkiessa asian kokonaan

Koska vastaajan tunnustuksen peruuttamisen johdosta syyttäjä ei ole ROL 1:11.2:n mukaisesti sidottu tuomioesitykseen, syyttäjän tulee reagoida valitukseen joko antamalla vastauksen tai toimittamalla hovioikeuteen vastavalitus OK 25 luvussa säädetyllä tavalla.²⁵⁰ Syyttäjä voi teettää myös lisätutkintaa tai harkita aikaisempien rajoittamis- tai syyttämättäjättämISRatkaisujen peruuttamista, jos ne ovat perustuneet vastaajan antamalle tunnustukselle. Lain esitöissä on määritelty, että vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa muutoksenhakutuomioistuimen tulisi tutkia asia kokonaan, koska muutoin asiassa menetetään menettelyn tavoittelemat prosessiekonomiset hyödyt.²⁵¹ Myöskään tapausta ei hallituksen esityksen mukaan pidä palauttaa alemman oikeusasteen käsiteltäväksi, koska vastaajalla voi olla tarkoitukseen vain pitkittää oikeudenkäyntiä eikä tällaista toimintaa tulisi palkita. Samoin tulisi menetellä, jos vastaaja vetoaa muutoksenhakuvaiheessa, ettei hän ole antanut pätevää tunnustusta tai suostumusta.²⁵² Myös *Tapani* ja *Tolvanen* ovat lähtökohtaisesti katsoneet, että jutun palauttaminen kärjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi vesittäisi syyteneuvottelun tavoittelemat kokonaishyödyt ja antaisi vastaajille perusteettoman mahdollisuuden taktikointiin ja sitä kautta aiheuttaisi viivästystä myös asian käsittelyyn.²⁵³

Kun vastaaja peruuttaa tunnustuksensa muutoksenhakuvaiheessa, voidaan päätyä siihen tilanteeseen, että hovioikeus tutkii syytteen ja sen perusteena olevat faktaväitteet kokonaan käytännössä ensimmäisen kerran. Kärjäoikeusvaiheessa vastaaja on tunnustanut syyllisyytensä ja tunnustusta on tuettu jonkin verran muulla näytöllä. Kuitenkin silloin, kun vastaaja peruuttaa tunnustuksensa, lisänäytön eli kirjallisten todisteiden ja henkilötodistelun hankkiminen ovat tarpeen.²⁵⁴ Hovioikeuden käsitellessä asian täydessä laajuudessaan näytön riittävyys ja lisänäytön hankkiminen voivat muodostaa ongelman. Koska syyttäjä joutuu esittämään tunnustuksen peruutuksen johdosta verrattain paljonkin muuta näyttöä asiassa, lienee suullisen pääkäsittelyn järjestäminen hovioikeudessa välttämätöntä. Lisäksi *Oikarainen* on todennut, että peruutettu tunnustus johtaa todennäköisesti siihen, että syyttäjä esittää koko

²⁵⁰ *Oikarainen* 2017, s. 194.

²⁵¹ HE 58/2013 vp, s. 34. Ks myös. VaaHo 25.3.2021 R 20/1006 eri mieltä olevan jäsenen lausunto, jonka mukaisesti asiaa ei tarvitse palauttaa kärjäoikeuteen, vaan asia voidaan tutkia hovioikeudessa oikeudenkäynnin kustannusten säästämiseksi ja enemmän viivytyksen välttämiseksi.

²⁵² HE 58/2013 vp, s. 34.

²⁵³ *Tapani – Tolvanen* 2015, s. 233.

²⁵⁴ *Harakka* 2016, s. 35–36.

todistusaineistonsa hovioikeudessa, joten suullista pääkäsittelyn järjestämistä voidaan pitää pääsääntönä.²⁵⁵

Vastaajan oikeusturvan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden näkökulmista vastaajan muutoksenhakuoikeus voi käytännössä jäädä toteutumatta, sillä seuraavana oikeusasteena toimiva korkein oikeus ottaa käsiteltäväkseen vain rajallisen määrän asioita laissa säädetyillä perusteilla.²⁵⁶ OK 30 luvun 3 §:n mukaan valituslupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi (ennakkopäätösperuste) taikka, jos siihen on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen sellaisen oikeudenkäynti- tai muun virheen takia, jonka perusteella ratkaisu on purettava tai poistettava taikka, jos valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy. Käytännössä näistä valitusluvan myöntämisedellytyksistä ainoastaan viimeinen eli painava syy voisi tulla tässä tapauksessa harkittavaksi. Tämä voisi tarjota jonkinlaisen takaportin vastaajalle varsinkin tapauksissa, joissa syytteet ovat raskaat ja vastaaja on saanut ankaran tuomion. Oikeuskäytäntöä tästä ei kuitenkaan vielä toistaiseksi ole.

Lain esitöissä todetaan, että vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa, syyttäjä voi tehdä vastaajan valituksen johdosta vastavalituksen sekä vaatia rangaistusta rikoksesta tavallisen rangaistusasteikon mukaisesti.²⁵⁷ Hallituksen esityksessä lähtökohtana on pidetty sitä, että syytetyn peruuttaessa tunnustuksensa asiaa ei palauteta käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi vaan *syyttäjän vastavalituksen* perusteella muutoksenhakutuomioistuimen tulee tutkia asia kokonaan. Syyttäjän ei tule kuitenkaan turvautua vastavalitukseen rutiininomaisesti, vaan syyttäjän on harkittava tarkkaan vastavalituksen tarvetta ja käytettävä sitä vain silloin, kun hän pitää sitä perusteltuna.²⁵⁸ Kun syyttäjä tekee vastavalituksen vaatien rangaistusta tavallisen rangaistusasteikon mukaisesti, vastaajan tulee harkita tunnustuksen peruuttamisen hyödyllisyyttä, sillä hovioikeudessa ei sovelleta lievennettyä rangaistusasteikkoa tunnustuksen peruutuksen johdosta. Tämä voi johtaa siihen, että syyttäjän vastavalitusoikeus voi ehkäistä turhia tunnustuksen peruutuksia muutoksenhakuvaiheessa.²⁵⁹

²⁵⁵ Oikarainen 2017, s. 194.

²⁵⁶ Harakka 2016, s. 36.

²⁵⁷ HE 58/2013 vp, s. 34.

²⁵⁸ Virolainen 2004, s. 289–290.

²⁵⁹ Sahavirta 2018, s. 67.

Lainsäädäntö ei yleisesti salli vastapuolen hakea muutosta tuomioistuimen päätökseen vastauksessaan. Ainoa poikkeus tähän on oikeudenkäyntiväitettä koskeva päätös, johon voidaan hakea muutosta oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisesti. Mikäli hovioikeus päättää tutkia asian kokonaan, ongelmia saattaa syntyä myös *reformatio in peiuskiellon* näkökulmasta silloin, kun vain vastaaja on hakenut muutosta. Niin sanotun huonontamiskiellon mukaan ylempi tuomioistuin ei voi muuttaa tuomiota muutosta hakeneen asianosaisen vahingoksi tai vastapuolen eduksi, jos vastapuoli ei ole hakenut muutosta.²⁶⁰ Huonontamiskiellon katsotaan olevan voimassa Suomessa, mutta sen tarkempi sisältö ja soveltaminen muutoksenhakutilanteissa ovat sääntelemättä ja jätetty oikeuskäytännön varaan.²⁶¹ Vastaajalle vahingollisina muutoksina rikosasioissa pidetään tuomittuja rangaistuksia sekä muutoksia julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin seuraamuksiin.²⁶² Kun haetaan muutosta tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioesityksen mukaisesti tuomittuun tuomioon ja hovioikeus tutkii asian tavallisena rikosasiana sekä lukee syytteet vastaajan syyksi, joudutaan väistämättä tilanteeseen, jossa rangaistusseuraamus on ankarampi kuin mitä käräjäoikeus on tuominnut tuomiesityksen perusteella. Tällöin tuomioistuimen tuomittaessa vastaajan tunnustuksen peruuttamisen johdosta normaalin rangaistusasteikon mukaisesti, lopputulosta voidaan pitää *reformatio in peiuskiellon* vastaisena.

5.4.3 Asian palauttaminen käräjäoikeuteen

Oikeusaste- eli instanssijärjestyksestä seuraa, että hovioikeus ei voi käsitellä asiaa muutoksenhakuasteena, jos sitä ei ole asianmukaisesti tutkittu ensimmäisessä oikeusasteessa.²⁶³ Tällöin asia on palautettava käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi. Normaalissa rikosprosessissa asian palauttaminen käräjäoikeuteen on välttämätöntä niissä tilanteissa, joissa loukattaisiin instanssijärjestystä ja asianosaisilta riistettäisiin perusteellinen mahdollisuus valittaa virheelliseksi katsomastaan ratkaisusta. Lisäksi, mikäli hovioikeusvaiheessa ilmenee uutta tapauksen kannalta olennaista näyttöä ja asia sen myötä muuttuu merkittävästi toisenlaiseksi kuin se oli käräjäoikeusvaiheessa, palauttaminen käräjäoikeuteen voi olla perusteltua.²⁶⁴

Oikarainen on katsonut, että hovioikeuden tulisi tunnustuksen peruutuksen johdosta palauttaa juttu uudelleen käsiteltäväksi käräjäoikeuteen varsinkin, jos syyttäjä vaatii lisäksi

²⁶⁰ Ks esim. *Virolainen* 2004, s. 277; *Jokela* 2022, s. 366.

²⁶¹ Ks esim. KKO 2011:109, KKO 2019:72 ja KKO 2016:81.

²⁶² *Jokela* 2022, s. 373.

²⁶³ *Jokela* 2022, s. 587.

²⁶⁴ Ks. asiasta enemmän *Niemi – Saranpää* 2021, s. 1174.

rangaistusta teoista, joita ei ole käsitelty tunnustamisoikeudenkäynnissä.²⁶⁵ Lisäksi jutun palauttaminen saattaa olla aiheellista näytön asianmukaisen vastaanottamisen vuoksi.

Tapauksessa *Helsingin hovioikeus 5.6.2020 asiassa R 19/692* vastaaja peruutti antamansa tunnustuksen muutoksenhakuvaiheessa ja kiisti hänen kohdistuneet syytteet hovioikeudessa. Syyttäjä oli vastauksessaan hovioikeuteen ilmoittanut peruuttavansa tuomioesityksen ja vaatinut asian palauttamista käräjäoikeuteen syytetoimenpiteiden, syytteen ja seuraamuskannanoton tarkistamista varten. Syyttäjä oli toissijaisesti vaatinut, että asia jätetään sillensä. Vastaaja ei vastustanut asian palauttamista käräjäoikeuteen.

Hovioikeus korosti ratkaisussa osapuolten oikeutta muutoksenhakuun sekä oikeusastejärjestyksen merkitystä arvioidessaan asian käsittelyn edellytyksiä hovioikeudessa. Lisäksi hovioikeus totesi, että muutoksenhakuvaiheessa esitettävä uusi oikeudenkäyntiaineisto voi olla peruste asian palauttamiseksi, sillä OK 26:1:n mukaisesti oikeudenkäynti hovioikeudessa ei ala alusta, vaan pohjautuu siihen, mihin käräjäoikeuskäsittelyssä on päädytty. Arviointia ei tule tehdä pelkästään syyttäjän vastavalituksen tai vastauksen perusteella. Hovioikeus katsoi lain esitöiden mukaisesti, että kun vastaaja on peruuttanut tunnustuksensa, myös syyttäjällä on oikeus peruuttaa tuomioesityksensä. Hovioikeus päätyi kumoamaan käräjäoikeuden tuomion ja palauttamaan asian erityisesti *oikeusastejärjestys* huomioon ottaen käräjäoikeuteen.

Ratkaisussa mielenkiintoista on myös eri mieltä olevan jäsenen lausunto, jonka mukaan hallituksen esityksessä lähtökohtana on pidetty sitä, että syytetyn peruuttaessa tunnustuksensa asiaa ei palautettaisi käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi, vaan syyttäjän vastavalituksen perusteella hovioikeus tutkisi asian kokonaan. Nyt kyseessä olevassa tapauksessa syyttäjä on ainoastaan antanut vastauksen vastaajan tekemään valitukseen. Lisäksi lausunnossa on viitattu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 5 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan, jos tunnustus on annettu rikosasiassa, tuomioistuin harkitsee, mikä vaikutus tunnustuksella tai tunnustuksen peruuttamisella on. Tapauksessa vastaaja ei ole väittänyt, ettei hän olisi antanut käräjäoikeudessa pätevää tunnustusta. Eri mieltä olevan jäsenen lausunnon mukaan valituksessa ei ole esitetty mitään hyväksyttäviä syitä, joiden perusteella voitaisiin epäillä tunnustuksen oikeellisuutta, joten tunnustuksen peruuttamiselle ei tulisi antaa asiassa näyttönä merkitystä. Tämän vuoksi aihetta käräjäoikeuden tuomion muuttamiseen ei ole ja valitus tulisi hylätä.

²⁶⁵ Oikarainen 2017, s. 197.

Lain esitöissä mainitaan, että tunnustaminen olisi mahdollista peruuttaa myös sen jälkeen, kun asiassa on annettu tuomioesityksen mukainen tuomio tunnustamisoikeudenkäynnin päätteeksi. Tällöin peruuttamisen tehokkaaksi tekeminen edellyttää, että vastaaja hakee muutosta tuomioesityksen johdosta annettuun tuomioon.²⁶⁶ Kuten enemmistö on todennut ratkaisun perusteluissa, arviointia siitä, missä oikeusasteessa asia tulisi käsitellä, ei voida tehdä pelkästään syyttäjän vastavalituksen tai vastauksen perusteella. Vastaaja on peruuttanut tunnustuksensa pätevästi, kun vastaaja on onnistuneesti hakenut muutosta.

Mielestäni laista ja lain esitöistä ei saada tukea sille väitteelle, että tunnustuksen peruutukselle tarvitsisi esittää hyväksyttäviä syitä. Nimenomaisesti vastaajan oikeusturvasyistä johdun tunnustuksen peruutukselle ei ole jätetty mitään reunaehtoja ja tunnustus voidaan peruuttaa vielä muutoksenhakuvaiheessakin. Tässä tilanteessa tuomioistuimen ei tarvitse arvioida tunnustuksen peruutuksen merkitystä näyttönä, sillä vastaajan ei tarvitse esittää mitään syitä tunnustuksen peruutukselle. Tuomioistuimen tulisi ainoastaan puntaroida, jatketaanko asian käsittelyä hovioikeudessa vai palautetaanko se uudelleen käsiteltäväksi käräjäoikeuteen. Eri mieltä olevan jäsenen lausunnon taustalla saattaa vaikuttaa tuore korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2017:82, jossa korkeimman oikeuden mukaan suostumusta tunnustamisoikeudenkäyntiin ei voitu peruuttaa enää muutoksenhakuvaiheessa.²⁶⁷ On hyvä muistaa, että oikeutta tunnustamisen peruuttamiseen muutoksenhakuvaiheessa ratkaisu ei kuitenkaan vie.²⁶⁸

Yhteenvedon voidaan todeta, että silloin, kun syyttäjä on tehnyt vastavalituksen, esitöiden mukaan hovioikeuden tulisi tutkia asia kokonaisuudessaan. Mikäli vastaajan tarkoituksena on ainoastaan oikeudenkäynnin pitkittäminen, on myös syytä suhtautua kielteisesti asian palauttamiseen käräjäoikeuteen. Mikäli syyttäjä on antanut vain vastauksen vastaajan tekemän tunnustuksen peruutuksen johdosta, hovioikeuden tulee harkita palauttaako se asian käräjäoikeuteen vai tutkiiko asian kokonaisuudessaan. Esitöiden palautuskielteisestä kannasta voitaisiin poiketa esimerkiksi silloin, kun hovioikeudessa on esitetty uutta oikeudenkäyntiai-neistoa tai oikeusastejärjestys etenkin puoltaisi sitä. Myös *Harakka* on puhunut asian

²⁶⁶ HE 58/2013 vp, s. 41.

²⁶⁷ Korkeimman oikeuden ratkaisua käsitellään tarkemmin luvussa 5.2.

²⁶⁸ *Vaitoja* 2018, s. 300.

palauttamisen puolesta näytön arvioimiseksi ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen toteutumisen takaamiseksi.²⁶⁹

Tutkielmaa varten saaduissa hovioikeuden ratkaisuisa vain yhdessä oli kyse tunnustuksen peruuttamisesta hovioikeusvaiheessa ja siinä hovioikeus päätyi palauttamaan asian käräjäoikeuteen. Kuten edellä esiin tuodussa Helsingin hovioikeuden ratkaisusta ilmenee, palauttaminen voi olla perusteltua sellaisissa olosuhteissa, missä asianosaiset eivät sitä vastusta ja erityisesti syyttäjän vaatiessa asian palauttamista käräjäoikeuteen. Kuitenkin vähäisen oikeuskäytännön perusteella kattavaa rajanvetoa sille, milloin hovioikeuden tulisi tutkia asia kokonaan ja milloin ei, ei ole mahdollista luoda.

5.5 Tunnustuksen peruuttamiseen liittyvät muut ongelmat

5.5.1 Hyödyntämiskielto

Tunnustuksen peruutus johtaa aina tilanteeseen, jossa asiaa ei sillensä jäämisen vuoksi ratkaista tunnustamisoikeudenkäynnissä.²⁷⁰ ROL 5b luvun 5 §:n 2 momentin mukaan, jos asia jätetään sillensä vastaajan lausumia, jotka on annettu syyteneuvottelussa tai tunnustamisoikeudenkäynnissä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa. Lain esitöiden mukaan hyödyntämiskielto rajoittaa vastaajien lausumien käyttöä, jotka ovat ilmenneet tuomioesityksestä ja siihen liittyvästä aineistosta sekä muista tunnustamisoikeudenkäyntiin liittyvistä asiakirjoista kuten tuomioistuimen pöytäkirjasta.²⁷¹ Hyödyntämiskiellon alaisuuteen kuuluvat todisteet rajataan täysin näytön arvioinnin ulkopuolelle.²⁷² Hyödyntämiskiellosta johtuen tiettyä aineistoa ei saa käyttää vastaajan vahingoittamiseksi tai todisteena häntä vastaan. Jos tunnustamisoikeudenkäynnin päätteeksi on saatu lainvoimainen tuomio, vastaajan lausumat eivät ole hyödyntämiskiellon piirissä.²⁷³

Vastaavasti ROL 1 luvun 10a §:n 6 momentin mukaan, mikäli tuomioesitystä ei tehdä, epäillyn tai vastaajan lausumia, jotka ovat annettu syyteneuvottelun yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa. Lain esitöissä on perusteltu säännöksen tarpeellisuutta sillä, että saadaan luotua avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa vastaaja voi puhua vapaasti ja ilmaista näkemyksiään turvallisesti ilman pelkoa siitä, että hänen sanojansa käytetään myöhemmin

²⁶⁹ Harakka 2016, s. 35–36.

²⁷⁰ Oikarainen 2017, s. 169.

²⁷¹ HE 58/2013 vp, s. 33.

²⁷² Pölönen – Tapanila 2015, s. 230.

²⁷³ Sivula 2018, s. 51.

häntä vastaan todisteina. Lisäksi vastaajan lausumien käyttö todisteena olisi kohtuutonta, jos hän on vilpittömästi yrittänyt päästä sopimaan syytteistä, mutta neuvottelut ovat päättyneet tuloksettomasti vastaajasta riippumattomasta syystä.²⁷⁴ Hyödyntämiskiellon alaisina lausumina pidetään paitsi tunnustuksia niin myös sellaisia lausumia, jotka liittyvät tekoon tai sen olosuhteisiin.²⁷⁵ Hyödyntämiskielto koskee vastaajan lausumia kaikissa muodoissa riippumatta siitä, ovatko ne annettu suullisesti, kirjallisesti vai esimerkiksi sähköisesti sähköpostilla.²⁷⁶ Myös vastaajan mahdollisesti toimittama ennakkovastaus kuuluu hyödyntämiskiellon piiriin.²⁷⁷

Syyteneuvotteluihin suostuminen lähtökohtaisesti viittaa vahvasti syyllisyyteen.²⁷⁸ Hyödyntämiskiellolla pyritään siihen, ettei tällaiselle oletukselle jäisi tilaa, mikäli neuvottelut myöhemmässä vaiheessa kariutuvat. Tunnustuksen peruutuksen johdosta tietty osa oikeudellisesta aineistosta, jotka ovat syntyneet prosessin aikana, eivät ole käytettävissä todisteena normaalissa rikosprosessissa hyödyntämiskiellon takia. Osaltaan hyödyntämiskielto syyteneuvottelussa edesauttaa vastaajan itsekriminointisuojaan toteutumisessa, koska hyödyntämiskieltoa sovellettaessa vastaajan tilanne vastaa sitä, kuin hän ei olisi koskaan tehnyt tunnustusta.²⁷⁹

Tunnustuksen peruuttamista koskevassa tilanteessa hyödyntämiskiellon kannalta olennaista on se, miten tunnustus on dokumentoitu.²⁸⁰ Tavanomaisessa rikosprosessissa hyödyntämiskielto ulottuu muihinkin rikosprosessin vaiheisiin kuten esitutkintaan ja syyteharkintaan, mutta syyteneuvottelua koskeva hyödyntämiskielto on sidottu vain niihin lausumiin, jotka ovat annettu syyteneuvottelun aloittamisen jälkeen.²⁸¹ Kumpikaan ROL:iin otettu syyteneuvottelua koskeva hyödyntämiskielto ei lähtökohtaisesti koske esitutkinnassa annettuja lausumia. Tämä on herättänyt keskustelua siitä, miten tunnustuksen peruutuksen jälkeen tulisi toimia asiassa kertyneen esitutkinta-aineiston suhteen.²⁸² Säännökset antavat vastaajalle mahdollisuuden taktikointiin, sillä jos vastaajat haluavat välttää rikosta tukevan näytön esittämisen, he voivat tuoda sen esiin syyteneuvottelussa tai tunnustamisoikeudenkäynnissä ja

²⁷⁴ HE 58/2013 vp, s. 28.

²⁷⁵ VKSV 2015, s. 13.

²⁷⁶ HE 58/2013 vp, s. 28.

²⁷⁷ Oikarainen 2017, s. 172.

²⁷⁸ Linna 2012, s. 130.

²⁷⁹ Sivula 2018, s. 46.

²⁸⁰ Fredman 2018, s. 421.

²⁸¹ HE 58/2013 vp, s. 28.

²⁸² Oikarainen 2017, s. 172.

vaatia lausumien asettamista myöhemmin hyödyntämiskieltoon. Tämä voi olla varsin houkuttelevaa sellaisen vastaajan kannalta, joka haluaa estää mahdollisen vahingollisen todistusaineiston käytettävyyden häntä vastaan. Vahingollinen todistusaineisto pitäisi kuitenkin koostua vain vastaajan lausumista, sillä laki ei salline tätä laajemmin tulkittavaa hyödyntämiskieltoa.²⁸³

Oikarainen on katsonut, että tunnustamisoikeudenkäynnin jälkeen siirryttäessä normaaliin pääkäsittelyyn, syyttäjällä tulee olla oikeus vedota sekä prosessin alkuvaiheessa esitutkinnassa kerättyyn aineistoon että mahdollisesti tunnustamisoikeudenkäynnin jälkeen lisätutkinnassa kertyneeseen aineistoon näyttönä. *Oikarainen* on myös esittänyt, että poikkeuksellisesti esitutkinnassa tapahtuneesta tunnustamismenettelystä kerätty aineisto, joka koskisi tunnustamiskuulustelua, tulisi lähtökohtaisesti olla hyödyntämiskiellon alaisuudessa.²⁸⁴ Tämä tulkinta on johdonmukainen, sillä epäilty voi pidättäytyä antamasta enempää kuulustelulausuntoja silloin, kun syyteneuvottelut käynnistyvät esitutkinnan aikana.²⁸⁵

5.5.2 Vanhentuminen

RL 8 luvun 3a §:n 2 momentissa todetaan, että tuomioesityksen tekeminen jutussa, joka sittemmin jää tutkimatta, ei katkaise syyteoikeuden vanhentumista. Syyteoikeuden vanhentuminen ei ole siis asian sillensä jäädessä katkennut. Vastaaja voi halutessaan vaikuttaa tuomioesityksen sillensä jäämiseen peruuttamalla tunnustuksensa.²⁸⁶ Kuten edellä mainittiin, tunnustuksen peruuttaminen voi johtaa asian palauttamiseen jopa esitutkintaan asti lisätodistusaineiston hankkimiseksi. Tällaisessa tilanteessa korostuu riski syyteoikeuden vanhentumisesta.²⁸⁷ Mikäli syyteneuvotteluihin ryhtyessä syyttäjä ei ole varmistunut riittävän näytön hankkimisesta, tunnustuksen peruutuessa todistusaineisto ei riitä suoraan tuomitsemiseen normaalissa rikosoikeudenkäynnissä. Jos täysimittaisen rikosprosessin vaatima tuomitsemiskynnys ei ole ylittynyt, on olemassa uhka, että asian käsittelyn eri vaiheisiin kulunut aika johtaa lopulta syyteoikeuden vanhentumiseen. Tällöin oikeus rajoittamattomaan tunnustuksen peruutukseen tarjoaa vastaajalle mahdollisuuden hyödyntää syyteneuvottelujärjestelmää

²⁸³ *Harakka* 2016, s. 37.

²⁸⁴ *Oikarainen* 2017, s. 172–173.

²⁸⁵ *Fredman* 2018, s. 422.

²⁸⁶ *Koponen* 2017, s. 138.

²⁸⁷ VKSV 2015, s. 22.

väärin. Tämä voi johtaa pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, ettei rikosvastuu toteudu käytännössä ollenkaan.

Harakka on kuitenkin katsonut, että vanhentuminen saattaa tulla kyseeseen lähinnä työoikeudellisissa ja tietomurtoa koskevissa rikosasioissa, sillä syyteoikeuden vanhentumisajat ovat pääsääntöisesti vähintään kaksi vuotta.²⁸⁸ Näin ollen vanhentuminen syyteneuvottelussa aktualisoituu pääosin rikoksissa, joissa vanhentumisaika ei ole kovin pitkä verrattuna asian tutkinnan ja selvittämisen keston.

Syyteoikeuden vanhentumista koskevan riskin minimoimiseksi syyttäjä voi toimittaa haastehakemuksen tuomioistuimelle erityisesti niissä asioissa, joissa vanhentumisajan päättymiseen on lyhyt aika.²⁸⁹ Lisäksi syyttäjä voisi hakea vanhentumisajan jatkamista RL 8 luvun 4 §:n mukaisesti. Rikoslain mukaan syyteoikeuden vanhentumisaikaa voidaan hakemuksesta jatkaa kerran yhdellä vuodella, jos 1) rikoksen esitutkinta vaatii erityisiä, aikaa vieviä tutkintatoimenpiteitä, joiden vuoksi tutkinta olisi vanhentumisajan päättyessä selvästi kesken-eräinen, 2) rikos on tullut esitutkintaan poikkeuksellisen myöhään tai 3) rikoksesta vastaajaksi haastettava pakoilee eikä hänelle sen vuoksi todennäköisesti saataisi annetuksi haastetta tiedoksi ennen vanhentumisajan päättymistä, ja erittäin tärkeä yleinen etu vaatii vanhentumisajan jatkamista.

Käytännössä näistä syyteoikeuden vanhentumisajan jatkamisedellytyksistä ensimmäinen voisi tulla kysymykseen silloin, kun esitutkinta on viivästynyt lisätodisteiden hankkimiseksi. Säännöksen mukaan syyteoikeuden vanhentumisajan jatkaminen edellyttää RL 8:4:n 1-3 kohdissa mainitun edellytyksen lisäksi erittäin tärkeän yleisen edun edellytyksen täyttymistä. Vaikka rikoksen vakavuus on keskeinen tekijä erittäin yleisen edun vaatimuksen arvioimisessa, voitaisiin huomioon ottaa myös muita seikkoja. Yhteiskunnan kannalta voidaan katsoa olevan erityisen tärkeää saattaa asia tuomioistuimen ratkaistavaksi sen jälkeen, kun syyteneuvottelut ovat kariutuneet. Näin varmistetaan, ettei vastaajan yrityksiä rikosvastuun välttämiseksi palkita sekä herätetään yleistä luottamusta ja kannatettavuutta syyteneuvottelumenettelyä kohtaan.

²⁸⁸ *Harakka* 2016, s. 35.

²⁸⁹ VKSV 2015, s. 17.

5.5.3 Useat vastaajat

Lain esitöissä pidetään lähtökohtana sitä, että mikäli teossa on useampi osallinen, tulisi kai-kilta saada tunnustus sekä suostumus tunnustamisoikeudenkäyntiin.²⁹⁰ Lain sanamuodon mukaan tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä.²⁹¹ Kun rikosasian vastaajia on useita, yhden vastaajan tekemä tunnustuksen peruuttaminen voi aiheuttaa ongelmia. Erityisesti silloin, kun kaikki vastaajat ovat tunnustaneet yhdessä tehdyn teon, yhden vastaajan tunnustuksen peruuttaminen voi johtaa monimutkaisempaan rikosoikeudenkäyntiin, johon kuuluu useiden henkilöiden kuulemista.²⁹² Näissä tilanteissa lisänäytön hankkiminen saattaa olla erittäin työlästä ja vaatia perusteellista tutkintaa ennen kuin asia voidaan siirtää normaaliin rikosasian käsittelyyn. Mikäli osa vastaajista muutoksenhaussa peruuttaa tunnustuksensa, tuomioesitys ei enää sido syyttäjää. Tässä tilanteessa tuomioesitys sitoo niitä vastaajia, jotka eivät ole ilmoittaneet tyytymättömyyttään tuomioesityksen mukaiseen tuomioon. Sen sijaan valittaneiden osalta hovioikeus käsittelee asian kokonaisuudessaan tai vaihtoehtoisesti palauttaa asian käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi.

Tunnustuksen peruuttaminen on ongelmallista varsinkin rikoksissa, joilla on läheinen yhteys toisiinsa ja joilla on rikosvastuun syntymisen kannalta vaikutus toisiinsa. Näin on erityisesti tilanteissa, jotka koostuvat esi- ja jälkiteoista. Esimerkiksi, jos henkilöä epäillään avunannosta ja toista henkilöä pidetään teon päätekijänä, tulisi tunnustusta lähtökohtaisesti edellyttää molemmilta.²⁹³ Mikäli myöhemmin toinen tekijöistä peruuttaa oman tunnustuksensa, seuraa tästä myös toisen tekijän rikosasian käsittelyn peruuntuminen tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Poikkeuksellisen haastavan tilanteesta tekee, jos molemmat vastaajista ovat valittaneet syyllisyyskysymyksestä muutoksenhakuasteeseen ja vain toinen vastaajista peruuttaa tunnustuksensa. Voidaanko silti toinen teoista käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä siinä määrin itsenäisenä tekona, vaikka toinen osateoista siirtyisikin tunnustuksen peruutuksen myötä normaalin rikosprosessiin? Tämä on myös arveluttavaa vastaajien yhdenvertaisuuden kannalta. Käytännössä syyttäjän tulisi pyrkiä silloin, kun on useita vastaajia, takaamaan

²⁹⁰ HE 58/2013 vp, s. 24.

²⁹¹ *Sahavirta* 2016, s. 390.

²⁹² *Harakka* 2016, s. 36.

²⁹³ HE 58/2013 vp, s. 24.

yhdenvertaisuuden toteutumisen tarjoamalla samanlaista syyteneuvottelun mahdollisuutta kaikille vastaajille. Kuitenkin toisen vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa joudutaan väistämättä siihen, että vastaajien rangaistusseuraamukset eivät ole keskenään tasavertaisessa suhteessa.

5.5.4 Menettelyllä tavoiteltavien hyötyjen menettäminen

Syyteneuvottelumenettelyn tarkoituksena on nopeuttaa ja keventää rikosasian prosessia etenkin vaikeasti selvitettävissä rikosasioissa. Syyteneuvottelumenettelyn perustana on pyrkimys ehkäistä oikeudenkäyntien viivästymistä ja kohdentaa viranomaisresursseja tehokkaasti. Syyteneuvottelua koskevat säännökset ovat pääosin keskittyneet prosessiekonomisten tavoitteiden saavuttamiseen. Tunnustuksen peruuttaminen vaarantaa tavoitteiden saavuttamisen, joihin kuuluvat niin resurssien säästäminen kuin oikeudenkäyntien nopeuttaminenkin.²⁹⁴ Tunnustuksen peruuttaminen viivästyttää asian käsittelyä ja vaativan asian uudelleenkäsittely sekä mahdollisen lisänäytön hankkiminen ei luonnollisestikaan ole syyteneuvottelun alkuperäisten tavoitteiden mukaista, vaan pikemminkin päinvastaista. Vastaajan oikeus peruuttaa tunnustuksensa milloin tahansa prosessin aikana on kiistanalainen erityisesti syyteneuvottelujärjestelmän tehokkuuden ja käytön laajentamisen näkökulmasta.²⁹⁵

Tunnustuksen peruuttaminen varsinkin muutoksenhakuvaiheessa on useissa tapauksissa seurausta siitä, että vastaaja ei ole tyytyväinen tuomioistuimen tuomitsemaan rangaistusseuraamukseen. Yleensä vastaajalle tehdään – tai ainakin pitäisi tehdä – selväksi, ettei tuomioistuin ole sidottu tuomioesitykseen. Tästä huolimatta vastaajalle saattaa muodostua odotus siitä, että rangaistus tuomitaan tuomioesityksen mukaisesti tai siitä ei poiketa vastaajan vahingoksi. Mikäli tuomioistuin poikkeaa syyttäjän ja vastaajan yhteisestä näkemyksestä, on se omiaan heikentämään vastaajan myönteistä suhtautumista ja luottamusta syyteneuvottelua kohtaan. Tuomioistuimen pitäisikin suhtautua varoen tuomioesityksestä poikkeamiseen, ellei yleinen rangaistuskäytäntö tai yksittäisen tapauksen teko-olosuhteet sekä muut tapaukseen liittyvät seikat objektiivisesti huomioon ottaen viittaa toisin. Näin minimoitaisiin vastaajan halukkuutta tunnustuksen peruutukseen ja sitä kautta syyteneuvottelulla tavoiteltavat prosessiekonomiset säästöt säilyisivät.

²⁹⁴ *Harakka* 2016, s. 35.

²⁹⁵ *Oikarainen* 2017, s. 167.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Syyteneuvottelumenettely on verrattain uusi prosessilaji ja sitä koskevat säännökset laadittiin erittäin pidättyväisiksi, jotta ne olisivat mahdollisimman hyväksyttävissä laajalle yleisölle. Syyteneuvottelumenettelyä on kuitenkin sovellettu vähemmän kuin mitä lainsäädäntövaiheessa odotettiin.²⁹⁶ Syyteneuvottelumenettelyn vähäinen käyttö on seurausta varmasti monista eri syistä, mutta on selvää, että rajoittamaton oikeus peruuttaa tunnustus missä rikosprosessin vaiheessa tahansa ei varsinaisesti lisää syyteneuvottelumenettelyn käytön mielekkyyttä.

Taustoittavina tutkimuskysymyksinä tutkielmassa analysoitiin, miten syyteneuvottelumenettely on vaikuttanut tunnustuksen asemaan ja, mitä tunnustukselta edellytetään, jotta tuomioesityksen mukainen tuomio voidaan antaa tunnustamisoikeudenkäynnin päätteeksi. Syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin myötä tunnustus on saanut prosessilajin kanalta keskeisen luonteen. Syyteneuvottelussa vastaajan antama tunnustus johtaa automaattisesti rangaistushuojennukseen, mikäli syyteneuvottelulle asetetut muut edellytykset täyttyvät. Ennen syyteneuvottelun käyttöönottamista tuomioistuimen tuli arvioida vapaan todistusharkinnan kautta, mikä merkitys tunnustuksella oli rikoksen selvittämiseksi ja tunnustus oli käytännössä vain todiste muiden joukossa. Tunnustamisoikeudenkäynnissä merkitystä on ainoastaan annetulla tunnustuksella eikä muilla vastaajan mahdollisesti esittämillä neuvottelupyrkimyksillä. Tunnustuksen tulee lisäksi tapahtua aikaisintaan esitutkinnassa. Syyteneuvottelussa tuomioistuimen on vapaan todistusharkinnan perusteella arvioitava, ettei tunnustuksen oikeellisuudesta ja vapaaehtoisuudesta jää varteenotettavaa epäilyä, jotta tuomioesityksen mukainen tuomio voidaan antaa. Tuomioistuin ei tarvitse tunnustuksen lisäksi yhtä kattavaa selvitystä kuin tavallisessa järjestyksessä käsiteltävässä rikosasiassa.

Syyteneuvottelussa annettu tunnustus on vaikuttanut myös normaalin lieventämisperusteen RL 6:6:n 3 kohdan soveltamiseen. Erityisesti korkein oikeus on viime aikoina painottanut rangaistuskäytännön yhdenmukaistamista, jotta vastaajan tunnustuksen vaikutus rangaistuksen mittaamisessa syyteneuvottelussa ja normaalin lieventämisperusteen soveltamisessa olisi lähempänä toisiaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että on kiinnitettävä huomiota tunnustukselle annettuun merkitykseen myös syyteneuvottelusääntelyssä, vaikka

²⁹⁶ OMML 14/2022, s. 68.

sovelletaan normaalia lieventämisperustetta. Yhdenmukaistamisen edellytyksiä on toteutettu ennen kaikkea muuttamalla nimenomaisesti perinteisen lieventämisperusteen soveltamiskäytäntöä.

Tutkielman yhtenä päätavoitteena oli selvittää tunnustuksen peruutuksen vaikutuksia rikosprosessin asianosaisiin eli syyttäjään ja asianomistajaan. Asianomistajan näkökulmasta syyteneuvottelu tulisi nähdä etuna, sillä vastaaja usein myöntää asianomistajan vaatimukset oikeiksi suostuessaan tunnustamisoikeudenkäyntiin. Asianomistajan kannalta syyteneuvottelu on lisäksi edullinen tapa selvittää vastaajan rikosasia ja vahingonkorvausvaatimukset sekä saada nopea ratkaisu asialle. Asianomistajan oikeuksia tunnustuksen peruutuksen rajoittamattomuus ei heikennä käytännössä lainkaan. Vastaajan peruuttaessa tunnustuksensa asianomistajan asema palautuu vastaavanlaiseksi kuin tavallisen rikosasian käsittelyssäkin. Kuitenkin asianomistajalle koituvat haitat tunnustuksen peruutuksesta näkyvät muun muassa pitkittyneinä oikeusprosesseina ja koetun oikeudenmukaisuuden puutteena. Asianomistaja voi pyrkiä turvaamaan vahingonkorvaussaatavansa esimerkiksi erillisellä sopimuksella tai pakkokeinoilla.

Oikeusministeriön selvityksessä rikosketjun Lean-hankkeessa annetuissa vastauksissa ja kuulemisessa on esitetty, että lakia muutettaisiin niin, että asianomistajan suostumus ei olisi enää edellytys tuomioesityksen tekemiselle kaikissa rikoksissa. Hankkeessa kuitenkin myös todettiin, että ehdotus aiheuttaisi ongelmia asianomistajan toissijaisen syyteoikeuden kannalta.²⁹⁷ En koe, että syyteneuvottelu lähtisi kehittymään siihen suuntaan, että vahvasta asianomistajan asemasta lähdetäisiin kevyin perustein poikkeamaan. Tämähän tarkoittaisi asianomistajan toissijaisen syyteoikeuden romuttamista. ROL 1:14.1:n mukaan asianomistaja saa käyttää toissijaista syyteoikeuttaan, jos syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta. Vaihtoehtoisesti asianomistajalla on ROL 1:14.3:n perusteella oikeus yhtyä syyttäjän syytteesen. Asianomistajan toissijaista syyteoikeutta voidaan pitää asianomistajan tärkeimpänä oikeutena. Asianomistajan toissijaisen syyteoikeuden menettäminen tunnustamisoikeudenkäyntiin suostumisen seurauksena oli jo merkittävä muutos entuudestaan vahvaan pääsääntöön.

Mikäli tunnustus peruutetaan, se vaikuttaa syyttäjään käytännössä työmäärän lisääntymisenä. Lisäksi syyttäjän rooli on entistä korostuneempi rikosprosessissa. Tunnustuksen

²⁹⁷ OM 6/2020, s. 54.

peruutus antaa vastaajalle tilaisuuden taktikointiin, mikä osaltaan voi vaikuttaa syyttäjien motivaatioon hyödyntää syyteneuvottelujärjestelmää. Hyödyntämiskiellosta johtuen syyttäjä ei voi käyttää vastaajan antamaa tunnustusta todisteena, vaan syyttäjän tulee varmistua lisänäytön hankkimisesta. Lisänäytön hankkiminen voi koitua työlääksi ja erittäin aikaa vieväksi.

Tunnustuksen lisäksi syyteneuvottelussa edellytetään muuta syyllisyyttä tukevaa näyttöä, jotta syyttäjä voi arvioida syytekynnyksen ylittyvän. Toisin sanoen syyttäjän tulisi katsoa käytettävissä olevan aineiston perusteella syytteen nostamisen edellytysten täyttyvän myös normaalissa rikosasiassa. Näin ollen syyttäjän tulisi jo ennen syyteneuvotteluihin ryhtymistä varmistua syytekynnyksen ylittävän näytön hankkimisesta. Kuitenkaan lähtökohtaisesti syyttäjältä ei voida edellyttää vastaavanlaista näyttöä kuin normaaleissa rikosasioissa, sillä tällainen edellytys tekisi syyteneuvottelun soveltamisen turhaksi. Syyteneuvottelussa korostuvat syyttäjän hyvät neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot. On tärkeää, että syyttäjä toimii oikeudenmukaisesti eikä käytä esimerkiksi painostavia keinoja neuvotteluprosessin aikana. Huolelliset ja aidot neuvottelut ovat myös omiaan vähentämään tunnustuksen peruutuksen riskiä.

Tutkielman toisena pääkysymyksenä oli, millaisia ongelmia tunnustuksen peruutukseen liittyy nykyisen lainsäädännön puitteissa. Tutkielmassa perehdyttiin hyödyntämiskiellosta, vanhentumisesta, useista vastaajista ja hyötyjen menettämisestä aiheutuviin haasteisiin. Tunnustuksen peruutuksen ongelmallisuus tulee selkeimmin esille muutoksenhakuvaiheessa. Eniten ongelmia syntyy kysymyksistä, jotka liittyvät tunnustuksen peruuttamisen rajoittamattomuuteen.

Kuten tutkielmassa on edellä tuotu esiin, tunnustuksen peruuttaminen on mahdollista vielä hovioikeudessa ja jopa korkeimmassa oikeudessaakin. Vastaajan peruuttaessa tunnustuksen ja vaatiessa tuomion kumoamista myöskään syyttäjä ei ole sidottu tuomioesitykseen. Tämän johdosta hovioikeus joutuu muutoksenhakuvaiheessa punnitsemaan, tutkiiko hovioikeus asian kokonaan vai palauttaako se asian alemman oikeusasteen käsiteltäväksi. Hallituksen esityksessä ja oikeuskirjallisuudessa on painotettu, että syyteneuvottelun prosessiekonomiset tavoitteet huomioon ottaen, hovioikeuden tulisi tutkia asia kokonaan mukaan lukien tunnustuksen peruuttaminen ja muun uuden aineiston vaikutus.

Kun hovioikeus tutkii asian kokonaan, seurauksena on vastaajan muutoksenhakuoikeuden sekä instanssijärjestyksen vaarantuminen. Mielestäni vaikuttaa hieman ristiriitaiselta, että tunnustuksen peruutuksen rajoittamattomuutta on perusteltu lähtökohtaisesti vastaajan oikeusturvan turvaamiseen kohdistuvilla syillä, mutta taas esimerkiksi esityöt puoltavat, että hovioikeus tutkisi asian käytännössä ensimmäistä kertaa kokonaan, mikä on omiaan aiheuttamaan merkittäviäkin oikeusturvariskejä. Tutkielman tekoa varten saaduissa hovioikeuden ratkaisuisa vain yhdessä on ollut kyse tunnustuksen peruutuksesta muutoksenhakuvaiheessa. Ratkaisussa hovioikeus palautti asian oikeusastejärjestys huomioon ottaen käräjäoikeuteen. Kun syyteneuvottelumenettelyssä vastaajan oikeusturva on lähtökohtaisesti asetettu hyvinkin ”korkealle jalustalle”, mielestäni asian palauttaminen käräjäoikeuteen takaisi vastaajan oikeusturvan toteutumisen tehokkaammin.

Oikeusministeriön selvityksessä rikosketjun Lean-hankkeessa on pohdittu, että rikoksesta epäillyn tunnustukselle tulisi antaa nykyistä suurempi merkitys. Selvityksessä esitetään, että tunnustusta ei voisi peruuttaa tehokkaasti enää sen jälkeen, kun asiassa on annettu käräjäoikeuden tuomio. Lisäksi olisi harkittava mahdollisuutta rajoittaa valitusoikeus hovioikeuteen vain seuraamukseen liittyvissä kysymyksissä.²⁹⁸ Myös *Tolvanen* on puoltanut sitä, että valituksen tekeminen pitäisi rajata vain oikeuskysymyksiin ja rangaistusseuraamukseen.²⁹⁹ Tunnustuksen sitovuus säästäisi merkittävästi resursseja syyteneuvottelussa ja ennen kaikkea selkeyttäisi syyteneuvottelujärjestelmää. Varsinkin sellaisissa tilanteissa, joissa tuomioistuin tuomitsee tuomioesityksen mukaisesti vastaajan oikeusturva ei ole uhattuna. Lisäksi etenkin vakavissa rikosasioissa edellytys muusta näytöstä tunnustuksen ohella turvaa vastaajan oikeusturvan erityisesti syyttömyysolettaman toteutumista, vaikka tunnustus olisikin sitova.

Kuitenkin esimerkiksi *Oikarainen* on todennut, että tunnustuksen peruuttamista rajoittavat säännökset loukkaisivat vastaajan rikosprosessuaalisia perusoikeuksia kuten itsekriminointisuoja ja oikeutta täysimääräiseen oikeudenkäyntiin.³⁰⁰ Vastaajan oikeusturva muodostaa keskeisen huolenaiheen tunnustuksen peruutuksen rajoittamisessa. Toisaalta on tärkeä tiedostaa, että oikeudenkäynnin joutuisuuden edellytys on osa vastaajan oikeusturvaa. Oikeusturvan vieminen liian pitkälle aiheuttaa väistämättä seurauksia oikeudenkäynnin

²⁹⁸ OM 6/2020, s. 48.

²⁹⁹ *Tolvanen* 2013, s. 341.

³⁰⁰ *Oikarainen* 2017, s. 168.

pituuteen. Mikäli tunnustuksen peruuttamista halutaan jatkossa rajoittaa, se tarkoittaa vääjäämättä puuttumista vastaajan oikeusturvaan.

Syyteneuvottelua koskeissa keskusteluissa on pitkään pohdittu syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamista myös muihin rikoksiin kuin talousrikoksiin.³⁰¹ Jotta syyteneuvottelun käyttöalaa voidaan laajentaa entisestään, on ensisijaisen tärkeää saada vastaus tunnustuksen sitovuutta koskeviin kysymyksiin.

Kuitenkin huoli tunnustusten laajamittaisesta peruuttamisesta ja sen haitallisista vaikutuksista syyteneuvottelujärjestelmään ei liene kovin perusteltu, sillä toistaiseksi oikeuskäytännössä tunnustuksen peruutuksia on tapahtunut hyvin vähäisessä määrin. Lisäksi rikosprosessin tehostamista arvioineen työryhmän mietinnön perusteella annetut lausunnot osoittavat, että suurin osa lausunnonantajista ovat kannattaneet syyteneuvottelun kehittämistä, mutta yksikään näistä kehitysehdotuksista ei varsinaisesti liity tunnustuksen peruutukseen.³⁰² Kuitenkin esimerkiksi Suomen Syyttäjähdistys ry on todennut, että nykyisessä muodossaan syyteneuvottelumenettely on osoittautunut toimimattomaksi. Suomen Syyttäjähdistys ry onkin ehdottanut säädösten kehittämistä ja syyteneuvottelumenettelyn käyttöön liittyvien esteiden selvittämistä.³⁰³ Tällä voidaan katsoa viitattavan myös tunnustuksen peruutusta koskeviin epäkohtiin.

Lopuksi todettakoon, että tunnustuksen peruuttamisen asema näyttää lain säännöksiensä puuttuessa muotoutuneen lähinnä oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Kuitenkin tunnustuksen peruutuksen rajoittaminen erityisesti muutoksenhakuvaiheessa kuuluisi ensisijaisesti lainsäätäjälle eikä kysymystä tulisi jättää pelkästään tuomioistuimille ja oikeuskäytännön varaan. Vaihtoehtoisesti korkeimman oikeuden tulisi ottaa kantaa tähän kysymykseen kuten se on tehnyt suostumuksen peruuttamisen osalta.

³⁰¹ OMML 16/2023, s. 73–75.

³⁰² OMML 37/2022, s. 123–126. Lausunnon ovat antaneet mm. Helsingin hovioikeus, Keskusrikospoliisi, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Syyttäjähdistys ry, Vaasan hovioikeus ja professori Matti Tolvanen.

³⁰³ OMML 37/2022, s. 126.